D. IUNII IUVENALIS

SATIRARUM

LIBRI V.

RECENSUIT

ADOLPHUS HAECKERMANN.

LIPSIAE

SUMPTIBUS ET TYPIS B. G. TEUBNERI.

MDCCCLI.

REINHOLDO KLOTZIO

FAUTORI SUMME COLENDO.

VARIAE LECTIONES.

Quum proximo abhinc anno a B. G. Teubnero, viro honestissimo, ad recognoscendas Iuvenalis Satiras invitarer, rogitanti mihi benevole concessum est, ut lectionum et correctionum mearum certe indiculum addere liceret. Id res ipsa eo magis requirere videbatur, quod de multis Satirarum locis et legendis et explicandis longe aliud mihi persuasum erat, quam recentiorum plerisque. Vellem sane licuisset omnia, quae huc pertinerent, luculentissime proponere, sed ampliorem de singulis locis disceptationem ipsius libelli forma ac ratio prorsus excludebat. Quae autem hic ob spatii angustias breviter ac summatim dicuntur, alio tempore et loco explicatius a me dicentur: interim tantum dixisse sufficiat.

Satira I. v. 2 scripturam *Codri* retinui. — v. 3 sprevi Heinrichii emendationem *cantaverit*. — v. 9 *Volcani* in plerisque codicibus legitur. — v. 16 *Sullae*. Non pauci libri hic, ut Sat. II, 28, *Syllae*. — v. 22 *Maevia* vel *Mevia*. Sic optimi et antiquissimi codices. — v. 30 post *scribere* punctum mutavi, omnibus adhuc probatum. — v. 46 *premat* e libris restituendum duxi. — v. 47 in locum vulgatae *et* revocavi *at*. — v. 52 *Herculeias*. Hanc formam alias inauditam sed fere omnium codicum auctoritate firmatam reposui, licet metrum aliquatenus laboret. — v. 61 malui nunc ante *nam* distinguere, quamquam facile concedo, verba *puer Automedon* fere eodem iure cum sequentibus iungi posse. — v. 67 post *Signator* utique interpungi debet, ita ut *falso* relativam incipiat enunciationem. — v. 69 nolui cum Heinrichio legere *Occurrat*. — v. 74 *esse aliquid* praetuli propter antecedens neutrum *aliquid*. — v. 89 *Hos animos*. Non opus fuit Heineckii emendatione *Haec animos*. — v. 106 e plurimis libris MSS. restitui *majus*, quippe quod huic loco vel maxime conveniat. — v. 109 non post *Licinis*, ut plerisque visum est, sed in fine demum versus maius posui interpunctionis signum. — v. 130 *Arabarches* non *Alabarches* hic et ubique scribi debebit. — v. 134 servavi scripturam *caulis*. — v. 146 participium *plaudendum* e textu quasi dissolvi et impersonaliter accipi debet; quare equidem nunc parenthesi includendum curavi. — v. 150 interpunctionem mutavi, aptius verba *dicas hic forsitan* ad priora referri ratus; cf. Sat. XII, 37. — v. 155 cum paucissimis libris, sed iis optimae notae, legere malui *lucebit*, quam cum permultis aliis *lucebis*; tertiam personam vel sequens *deducit* necessario requirit. — v. 156 correxi equidem *qua fixo*. — v. 157 descriptionem Noster supplet et absolvit; ut autem de uno eodemque cogitemus sup-

plicio, non solum particula *Et* verum etiam *arena* postulat; ad *sulcum* cf. Prudent. Cathem. XII, 55. — v. 158. 59 retinui *vehatur atque despiciet:* est enallage quae vulgo dicitur modorum; Sat. IV, 101. 2. — v. 169 pronomen *Haec,* ut supra v. 51, ad priora pertinet. Plerosque codices secutus, scripsi *animante tuba.* Vulgo legitur *Haec animo ante tubam* vel *tubas.*

Satira II. v. 5 *invenias.* Multo pauciores libri praebent *invenies.* — v. 6 *Aristotelem.* Quidam maluerunt *Aristotelen.* — v. 8 sua auctoritate scripserunt nonnulli *Fronti nulla fides.* — v. 10 inutiliter Leopardus emend. XIII, 10 correxit *Sotadicos.* — v. 30 *revocarat* e plurimis codicibus in locum vulgatae *revocabat* substitui. Malim post *amaras* incidere, ita ut *Omnibus* quoque subiiciatur participio *timendas.* — v. 36 *Laronia.* Aliis potior visa est scriptura *Lauronia.* — v. 38 *Atque ita subridens.* Huic lectioni plerique adminiculo sunt codices. — v. 44 *Scantinia* vel *Scatinia;* variat nominis scriptura. — v. 49 *Tedia* et v. 50 *Hispo:* his nominibus plurimi favent libri. In nonnullis scribitur *Hippo.* — v. 68 scripsi *Pollitas* et *Labulla.* Sat magna librorum pars habet *Pollineas* et *Fabulla.* — v. 71 recepi *insania,* nam multo deterior mihi visa est, quam alii praetulere, lectio *infamia.* — v. 78 fluctuant codices inter *pelluces* et *perluces.* — v. 81 *Uvaque conspecta* tantum non omnes habent libri MSS. — v. 83 vulgatam *fuit* tuentur codices paucis exceptis. — v. 97 *galbana.* Multi praeferendam putarunt scripturam *galbina.* — v. 104—107 vulgarem mutavi interpunctionem, nam meo qualicumque iudicio post *Galbam* et *civis* utique incidi debet. — v. 106 *Bebriaci in campo.* Praepositio in multis deest codicibus. — v. 107 *in facie.* Non pauci libri offerunt *in faciem.* — v. 109 ingeniosa quidem at vero non necessaria videbatur esse coniectura Heinrichii *Moecha.* — v. 116 aliquot libri ex immatura correctione ut videtur *abscindere.* — v. 118 pro *cantaverat* quidam *cantaverit.* — v. 120 cum aliis Lipsii Epist. Quaest. IV, 25 emendationem *Coena, sed et gremio* reprobavi. — v. 124 *flamea.* Alii scripturam *flammea* praetulere. — v. 140 futurum *morientur* retinui, spreta vulgata *moriuntur.* — v. 146 probabilior videbatur lectio *Catulis Paulisque minoribus,* quam quae multis magis placuit *Catuli Paulique minoribus.* — v. 149 nolui cum Rupertio scribere *Esse aliquid.* — v. 150 *contum* servavi. — v. 159 ingeniose sed sine idonea caussa Madvig Opusc. Acad. T. II. p. 170 seqq. emendavit *Illic. Heu miseri traducimur.* — v. 159 retinui *quidem;* non pauci libri MSS. *quid* offerunt. — v. 160 *Iuvernae.* Quibusdam magis arrisit scriptura *Iubernae.* — v. 161 servavi particulam *ac,* Nostro potissimum acceptam. — v. 164 e codicibus *Zalates* vel *Zalaces* scribi debet.

Satira III. v. 18 *Quanto praestantius* scripsi, non *praesentius;* illa lectio fere omnibus fulcitur codicibus. — v. 19 *clauderet.* In satis magna librorum parte exstat scriptura *cluderet.* — v. 29 *Arturius* vel *Artorius* in libris scribitur. — v. 31 *Queis.* Huic scripturae plurimi favere videntur libri; vulgo scribitur *Quis.* — v. 36. 7 probabiliorem habui lectionem *vulgi Quemlibet,* quam quae aliis potior visa est *vulgus*

Quem iubet. — v. 46 *norunt.* Alii contra plurimos libros *norint.* — v. 61 cum codicibus scribere malui *fasces Achaeae*, quam cum editoribus *Achaei.* — v. 83 discrepant libri MSS., alii *cootana* alii *cottona.* — v. 112 difficilior quidem sed verior videbatur esse lectio *aulam*, quam *aviam.* — v. 118 fluctuant hic ut alibi codices inter *penna* et *pinna.* — v. 120 admodum variat nominis scriptura: *Erimarchus* vel *Erimanthus* vel *Hermarchus.* — In fine versus 121 maius posui distinctionis signum. — v. 136 *Chionem.* Aliis Graeca forma *Chionen* praeferenda videbatur. — v. 142 *parapside.* Pauciores libri *paropside.* — v. 168 servavi perfectum *negavit;* sine necessitate emendarunt alii *negabit.* — v. 170 sua auctoritate quidam scripserunt *culullo.* — v. 177 *similesque.* In multis libris exstat singularis *similemque.* — v. 187 lectionem *Ibis* genuinam esse, omnes adhuc dictitarunt: mihi aut *Lydis* aut *Libycis* legere visum est, nisi forte praestiterit *Libibus.* — v. 188 *praestant* e plurimis revocavi codicibus, spreta correctione *praestare.* — v. 195 *contexit* retinui; scripserunt alii *cum texit.* — v. 210 recepi lectionem *frustra rogantem*, non *frusta.* — v. 215 *occurrit* pro *accurrit* in textum reposui. — v. 218 haud cunctanter restitui *Phaecasianorum.* — v. 220 *ac* non *et plura* legere volui. — v. 238 futurum *Eripient* praesenti *Eripiunt* et imperfecto *Eriperent* anteponendum duxi. — v. 241 *aut scribet.* Pauciores libri *vel scribet.* — v. 254 *sartae modo* coniungi debere, dudum intelligi coeptum est. — v. 256 *altae* servavi; maluerunt quidam *alte.* — v. 263 *Strigilibus.* Haec scriptura fere omnibus libris communis est. — v. 271 indicativum *cadunt* retinui; in multis codicibus reperitur *cadant.* — v. 277 discrepant libri MSS. de composito, alii *defundere*, alii *diffundere*, alii *effundere.* — v. 299 *faciunt.* Mallem sane scripsisset poeta *faciant.* — v. 307 *Pontina* vel *Pomptina.* Alias quoque haec scripturae varietas occurrit. — v. 318 *Annuit* multo plures tuentur libri, quam *Innuit.* — v. 320 *Helvinam* scripsi. Multi libri *Elvinam.* — v. 321 *Convelle* reposui. Vulgo scribitur *Converte.* — v. 322 nolui nunc lectionem *Adiutor* commutare scriptura *Auditor.*

Satira IV. v. 1 sprevi vulgatam *et est.* — v. 4 in locum compositi *aspernatur* restitui simplex *spernatur.* — v. 11—14 verba *et tamen . . . Crispinum* parenthesi includenda curavi. — v. 13 revocavi scripturam *Serioque;* vulgo scribitur *Setoque.* — v. 18 *in munere* e libris recepi; maluerunt omnes adhuc *si munere.* — v. 25 *Hoc pretium squamae* anteponendum putavi lectioni *Hoc pretio squamae* vel *squamas.* — v. 27 *Apulia.* Scriptura *Appulia* metri caussa inducta videtur esse. — v. 28 *putamus.* Coniunctivus *putemus* sat aperte correctori debetur. — v. 29 *Induperator* cum plerisque scripsi. — v. 31 *ructaret* vulgatae *ructarit* praetuli. — v. 33 *fracta de merce.* Huic lectioni tantum non omnes adiumento sunt codices. — v. 34 *licet hic considere.* Hoc, utpote plurimorum librorum auctoritate firmatum, restitui. Plerumque legitur *et considere.* — v. 60 *suberant* non sollicitari debebat. — v. 63 lectionem *Et cessit* potiorem habui, quam vulgatam *Ut cessit.* — v. 64 *Exclusi exspectant* reduxi, nam non offendit me,

ut editores, repetitio particulae *ex*. Vulgo *spectant* legitur. — v. 96 *tam festinata* retinui, quamquam plurimi codices praebent *iam destinata*. — v. 97 *in nobilitate*. Olim *cum nobilitate*. — v. 98 *gigantis*. Singularem retinendum existimavi. — v. 102 indicativum *miratur* servandum putavi. — v. 120 *In laevum*. Aliquot libri *In laevam*. — v. 127 *Excidit* non *Excidet* in plerisque codicibus legitur. — v. 147 vulgo *Cattis* scribitur; equidem nunc revocavi *Getis* vel *Gethis*, licet metrum aliquatenus adversetur. — v. 148 particulam *et* vulgo insertam delevi. — v. 150 *illa* non *ille* placuit.

Satira V. v. 10 *quum possit* i. e. *fames*. Reieci correctionem *possis quum*, Heinrichio probatam. — v. 17 *culcitra* reposui pro vulgata *culcita*. — v. 23 fluctuant libri MSS. inter *sarraca* et *serraca*. — v. 24 permulti codices loco praesentis imperfectum offerunt *nollet*. — v. 38 *beryllos* pro genuina habui lectione, non *beryllo*. — v. 42 pro *illic* satis magna librorum pars *illi*. — v. 72 *artocopi* revocavi e plurimis MSS. spreta mutatione *artoptae*. — v. 74 *Vis tu*. Vulgatam permutare nolui lectione *Vix tu*, quae in multis reperitur codicibus. — v. 87 *affertur* probabilius videbatur, quam *offertur*. — v. 91 *atris*. Improbavi *Afros*. — v. 92 *domino* in locum *domini* e plurimis substitui libris. — v. 96 haud improbabiliter multi codices *patitur*. — v. 116 *raduntur*. Minus placuere *radentur* et *tradentur*. — v. 121 alii libri *spectas*, alii fortasse e correctione *species*. Pariter fluctuant inter scripturas *chironomunta* et *chironomonta*. — v. 133 *homuncio* equidem cum sequentibus iunxi, facile tamen concedo, cum antecedentibus quoque iungi posse. — v. 141 magna est in codicibus scripturae diversitas; maxime mihi quidem arrisit *Mygale* vel *Migale*. — v. 147 e permultis libris revocavi *sed quales*. Haud aspernabilis lectio *qualem*, sed ex immatura ut videtur correctione profecta. — versum 148 parenthesi includere volui. — v. 171 post *debes* colon posui; nam participio *pulsandum* apodosin incipere persuasum erat.

Satira VI. v. 8 correctionem *Turpavit* reieci. — v. 13 lectio *Compositique* retinenda videbatur. — v. 18 cur *et aperto* mutari deberet, non vidi. — v. 20 post *comite* incidi. — v. 28 post *eras* interrogationis signum, non exclamationis posui, confiteor tamen, hoc quoque tolerari posse. — v. 44 *perituri*. Inutiliter Heinrich coniecit *periuri*. — v. 52 *tende* servandum iudicavi; in quibusdam MSS. exstat *necte*. — In exitu versus 57 colon posui. — v. 65 verba *subitum et miserabile* cum prioribus iunxi, contra *longum* cum subsequentibus. — v. 81 *Euryalum mirmillonem* recepi. In multis libris MSS. inserta legitur particula *aut*. — v. 82 *ludium* non *ludum* iudicavi scribendum. — v. 103 copulam *est* cum aliis omittendam putavi. — v. 118 post *cucullos* minus posui distinctionis signum. — v. 120 *Et nigrum* mutare nolui in *Sed nigrum*. — v. 138 *pharetris Veneris:* verborum ordinem mutavi. — v. 153 *quum iam* scripsi pro vulgata *quo iam*. — v. 172 *tu depone* servandum duxi. Maluerunt alii *tu, Dea, pone*. — v. 194 inter *vetula* et *Quoties* punctum posui, in v. 195 post *ψυχή* signum exclamationis, in v. 196 post *turba* semicolon, in v. 197 post

nequam s. interrog. — v. 214 *excludetur* magis arrisit, quam *excludatur*. — v. 236 *Archigenen* cum plurimis scripsi editoribus. — v. 237 *et secretus* recepi tamquam lectionem omnium fere librorum. — v. 238 *pavet et* tenendum existimavi. — v. 251 *agitat*. In multis libris scriptum legimus *agitet*. — v. 253 post *sexu* interrogationis signum ponere malui. — v. 267 *gemit* pro vulgata *gemat* in textum reposui. — v. 270 *Tunc . . . tunc* retinui. — v. 276 *curruca* servavi. — v. 277 *quot lecture* recepi. — v. 280 *dic, Quintiliane* scribere malui, quam *hic*. — v. 288 *sinebant* praeferendum iudicavi singulari *sinebat*. — v. 307 *collactea* retineri potuit. — v. 316 *ululante Priapo* restituendum putavi pro *ululantque Priapi*. — v. 320 *Laufella*. Alii *Saufeia*. v. 329 post *dormitat adulter* comma posui, particulam *si* supplendam ratus. — v. 332 *veniet* recepi, non *venit et*. — v. 363 *Ac*, *velut* scripsi, non *At*. — v. 365 *reputant* pro *reputat*. — v. 383 *Hedymeles operas dedit*. Pauciores libri *operam*. — v. 386 *Cum farre* pro *Et farre* restitui. — v. 399 *possit quam* plures ut videtur libri tuentur, quam *possit quae*. — v. 404 *decipiatur* non *diripiatur* recepi. — v. 413 *quam quod*. Haud aspernabilis est lectio *quam quae*. — v. 429 *et luto terram* vel *et terram luto* legendum videbatur, non *loto*. — v. 430 *aut lata* revocavi in locum vulgatae *aurata*. — v. 439 *loquatur* magis placuit, quam *loquetur*, licet hoc quoque haud improbabile sit. — v. 441 *ac tintinnabula*. Alii libri *et*, editiones pleraeque *tot*. — v. 442 *atque aera*. Plurimos secutus sum codices. Vulgo *nemo* repetitur. — v. 464 *veniunt lota* vel *lota veniunt* e codicibus scribendum erat, non *veniet*, quod emendationem sapit. — v. 479 *flagellis* et *flagello* reperitur in MSS. — v. 483 *Et caedens* revocavi pro *Et caedit*, quod a plurimis scribitur, et in sequentibus *transacta* pro *transversa*. — v. 486 *Profectura domo* multo magis in contextum cadit, quam *Praefectura domus*, quod metri caussa induxerunt. — v. 490 *Componit* scripsi, dissentiens a multis, qui *Disponit* scribunt. — v. 491 *Nuda humeros* pluribus ut videtur libris fulcitur, quam *humero*. — v. 501 *tanti est*. Plerique *tanta est*. — v. 509 dativum *marito* substitui pro genitivo *mariti*. — v. 514 *rupta*. Alii *rapta*. — v. 519 *veteres* scripsi, non *vestes*. — v. 524 *Vorticibus* utpote antiquam scripturam servavi. — v. 527 *calidaque* commutare nolui cum accusativo *calidasque*. — v. 531 *loquantur*. Coniunctivum licet cunctanter praetuli indicativo *loquuntur*. — v. 533 *linigero* cum plerisque anteposui lectioni *lanigero*. — v. 537 *cadurco*. Vulgatam anteposui lectioni *caduceo*. Multi versum puncto finierunt. — v. 541 *popano*. In multis libris exstat scriptura *pepano* vel *pepono*. — v. 546 post *parcius* semicolon posui. — v. 551 *rimatur et*. Multis futurum *rimabitur* gratius est. — v. 554 *a fronte* aptius videbatur, quam *a fonte*. — v. 560 *fides artis*. Multi libri *arti*. — v. 581 *Petosiris*. Plurimi codices scribunt *Petosyris*. — v. 582 *utrumque* restitui pro *utrimque*. — v. 585 *dabit*. Pluralem *dabunt* emendatori crediderim deberi. Altera codicum pars *et Indus*, altera *et inde*. — v. 604. Vulgarem retinui distinctionem inter *Pontifices* et *Salios*. — v. 609 *atque suos* reduxi pro *utque suos*. — v. 611 *valeant*. Non pauci libri *valeat*.

— v. 626 *tanti una* servavi. Multis satius visum est *quantum* vel *quanti*. — v. 643 *Colchide torva* recepi; minus placuit epitheton *saeva*. — v. 644 *Progne* vel *Procne:* variat vocis scriptura. — v. 654 fluctuant libri MSS. inter *cupiant* et *cupient*. — v. 660 discrepant codices, alii iique plurimi *praegustaret*, alii *praegustavit*, alii *praegustabit*.

Satira VII. v. 8 reprobavi lectionem *umbra*. — v. 11 *tripodes*. Maluerunt quidam *tripodas*. — v. 12 magna est in nominibus scribendis diversitas: *Alcithoen* vel *Alcinoem* vel *Alcionem*. Pro *Pacci* alii *Baccii*. — Versus 15 parenthesi includendus videbatur. — v. 22 *exspectanda* scripsi, non *spectanda*. — v. 25 *Componis* recepi, non *Conscribis*. — v. 36 vulgarem servavi distinctionem. — v. 37 perperam alii post *colis* maiorem posuere distinctionem. — v. 39 particula *at* aptior visa est, quam *et* vel *aut* vel *sed*. — v. 40 *Maculonis aedes* substitui in locum vulgatae *Maculonus*, spreta correctione *maculosas*. — v. 41 *Ac* e codicibus restitui pro *Haec*. — v. 46 *anabathra* mihi quoque recta vocabuli scriptura esse videbatur. — v. 60 *sana* plerique libri, quos et ipse secutus sum. Correxerunt quidam *saeva* vel *moesta*. — v. 62 *Euhoe*. Hanc vocis scripturam, utpote plurimorum codicum auctoritate firmatam, recepi cum Sidonio Epist. VIII, 9. Alii *Ohe* vel *Euoe* vel *Evoe*. — v. 64 *Cirrhae Nysaeque* scripsi. — v. 65 *nostra* recepi. Aliquot libri *vestra*. — v. 69 *desit*. Editores plerique imperfectum receperunt *deesset*. — v. 80 sine iusta ratione emendavit Gronovius Obss. III, 13 *Marmoreus*. Scripsi *Serrano tenuique Saleio*, optimum ratus, in communi doctorum sententia acquiescere. — v. 88 emendavit Schrader *largitus* sine probabili caussa. — v. 89 lectionem *Semestri* non sollicitandam indicavi. — v. 99 post *Scriptores* interrogationis posui signum. — v. 105 *tecto* revocavi pro *lecto*. — v. 106 vulgo legunt *praestent*. Ego indicativum *praestant* excudendum curavi. — v. 108 priorum via relicta, post *audit* una et *vel* incidi. — v. 112 retinui *veram*. — v. 114 *russati pone lacertae* scripsi, sed mallem sane scripsisset poeta *russatae lacertae* vel *russati lacerti*. — v. 120 mira est lectionum varietas; plurimos codices secutus sum. — v. 122 falso nonnulli verba *Si quater egisti* cum antecedentibus iunxere. — v. 123 *in foedere*. Sat multi codices *ex foedere*. — v. 124 *quantum petet* plurimorum librorum est lectio; praetulerunt alii *petiit* vel *licet* vel *libet*. — v. 129 *Matho deficit* servavi. — v. 132 reieci Lipsii Epist. Quaest. IV, 25. emendationem *Moesos*. — v. 139 *Fidimus eloquio?* scripsi. — v. 144 *Cossus* permutare nolui nomine *Gallus*. v. 149 minus apte aliquot codices *ponere*. — v. 150 post *doces* interrogationis signum posui, lubens tamen concedo, eolon quoque tolerari posse, ita ut suppleatur *si*. Pro *Vecti* in multis libris nomen exstat *Vetti*. — v. 153 *Proferet* restitui pro *Perferet*. — v. 154 *cambre* in maxima librorum parte legitur; servavi vulgatam *crambe*. — v. 156 *diversa parte* retinendum putavi. Multi inseruerunt *a* vel *e* aut receperunt *diversae forte sagittae*. — v. 166 *Ast alii sex Et plures* e plurimis optimisque libris edidi. — v. 185 *Componat* et *condit* scripsi, hic ut alibi modorum enallagen esse arbitratus. — In vv.

190—93 commata post verbum *felix* videbantur delenda. — v. 201 *triumphos*. Aliquot MSS. *triumphum*. — v. 211 retinui *non tunc*. — v. 213 *quaeque*. Haud exigua librorum pars *quemque*. — v. 215 *Enceladi* cum plurimis scripsi; quidam *Celadi*. — v. 218 lectionem *Acoenonetus* recepi quidem, ingenue tamen confiteor, *Acoenetus ipse*, quod permulti habent codices, haud mediocriter mihi arridere; certe pronomen huic loco vel maxime consentaneum est. — v. 219 fluctuant libri inter *franget* et *frangit*. — v. 223 *sedebat* pro vulgata *sederet* revocavi. — v. 235 *Archemori* servavi; correxerunt alii *Anchemoli*. — v. 242 *curas: et*. Hanc lectionem difficilem sane retinere malui, quam cum recentioribus scribere *cures et* vel *cura, sed;* ingenue tamen fateor, praeclaram esse hanc emendationem.

Satira VIII. v. 1 perperam *Schemata* emendavit Alciatus de verb. signif. L. IV; Parerg. II, 30. — v. 2 *pictos*. Vulgo participio *que* annectitur. — v. 4 *nasumque minorem Corvini* e codicibus revocavi pro vulgata *humerosque minorem Corvinum*. — v. 6 prorsus a veritate aberrasse censendi sunt, qui genitivum *generis* antecedenti *fructus* obnoxium fecere. — Versus 7 in paucioribus codicibus omnino deest. *Corvinum* nolui mutare in *Fabricium*. Praeterea *contingere* magis mihi probatum fuit, quam *deducere*. — v. 8 *Famosos*. Hanc lectionem probabilem sane equidem nunc revocavi pro vulgata *Fumosos*. — v. 11 vulgatam servavi scripturam. In permultis codicibus post *pernox* in v. 10 inciditur legiturque *Ante matutinos... ortus*. — v. 17 spernendam iudicavi vulgatam *traducit*. — v. 23 *Praecedant* maxime propter accusativum praetuli composito *Procedant*. — In fine versus 25 interrogationis signum vulgo probatum mutavi in colon. — v. 26 singularem *procerem* non mutandum duxi. — v. 27 post *sanguine* mea qualicumque sententia non poni debebat maius interpunctionis signum. — v. 28 participium *ovanti* commate non distingui debebat a prioribus. — v. 33 *cygnum*. Alii scripturam *cycnum* praetulere, Orelli autem scripsit *Cycnum*. Pro *parvam* a quibusdam cupidius quam consideratius arreptum est *pravam*. — v. 34 graecam formam *Europen* retinui. — v. 37 pro *fremit* non pauci libri habent *fremat;* vix certo dicere licet, uter modus potior haberi debeat. — v. 38 *ne tu sis* servavi, spretis lectionibus *ne sic tu* et *ne hic tu*. — v. 40 *Blande* scripsi; alii *Plance* vel *Plaute*. Variant codices inter *stemmate* et *sanguine*. — v. 49 pro *veniet* aliquot libri *venit et;* pro *plebe* hic illic scriptum legimus *gente*. — v. 57 *putet*. Haud improbabilis indicativus *putat*. — v. 62 *Corythae* legere malui, quam contra librorum MSS. auctoritatem *Coryphaeae* vel *Coryphaei*. — v. 63 *Hirpini* retinui. — v. 66 legere placuit *trito ducunt*, non *tritoque trahunt*. — v. 68 pro *primum* sine idonea ratione proposuit Salmasius ad Solin. p. 61 *privum*. — v. 70 *ac dedimus* revocavi pro *et dedimus*. — v. 90 lectionem *regum* utique servandam putavi. Fluctuant libri MSS. inter *exucta* vel *exsucta* et *exuta* et *exusta* et *exhausta*. — v. 93 num rectius *Numitor* scribatur an *Tutor*, quaeritur. — v. 95 vulgarem retinui versuum ordinem. — v. 105 scribere visum est *Dolabella atque hinc*. Scripserunt alii, ut

hiatum praecaverent, sua auctoritate aut *Dolabella est* aut *Dolabellae atque dehinc.* — v. 106 maius distinctionis signum post *Verres* delevi. — v. 107 *Occulta spolia* retinui; metri caussa inseruerunt multi particulam *et*, quod non adeo necesse erat. — v. 109 futurum *eripietur* anteposui coniunctivo *eripiatur*. — v. 113 fluctuant codices inter *Corinthum* et *Corinthon.* — v. 123 futurum *relinques* multo magis in contextum quadrare videbatur, quam participium *relinquens*. — v. 124 *iacula* legi, non *iaculum.* — v. 125 retinui equidem *verum Credite.* Aliis magis arridebat *verum est. Credite.* — v. 135 dissident libri MSS., alii enim *ambitus*, alii *ambitio.* — v. 147 *Damasippus* hic ut infra v. 151. 167 scripsi. Non plane spernenda est scriptura *Lateranus.* — v. 148 alii libri compositum *adstringit*, alii simplex *stringit.* — v. 152 variantes sunt *numquam* et *nusquam.* — v. 155 *torvumque iuvencum* recepi; placuit aliis *robumque.* — v. 157 *Solam Hipponam* vel *Hipponam* nude cum codicibus scribere satius duxi, quam cum editoribus *Solam Eponam.* — v. 166 modus variat: alii libri *resecentur*, alii *resecantur.* — v. 174 pro *et* .. *ac* e codicibus pari iure scribere licebit *aut* . . *aut.* — v. 190 *triscurria* cum plurimis recepi. — v. 194 nomen proprium *Celsi* servandum existimavi. — v. 195 imperativum *pone* commutare nolui infinitivo *poni.* — v. 198 *mimus* cum plerisque editoribus scripsi. Non plane spernenda est lectio *natus*, quam permulti offerunt codices. — v. 199 lectionem *et illic* quum editorum tum codicum auctoritas tuetur. — v. 200 diversa est apud diversos vocabuli *mirmillonis* scriptura. — v. 202 restituenda videbatur tantum non omnium librorum lectio *et damnat.* A multis scriptum est *sed damnat.* — v. 203 non displicebat mihi, quod plerique codices praebent, *frontem*, fateor tamen, vulgatam *faciem* vix deteriorem esse. — v. 204 *vibrata* magis placuit, quam *librata.* — v. 221 *Verginius* scripsi cum Orellio. — v. 223 non adoptavi Madvigii Opusc. Acad. T. II. p. 199 emendationem *Quod.* — v. 224 *hae sunt* retinui. — v. 225 equidem cum Orellio *saltu* reposui, quamquam haud negaverim, *cantu* quoque probabile esse. — v. 226 *Graiaeque* retinui, reprobata lectione *grataeque.* — v. 229 Graecas nominum scripturas in textum recipere malui. Praeterea e multis codicibus pro *seu* restitui *tu.* — v. 233 *parastis* servavi, spreto praesenti *paratis.* — v. 239 *in omni gente* genuina mihi videbatur esse lectio, non *in omni monte.* — v. 241 particulam *ac* servavi. — v. 256 *pube Latina* scribendum putavi, non *plebe Latina.* — v. 258 potiorem duxi lectionem *quam qui.* — v. 265 *Tiberinum* i. e. fluvium retinui. — v. 266 *eduxit* anteposui vulgatae *produxit.* — v. 268 vulgarem verborum ordinem non immutandum putavi. — v. 274 in vulgari verborum collocatione acquievi. — v. 275 in paucioribus libris exstat *aut aliud.*

Satira IX. v. 9 *Tot rugae* minime mihi displicuit, quare sprevi Heinsii ad Ovid. Her. Ep. XII, 84 correctionem *Tot rugas.* — v. 14 mira profecto lectionis diversitas. Vulgata *Bruttia praestabat calidi tibi fascia visci* probabili debetur emendationi Salmasii ad Tertull. de pall. p. 243; mihi nunc in plurimorum librorum auctoritate acquiescere

satius visum est. — v. 22 scripturam *Ganymedem* retinendam existimavi. — v. 25 *celebrare* aptius putavi, quam *scelerare*. — v. 26 secundum maximam librorum partem scripsi *Quod taceo atque ipsos*. Plerisque magis placuit *Quodque taces, ipsos*. — v. 33 duplex in libris reperitur lectio, *cessant* et *cessent*. — v. 40 *ac cevet* utpote vulgatam retinere malui, quam cum multis e codicum numero legere *atque cavet*, licet id haud mediocriter mihi arridere confitear. — v. 46 *tenerum* vulgo scribitur. Satis magna codicum pars *tener* exhibet; nominativum quoque haud improbabilem esse arbitror. — v. 53 restitui e libris MSS. *tractas*, improbata tertia persona *tractat*. — v. 55 *Apula*. Literae *p* geminatione non adeo opus esse videbatur. — v. 61 displicuere emendationes *caculis* et *catulis*. Admodum venusta est lectio *collusore*, sed forsitan ob ipsam venustatem ex emendatione profecta. Quod plerique offerunt libri MSS. *cum lusore*, nihil habet offensionis. — v. 62 restitui *legatus*, codices secutus, fateor tamen, *legatum* haud mediocriter mihi placere. — v. 63 *ait* nolui mutare in *ais*. — v. 67 interrogationis signum aut post *Quid agam* aut potius post *bruma spirante* ponendum esse crediderim. — v. 68 plurimi codices exhibent *servorum mense*, multo pauciores *puerorum Aquilone*. — v. 80 *servavit*. In nonnullis MSS. *servabit* reperitur. — v. 83 in vulgata *vel* acquievi. — v. 89 praesenti *iunguntur* longe maxima codicum pars adminiculo est; sed vellem profecto plures scripsissent libri *iungentur*, nam sequitur *implevero*. — v. 100 *numquam cara est*. Hoc contextui magis consentaneum esse arbitrabar, quam, quod in magna codicum parte continetur, *numquam careas*. — v. 103 *loquentur*. Multi scripserunt *loquuntur*. — v. 105 duplicem libri offerunt scripturam, *tollito* et *tollite*. — v. 106 codicibus obviam ire nolui, hi autem fere omnes *clamant* vel *clament*. — v. 107 *secundi;* displicuit *secundum*. — v. 110 *quod* et *quid* legitur in codicibus. — v. 117 variat scriptura nominis, *Laufella* vel *Laufela* et *Saufeia*. — v. 118 *tum his* retinui, quamquam haud ignarus sum, metrum quodammodo adversari. Hanc ob caussam, opinor, in multis MSS. correctum est *tunc his* vel *tum de his*. — Versum 123 non transponendum curavi; praeterea *possim* retinui. — v. 132 *Convenient* e codicibus recepi; alii praesens *Conveniunt* exhibent. — v. 138 *exorare* contextui magis respondere videbatur, quam *exornare*. — v. 146 coniunctivum *pingat* edidi, non tamen ita intercedo, quominus etiam indicativus *pingit* ferri queat. Maluerunt quidam *fingat* vel *fingit*. Pro *sufficiunt* non pauci libri *sufficient*. Post *haec* in fine versus punctum posui; aptissime deinde in versus 147 exordio verba *Quando ego pauper ero* pro voto sumuntur, eo magis quidem, quod *Votum miserabile* diserte subsequitur. — v. 149 *Affigit*. Pauciores ut videtur libri *Affixit;* perfectum per se admodum probabile esse, nemo sane infitias ibit.

Satira X. v. 2. Hic quoque scripturae discrepantia occurrit, alii enim *Gangen*, alii *Gangem;* huic plures favere videntur libri. Pro *dignoscere* quidam *dinoscere*, quod haud dubie licet, at vero necesse esse, nondum mihi persuaserunt Servius ad Verg. Georg. II, 461 et Oudendorp ad Apul. met. IX. p. 604. Exstat praeterea in quibusdam

MSS. *discernere*. — v. 5 miror equidem, quod tot codices praebent *concupis*. — v. 9 in multis libris ante *torrens* inserta legitur particula *et*. — v. 24 magna sane lectionis discrepantia; alii enim *Divitiae ut crescant, ut opes, ut*, alii *Divitiae ut crescant et opes*. Equidem optimum iudicavi vulgatam servare. — v. 29 *a limine* vel *de limine* scribere licebit e codicibus. — v. 30 edendum videbatur *contrarius alter*, nam huic potissimum lectioni praesidio sunt codices, non *contrarius auctor*. — v. 34 *essent*. Non pauci libri *esset*. — v. 36 *in curribus* sat multi praebent codices. — v. 37 *medio* praestare videbatur genitivo *medii*. — v. 47 ut fere pari iure et *Tunc* et *Tum* legatur, codicum auctoritas permittere videtur. — v. 54 nostram lectionem fere omnes firmant codices; hiatum autem Iuvenali familiarem esse, certo scimus. Metro consulentes, scripserunt recentiores aut *supervacua haec* aut *s. aut vel* aut *s. aut et*. — v. 55 non assentiendum videbatur Madvigio, qui Opusc. Acad. T. II. p. 201 in locum vulgatae *incerare* sua auctoritate substituit *incerate*. — v. 59 pro *impacta* alios olim legisse *intacta*, e Scholiastae verbis manifestum fit. — v. 61 *stridunt* recepi, codices secutus, non infitior tamen, etiam formam *strident* tolerabilem esse. — v. 64 non adoptavi Weberi coniecturam *patellae*. — v. 70 *indicibus* legendum duxi; nam mihi quidem persuadere non potui, praestare *indiciis*. — v. 72 *Bene* et *habet* arctissimo inter sese nexu continentur; non debebant igitur commate disiungi. — v. 73 vulgo scribitur *Turba Remi*, sed codicum fere omnium lectio est *Turba tremens*. — v. 74 *Nursia*. Alii scripserunt *Nortia* vel *Nurtia*. — v. 78 *effudit* vulgata nunc est lectio, sed permulti libri offerunt *effugit*, et ipsum huic loco satis conveniens. — v. 81 *Panem et circenses* certe hic, opinor, retinendum erat; permulti codices offerunt *Pan* vel *Pana* vel etiam *Pannum*. — v. 82 *pallidulus mi*. Correctori crediderim deberi *pallidus mihi*. — v. 88 *cervice adstricta* haud minus contextui respondere videbatur, quam *obstricta*, quod pauciores habent libri. — v. 90 *habere* mihi ut plurimis multo magis arrisit, quam *haberi*. — v. 91 *sellas* e plurimis restitui libris, utpote attributo *curules* maxime consentaneas, facile tamen concedo, vulgatam quoque *summas* admodum esse commendabilem. — v. 93 *angusta*, quod in plurimis optimisque reperitur codicibus, huic potissimum loco congruere videbatur. Quidam libri habent *augusta*; et hanc lectionem non plane spernendam esse, nemo facile infitiabitur. — v. 94 *Vis ducere pila* emendavit Scioppius Verisim. IV, 10 et scripserunt aliquot codices *Vis certae pila cohortis*; sed neutra lectio vulgatae praeferenda videbatur. — v. 97 *tantum* e plurimis libris in locum vulgatae *tanti* restitui; malui autem ante *tantum* incidere, ita ut iungi debeat *tantum ut par sit*. — v. 112 *et vulnere*. Pauciores libri *ac vulnere*; maluerunt *sanguine* Servius ad Verg. Ge. II, 498; Io. Saresberiensis policr. II, 15 et Heinsius ad Claudian. in Cos. I. Stilic. II, 19. — v. 114 *ac famam* scripsi, plurimos secutus codices; scripserunt alii fere pari iure *aut famam*. — v. 116 ingeniose quidem sed sine necessitate cum Graevio epp. IV. p. 193 N. Heinsius epp. IV. p. 194. 197 et ad Ovid. Fast. III, 829

coll. Verg. Aen. VIII, 409 ibique Servio emendavit *parcam* . . . *Minervam*. — v. 131 *forcipibus* exhibent libri, non *forficibus*. — v. 132 pro *luteo* sua auctoritate *tuto* scribere voluit Iacobs in Matthiae Misc. phil. I. p. 84 coll. Claud. in Eutrop. II, 456. — v. 133 duplex, ut alibi, vocis scriptura in libris et editionibus occurrit, *trophaeis* et *tropaeis*. — v. 136 *Aplustre*. Exstat hic illic scriptura *Amplustre*. — v. 137 *ad hoc se* e codicibus edidi; fere eodem iure scribitur *ad haec*. — v. 144 pro *ad quae* minus commode quidam *atque*. — v. 149 aptior videbatur esse lectio *Percussa*, quam *Perfusa*. — v. 150 *Rursus* non mutari debebat in *prorsus* aut *furvos* aut *versus*. Pariter sine idonea caussa lectionem *aliosque elephantos* recentiores spreverunt, aut *albosque* aut *altosque* legendum opinati. — v. 153 permagna est codicum discrepantia. *Diducit* (quidam *deducit*) *et rumpit* multorum stabilitur auctoritate; vix pauciores habent *Diduxit et rupit*, nec omnino sperni debet enallage temporum *Diducit et rupit*. — v. 155 *Actum* servavi, improbato genitivo *Acti*. — v. 160 pro *fugit* magna codicum pars *abit*. — v. 162 mirum in modum libri MSS. in nominis scriptura discedunt; vulgatam *Bithyno* retinui. Minus recte quidam *iugulare* pro *vigilare*. — v. 164 *non tela* restitui; in editt. plerumque *nec tela* scribitur, e correctione. — v. 165 *ac tanti* excudendum curavi, non *et tanti*. — v. 166 *I demens et* scripsi; scripserunt alii *I*, *demens*, *i*. — v. 170 malui licet cunctanter cum codicibus scribere *Gyarae*, quam cum editoribus *Gyari;* vulgo insula appellatur *Gyarus* (Γύαρος); cf. Plin. IV, 12; Tac. Ann. III, 68. 69; Mel. II, 7; Strab. X. p. 485. — v. 183 codicibus fidem habui, non suffragandum arbitratus Webero, pro *quod* legenti *quid?*, nec Heineckio mutanti *quandoque et*. — v. 184 pauci libri pro *Credidit* minus recte *Crederet*. — v. 194 secundum codices *Tabraca* vel *Thabraca* scribi debet; cf. Ptolem. IV, 3 „Θάβρακα". — v. 211 *citharoedus sive Seleucus* genuina videbatur esse codicum lectio; *citharoedo sive Seleuco* ii haud dubie substituerunt, qui in verborum structura offendebant. — v. 214 fluctuant libri inter *exaudiat* et *exaudiet*. — v. 217 particula *in*, quae vulgo post *iam* inserta reperitur, a permultis libris omnino abest. — v. 220 magna est in nominis scriptura librorum dissensio, delectus tamen inter *Hippia* et *Oppia* subsistere debet. — v. 252 *quam videt*. Exstat in nonnullis MSS. *vidit*. — v. 253 pro vulgata *quum quaerit* restitui *nam quaerit*. — v. 254 pro *socius* in magna librorum parte non deterior exstat lectio *socio*. — v. 263 *quo iam* scripsi, non *quo non*, difficiliorem codicum lectionem praeferendam esse arbitratus. — v. 284 epitheton *multas* servavi; inutiliter quidam coniecerunt *moestas* aut *pullae*. — v. 299 *Sabinas* e codicibus revocavi in locum vulgatae *Sabinos*. — v. 300 *modestum* scripsi, non *modesto*. — v. 304 *viros*. Aliquot libri *viris*. — v. 308 *loripedem vel* scripsi, ingenue tamen confiteor, haud mediocriter mihi placere *nec*. — v. 310 *Nunc ergo specie* restituendum iudicavi; vulgo scribitur, praeeunte Scholiasta, *I nunc et*. — v. 312 aut legendum erit, opinor, *quascumque mariti Irati debent*, aut, quod mihi probabilius visum est, *q. m. Exigere irati*. — v. 322 *Oppia*.

Alii *Hippia.* — v. 326 *repulsa.* Aliis praestare videbatur *repulso.* — v. 327 *Stheneboea* vel *Sthenoboea.* — v. 339 *pereundum est* revocavi: vulgata *p. erit* emendationem sapit. — v. 343 *si tanti* vel *tanti est* scribi debet. Vulgo *sit tanti;* sed codicum vox audienda est. — v. 354 non pauci libri exhibent *At tamen et* vel potius *ut.* — v. 358 minus recte priores quidam post *ponat* inciderunt. — v. 359 *labores* servavi; Ruperti nescio quo iure maluit *dolores.* — v. 362 pro *pluma* sat multi libri *plumis.* — v. 365 *Nullum numen habes* utique retinendum iudicavi; quibusdam scribere placuit *Nullum numen abest.* Revocavi praeterea *sed te Nos*, sed fere eodem iure, opinor, e codicibus scribere licebit *nos te*, *Nos;* cf. Sat. XIV, 315.

Satira XI. v. 4 vulgata *Convictus* non permutari debet lectione *Conventus*, quam laudarunt Pontan. Anal. II, 11 et Barth. Advers. XLII, 16. In MS. aliquo se legisse *Conventus*, *thurmae*, *stationes*, *omne tribunal,* ait Lipsius Epist. Quaest. II, 9. — v. 5 *iuvenilia* scripsi; fere eodem iure ex aliis libris rariorem vocis scripturam *iuvenalia* huc ponere licebit, qua etiam utitur Vergilius Aen. II, 518; V, 475; VIII, 163. — v. 6 cum omnibus codicibus scribere malui *ardens*, quam cum Rutgersio Var. Lect. II, 17 et Barthio Advers. XLII, 16 (cf. Wakefield. Silv. Crit. I. p. 80) *ardent.* — v. 20 discrepant codices; in aliis scribitur *miscellanea*, in aliis *miscillanea.* — v. 22 dissentiens ab omnibus editoribus, post *laudabile* incidi; ni egregie fallor, per antithesin ait Noster, unum idemque in Rutilo *Luxuriam esse* i. e. vituperabile, in Ventidio *laudabile.* — Ergo non est, quod v. 23 cum Heinrichio *Sumit* mutemus in *Sumtus.* — v. 26 ante *Ignoret* seu *Ignorat* excidisse *Si* Manso Verm. Abhandl. p. 250 suspicabatur, sine probabili caussa. — v. 30 *nec enim* retinui. — v. 31 *traducebat* vel *transducebat.* — v. 32 meo quidem iudicio *Ancipitem* nec cum *loricam* in v. 30 nec cum *se* in v. 31, sed cum *caussam* in hoc ipso versu coniungi debebat; quare distinctionem post eam vocem delevi. — v. 33 *quis sis* retinui, lectionem *qui* vel *quod sis* e correctione librariorum prodiisse ratus. — v. 34 *an Matho* scripsi, codicibus obediens; vulgatam *et Matho* in favorem subsequentis appositi *buccae* paulatim irrepsisse merito coniicias. Praeterea ad veterem redii distinctionem, recentiorum plerisque improbatam, quamquam minime me fugit, nostrae sententiae aliquatenus impedimento esse contextum; sed vulgaris quoque explicatio suam habet difficultatem. Similis quidem, at vero non plane eadem ratio est alterius loci Sat. XII, 99, quem a nemine adhuc interprete adhibitum esse iure mireris. — v. 35 e permultis codicibus pro *sui* scripturam *suae* revocavi; alii libri *tuae.* — v. 37 in locum vulgatae *Ne* e multis MSS. restitui *Nec;* cf. Sat. XII, 93; XIII, 97; XIV, 48. — v. 40 *fenoris* scribere satius duxi, quam *feneris.* — v. 42 sprevi ingeniosam Heinrichii emendationem *damnis.* — v. 49 e permultis libris scripsi *ad ostrea*, alii *ad ostia.* — v. 55 *effugientem* scribere malui secundum codices, quam cum recentioribus *fugientem* vel *et fugientem.* — v. 57 non pauci libri *nec moribus.* — v. 59 *in aure.* Non multo deterior exstat in quibusdam libris lectio *in ore.* — v. 64 vulgata *ornata* mea quidam sententia bene se habet.

Coniecerunt Schrader *portata*, Iacobs *corrasa*, Manso *onerata:* quorsum haec? — v. 66 *loto grege* emendavit Heinsius ad Ovid. Fast. IV, 758. — v. 91 *postremo* vulgo legitur, sed plurimi codices *rigidique severos* exhibent; id restitui. — v. 94 *in Oceani fluctu* servavi, sed facile concedo, ex aliis libris fere pari iure *in Oceano fluctu* legi; cf. infra v. 113. — v. 106 e permultis codicibus in locum vulgatae *venientis* substitui *fulgentis* et in v. 107 pro vulgata *Pendentisque* corrigendum putavi *Splendentisque*; cf. Hor. Od. I, 19, 5; Cic. Auct. ad Her. IV, 33, 44. — v. 108. Fuere, qui hunc versum aut post v. 109 ponendum aut omnino eiiciendum putarent; equidem vulgarem retinui ordinem. — v. 109 improbavi scripturam *farraca*. Minus recte Ruperti post *catino* punctum posuit. — v. 113 *Litore ab Oceani* scripsi, ut supra v. 94. Probabilis utique est, quae in multis reperitur libris, lectio *Oceano*. — v. 114 *His* utique servandum esse mihi persuasum erat. Ante pronomen autem incidi, nam verba *His monuit nos* arctissime cum sequentibus cohaerent. — v. 118 *hoc lignum stabat in usus* e codicibus revocavi; legunt alii *hoc lignum stabat ad usus*. — v. 126 *Nabathaeo* vel *Nabataeo* scribi debebit. — v. 128 *bilis*. Lectio *vires* emendationem sapit. — v. 130 *comparat*. Haud intolerabilis est coniunctivus *comparet*. — v. 142 *frustum*. In plurimis libris inest scriptura *frustrum*. — v. 144 *furtis* cum recentioribus scripsi; certe tolerari poterit *frustis*. — v. 148 *Quisquam erit et magno* retinui, utpote plurimis firmatum libris; vix deterior videtur esse lectio *Quisquis erit magno*. Iis, qui legere velint *Quisquam erit in magno*, fortasse interpunctio mutanda erit. Pro futuro *posces* non pauci libri praesens *poscis*. — v. 151 *est hic;* alii *hic est*. Post *bubulci* meo quidem iudicio maiore opus est distinctione. — v. 156 *pugillares* retinui; aliis placuit *pupillares* scribere. — v. 158 inutiliter emendavit Heinsius ad Ovid. Ep. Her. VII, 100 *apposito . . . tenet*. — v. 163 *Incipiat* retinui. Scholiastes pluralem habet *Incipiant*. — v. 166 *ista* servavi. In paucis MSS. *ipsa*. — v. 173 *pytismate* excudendum curavi; mira est apud posteros scripturae diversitas. — v. 176 *faciant* servavi; minus placuit indicativus *faciunt*. — v. 179 pro *palmam* aliquot libri *laudem*. — v. 188 fluctuant codices inter *totam* et *totum*. — v. 191 pro *mappae* quidam *palmae*. — v. 193 *Praeco caballorum* e correctione edidi, non tamen omitti debet, novitatis gratiam mihi praereptam esse a Rupertio. In plurimis legi codicibus *Praedo caballorum*, constat inter omnes; emendavit Salmasius ad Solin. p. 465 *Perda*. Vulgo legitur auctore Gronovio obss. IV, 24 *Praeda*. — v. 201. 202. Hi versus in plerisque leguntur codicibus, a nonnullis prorsus absunt. Si ipsius poetae ingenio debentur, certe huic loco magis conveniunt, quam aliis.

Satira XII. v. 1 *dulcior* commutare nolui lectione *carior*, quae in multis invenitur codicibus, quamquam et haec bene se habet. — v. 8 *ducimus* exquisitius videbatur esse, quam *caedimus*. — v. 11 *Hispulla*. Aliis potior visa est scriptura *Hispella* vel *Hispilla*. — v. 14 pro *grandi* Servius ad Verg. Aen. VIII, 106 *magno*. — In exitu versus 16, ut mihi quidem videtur, maior distinctio non poni debet, nam

in sequentibus participium *Evasi*, novae appositionis instar, prioribus denique annectitur. — v. 17 *fulguris ictum* plurimi libri; alii scribere maluerunt *fulminis ictus:* non multum differt. — v. 18 in omnibus fere codicibus legi *Evasi*, constat inter eruditos. Egregia sane est emendatio *Evasit*, sed num emendatione opus sit, quaeritur. Tolerari potest certe apud Iuvenalem participium *Evasus;* similiter, ut Madvigii ex Opusc. Acad. T. II. p. 172 verbis utar, apud Palladium *invasus*, apud Tertullianum *excessus*, apud Ammianum *pervasus* legas. Post *Evasi* necessario interpungi debet, iam enim accuratior incipit descriptio. — v. 23 *si quando* omnium codicum auctoritas tuetur; fuerunt tamen, qui sua auctoritate scribere mallent *quam quando*. — v. 26 Heinrich Anim. in auct. vet. p. 110 coniecit *fors*. — v. 30 plerisque visum est, post *iam* incidere; aptius particulam cum ablativo consequentiae iungi crediderim. — v. 32 *Arboris incertae* vera utique ac genuina est lectio. Haec verba multum ac varie tentata commodissime ad genitivum *puppis* referuntur; est enim rhetorica quaedam appositio. — v. 33 *conferret* retinui, non tamen ita intercedo, quominus *quum ferret* scribatur; sic enim fere dimidia codicum pars. — v. 34 *Castora* sine idonea caussa scribere maluit Koenig de Sat. Rom. p. 81. — v. 36 *Testiculi* restitui; nam lectio *Testiculorum* emendationem sapit eorum, qui hiatum Iuvenali familiarem esse non reputarent. — v. 44 temere Ruperti coniecit *Partheniae*. Inutiliter idem v. 53 *Damna iuvant*. — v. 54 *Decidit*. Non multo deterius est *Recidit*. In versus exitu legendum est *ac se*, particula enim huius potissimum loci est; cf. Hand. Turs. T. I. p. 480. n. 7. Id aut nescivisse aut non reputasse videntur, qui *hac re* vel *hoc se* scribere maluerunt. — v. 55 *angustum* pro substantivo et subiecto verbi *Se explicat* sumendum erit. Post *discriminis ultima* necessario incidi debet; cf. Sat. V, 18; XV, 95. Perperam multi *ultima* ut epitheton cum *Praesidia* iunxerunt. — v. 57 ingeniose pro *dolato* Iacobs in Matthiae Misc. phil. I. p. 96 coniecit *doloso*. — v. 60 *lagenae* vel *lagonae:* variat vocabuli scriptura. — v. 63 licebit, opinor, ante et post *vectoris* incidere. — v. 68 *extensis* vel *extentis*. — v. 70 fluctuant libri inter *tum* et *tunc*. — v. 73 *mirabile*. Exstat praeterea *miserabile*. — v. 76 *rursus* vel *rursum*. — v. 77 *pelago occurrunt medio* exquisitius videbatur esse, quam *currunt*, licet facile concedam, id quoque non solum tolerari, verum etiam probari posse. — v. 80 *cymbae* vel *cumbae*. — v. 81. Cuius interest, codicum vocem audire, is vix dubitabit scribere *Tunc stagnante sinu* (cf. Ovid. Met. I, 324; Sil. It. X, 89). Plerumque scribitur *Tuti stagna sinus*. Alii libri *ibi*, alii *ubi:* non multum distat. — v. 92 *operatur* servavi, spretis mutationibus *operantur* et *operitur*. — v. 93 *Nec* non opus est mutare in *Neu* vel *Ne*. — v. 99 incommodior quidem, quum singularis antecedat *coeperit locuples*, sed tolerabilis utique est appositio *orbi*. Ceterum hic quoque, ut Sat. XI, 34, liceat fortasse ante *orbi* incidere, ita ut pro genitivo sumatur cum sequentibusque iungatur, quamquam haud diffiteor, paulo duriorem existere sententiarum nexum. — v. 100 *libellis* e codicibus restitui pro *tabellis*. —

v. 101 indicativus *promittunt* (Sat. XIII, 86) certe defendi potest; coniunctivus *promittant* elegantior quidem est, sed forsitan e correctione profectus. — v. 104 *furva* servavi. Post *petita* non puncto incidi debere, dudum intellexerunt eruditiores. — v. 109 *et dorso* vel *ac dorso*. — v. 110 *turmam* revocavi. Mirum in modum allicit lectio *turrim*, sed codicibus repugnat. — v. 111 *Histrum;* cf. Sat. II, 58. Multi libri *Istrum*. — v. 113 *Gallitae*. Redit e versu 99 scripturae diversitas. Scripsi *victima sacra*, codicum vocem audiendam esse arbitratus; sed non mediocriter placet lectio *victima, sola*. — v. 116 *et pulcherrima*. Alii *aut* praetulerunt.

Satira XIII. v. 4 *fallacis Praetoris vicerit urnam* e plurimis restituendum putavi codicibus. Vulgo scribitur *fallaci* ... *urna*, elegantius forte, sed haud scio an minus convenienter. — v. 18 aut *At* aut *An* scribi debebit. In versus exitu plurimi libri *proficis usu* (cf. Sat. I, 142); scripserunt alii, forsitan e correctione, *proficit usu* vel *usus*. Ita quoque bonus efficitur sensus. — v. 20 *ducimus* vel *dicimus*. — v. 26 *numero vix sunt totidem* restitui; nam sic plurimi habent libri. Adhuc plerique scripserunt *numerus vix est totidem*. — v. 28 *Nona aetas agitur* retinui. Fuerunt, qui sua auctoritate scribere mallent *Nunc a. a.*, nec sane improbabiliter. — v. 44 *et iam* scribere malui, quam *etiam*. — v. 54 codices non *hoc* sed *quod* scribi iubent, contextus autem particulam caussalem certe non omnino excludit. Praeterea liceat mihi quaerere, num forte *quod* pro *aliquod* accipi queat; cf. v. 237. — v. 57 *farra* e plurimis libris in locum vulgatae *fraga* substitui; cf. Ovid. Met. V, 131. — v. 62 *libellis*. Non pauci codices *tabellis*. — v. 65 *et miranti* servandum existimavi eo magis, quod eadem particula in subsequenti versu repetitur; pauciores libri exhibent *aut*. Ad vitandum hiatum sua auctoritate alii scripserunt aut *vel miranti* aut *et miranti iam*. Lectio *mirandis* emendatori debetur; ingeniose Gataker ad Antonin. VIII, 15. p. 243 correxit *liranti sub;* cf. Varr. R. R. I, 29. — v. 68 *Examenque* nolui cum Rupertio mutare in *Examenve*. — v. 70 *Gurgitibus niveis* vel *nigris* coniecit Schrader, et *rubris* Iacobs in Matthiae Misc. Phil. I. p. 90 seqq. — v. 73 vulgatam *illa* retinui; sed fere eodem iure *ille* e multis libris scribere licebit. Pauciores praebent *illo;* et haec pronominis forma non plane sperni debet. — v. 86 *Sunt qui in Fortunae iam casibus* scripsi, codicum auctoritatem non temere relinquendam ratus. Emendarunt, si recte video, multi *Sunt in Fortunae qui*. Servavi praeterea *ponunt* et v. 87 *credunt;* coniunctivus *ponant* et *credant* elegantior quidem est, sed correctori eum deberi crediderim: indicativus certe tolerabilis et haud scio an Iuvenali convenientior; Sat. XII, 101. — v. 90 potest haud dubie post *alius* incidi, ita ut *Est* magis quodammodo respondeat antecedenti *Sunt*, sed non adeo necesse est; saepius enim ita Noster verba dissolvit; cf. Sat. XI, 6. — v. 96 post *tanti* interrogationis signum posui, sed non adeo intercedo, quominus etiam punctum probetur. — v. 97 *Nec* mutare nolui in *Ne;* Sat. XII, 93. *Ladas* recte ab editoribus scribitur; Mart. II, 86, 8; X, 100, 5. — v. 107 *Confirmant* servavi; qui-

busdam singularis *Confirmat* magis placuit. — v. 114 *quum mittere* retinendum utique erat. In quibusdam libris *committere*. — v. 115 plusquamperfectum *Debueras* nolui nunc commutare perfecto coniunctivi *Debueris*, licet elegantiore. — v. 119 mihi quoque arridebat scriptura *Vagelli*, ut est Sat. XVI, 23, sed codicibus non sine iusta caussa fides abrogari debet; hi autem certe maximam partem tueri videntur *Bathylli*; cf. Sat. VI, 63 et Apul. Florid. II sub finem. — v. 131 *Planguntor* malebat Iacobs in Matthiae Misc. Phil. I. p. 91. — v. 132 *Fingit in occasu* e plurimis libris in locum vulgatae *in hoc casu* substitui; fluctuant porro ii inter *deducere* et *diducere*. Structura verborum, si recte video, haec est: *Nemo* (qui) *contentus* (est) *in occasu* (alicuius propinqui vel amici) *vestem deducere summam, vexare oculos humore coacto, dolorem Fingit* (in nummorum iactura); per antithesin deinde progreditur: (sed) *Ploratur* ... *veris*. — v. 136 *diversa parte*. In multis libris inserta reperitur particula *in*. — v. 139 *Sardonychus* retinui. Aliis scribere visum est *Sardonychum*. — v. 140 *Te nunc delicias* e plurimis restitui libris. Plerisque magis placuit *Ten' o delicias* vel *Ten' et delicias*. — v. 141 *quia tu* perperam a multis mutatum est in *Qui tu*. — v. 142 venustissima quidem est vulgata *viles pulli*, sed nulla ut videtur codicum auctoritate pollet; hi enim omnes vel *vilis populus* vel *viles populi* vel, quod minime placet, *viles populus* offerunt. Nostra quoque lectio bonum efficit sensum. — v. 148 *robiginis* vel *rubiginis*. — v. 171 *quatiere* restitui; futurum Iuvenalis dictioni magis convenit, quam praesens coniunctivi *quatiare*. — v. 172 *spectentur* servavi; aliquot libri *spectantur*. — v. 180 *At* retinui. — v. 184 futurum *dicet* praeferendum duxi praesenti *dicit*. — v. 186 *saeva* scripsi, non *saevae*. — v. 189 *Prima docens* nolui mutare in *Prima docet*. Licebit quoque, opinor, verba *Plurima* ... *sapientia* parenthesi includere. — v. 197 *Caedicius* vel *Caeditius*. Aliquot MSS. *aut Rhadamanthus*. — v. 208 *sola voluntas*. In multis MSS. reperitur *saeva voluptas*. — v. 210 *cedo* utique servandum putavi; Sat. VI, 503. — v. 213 *sed vina* non mutari debet. Ingeniose *Setina* coniecit Herelius in Klotz. Actt. litt. II. p. 113; Withof coni. I. p. 122 sqq. — v. 225 *fortuitus*. Alii *fortuitu*. — v. 226 *vindicet* fere dimidia codicum pars habet, dimidia vulgatam *iudicet*. — v. 237. Si codicibus fides habenda, scribi debebit *quod;* sed id vix tolerabile, nisi forte pro *aliquod* accipere velis; cf. v. 54.

Satira XIV. v. 2 *maculam ac rugam*. Hanc lectionem, utpote plurimorum codicum auctoritate stabilitam, revocavi; vulgo scribitur *maculam haesuram*. — v. 6 diversa est in diversis libris verborum collocatio. — v. 7 *Concedit* maiorem genuitatis speciem prae se ferre videbatur, quam *Concedet*. — v. 11 *puero*. Alii *puerum*. — v. 16 *animos* anteposui vulgatae *animas*. Ceterum *nostra* iungas cum *Materia*. — v. 17 pro *putat* coniecit *pari* Wakefield ad Lucret. III, 375. — v. 19 *crepitu* coniecit Broukhus. ad Tibull. IV, 1, 59. — v. 21 *Tum*. Alii *Tunc*. — v. 25 *Rusticus* meo quidem iudicio aptius cum sequen-

tibus iungitur, eoque magis *exspectas*, non *exspectes* legendum est. — v. 30 *moechos*. Alii singularem *moechum* potiorem habuere. — v. 33 *subeant* plurimi habent libri, nec video, cur indicativus *subeunt* aptior sit. — v. 38 *damnis; huiusce etenim* restitui; vulgo legitur *damnandis: huius enim*. — v. 45 *puer* mihi quidem magis in contextum cadere videbatur, quam *pater*. Praeterea servavi *Procul hinc, procul inde;* mutarunt quidam aut *hinc* in *ah* aut *inde* in *ite*. — v. 47 post *reverentia* distinctionem mutavi. — v. 48 *nec* in locum vulgatae *ne* substitui. — v. 49 *obsistat* retinui, quod permulti codices id tuentur; vulgo legitur *obstet*, nec temere quidem, nam familiaris est hiatus Iuvenali; Sat. I, 151; XIII, 65. — v. 51 *Quandoquidem* restitui pro vulgata *Quandoque*. — v. 52 mallem scripsisset poeta *filium*, sed emendatione non opus est. In fine versus *et quam* restitui pro vulgata *et qui*. — v. 62 *Hic lavet argentum* restitui, quod longe plurimi codices huic lectioni adiumento sunt. Egregia quidem, at vero non necessaria emendatio est vulgata *leve argentum*. — v. 63 *fremit* scripsi, non *furit*. — v. 67 *scobis* utique legendum est, non quod multi offerunt libri *scrobis*. Maluerunt *emundat* Scioppius Verisim. IV, 10 et Wernsdorf Poet. Lat. Min. VI. p. 553. — v. 70 *patribus* emendavit Bentleius ad Hor. Od. III, 6, 20. — v. 74 *nidos* Schrader obss. p. 70; emend. p. 51. — v. 76 *pennis* vel *pinnis*. — v. 77 *et* delevit Withof coni. I. p. 126 sqq. — v. 82 *tunc* restitui; vulgata est *hinc*. — v. 83 *levabit*. Alii *levarit* vel *levaret;* Prisciano VI, 11, 59. p. 704 placuit *levavit*. — v. 85 aliquot MSS. *gustaverit*. — v. 86 *Centronius* vel *Cetronius* secundum codices scribendum videtur. — v. 97 *coeli numen* retinui; *cilli* Is. Vossius ad Pomp. Mel. I, 8, 17; *nomen* Meads prob. Bentleio (class. journ. X. p. 407 sq.); *lumen* Scaliger ad Catull. p. 72. — v. 102 *Moses*. Alii scribunt *Moyses*. — v. 115 *atque verendum* restitui, codicibus ita iubentibus. Multis aptius visum est *acquirendi*. Aliquot libri *atque verendi*. — v. 119 *animi felicis* revocavi. Maluerunt recentiores *animi felices*. In fine versus, dissentiens ab editoribus, interrogationis signum posui. — v. 120 noli pronomen *Qui* ad *avaros* referre; *mirantur* et in subsequenti versu *putant* plerique habent codices. Aliis singularis placuit *miratur* et *putat*. Scripsi *hi nulla*, quod multi libri habent, non tamen diffiteor, fere eodem iure *qui nulla* legi posse. — v. 121. Et hic pluralem *hortantur* servavi; servarunt alii constanter singularem *hortatur;* Madvig. Opusc. Acad. T. II. p. 202 *mirantur* — *putant* — *hortatur*. — v. 131 vel *concham* vel *conchem aestivi* scribendum erit, non quod recentiorum plerisque arrisit *aestivam;* cf. Mart. VII, 77. — v. 134 futurum *negabit* hic commutare nolui cum perfecto *negavit*, ut est Sat. III, 168. — v. 137 *egenti vivere fato* servavi equidem; correctionem sapit genitivus *egentis*. — v. 139 consulto vocem *crescit* repetit Noster; id non satis reputarunt, quibus magis placuit *crevit*. — v. 147 *Iumenta* vel *Armenta* scribere licebit. Restitui *mittuntur*, saepissime enim Noster praesens pro futuro usurpat; *mittentur* emendatori crediderim deberi. — v. 152 *quam foedae* retinui; non plane spernenda est lectio *quae foedae;* cf. Sat. IV, 6. Coniecit Doederlein Münchn. Gel.

Anz. 1841. p. 1003 *foeda ea.* — v. 153 *hoc* et mox *lupini* scripsi; alii *haec* et *lupinae.* — v. 162 *gelidosque Molossos* Scaliger. — v. 164 *Merces ea.* Alii *M. haec.* — v. 165 *aut.* Fere eodem iure e codicibus scribitur *haud;* certe non aliena est haec particula a nostri poetae ratione. — v. 175 *saeva cupido.* Markland. ad Stat. Silv. II, 1, 214 *caeca.* — v. 176 *Indomiti census* offerunt libri MSS; Plin. H. N. XVII, 10. s. 14. Vulgo scribitur *Immodici.* — v. 178 Herelius coll. Hor. Od. I, 24, 1 *modus.* — v. 182 *Qui.* Aliquot libri *Quis.* — v. 184 *homines* restitui; cf. Plin. H. N. XVIII, 11. s. 29; Vell. Pat. I, 1. Plerique dativum *homini* praetulerunt. — v. 188 *quaecumque.* Pauciores libri *quodcumque.* — v. 199 *trepido.* Scripserunt plerique *trepidum.* — v. 203 *Neu*, nisi forte *Nec* scribendum est; id enim non pauci tuentur libri; cf. Verg. Ge. IV, 47. — v. 206 iunge *sententia poetae,* quamquam haud exiguum interest spatium. — v. 208 *pueris repentibus assae* nunc vulgo scribitur. Multorum codicum auctoritate firmata sed forsitan e Sat. V, 144 profecta est lectio *poscentibus assem.* Ad *assae* conferas Front. ad Antonin. Imp. I. Ep. 5; Quint. II, 4. — v. 212 *Sic possum* restitui pro *Sic possem.* — v. 215 *Parcendum est* servavi; quidam nescio quo iure copulam omiserunt. — v. 216 *Naturae* e plurimis et antiquissimis libris revocavi; haud aspernabile est *Maturae;* multo minus placet *Nativae.* — v. 219 plerisque adversatus, particulam *et* omisi. — v. 223 *Anquirenda* sua auctoritate maluit Grangaeus ad Sat. VI, 501. Pro *putas* hic illic reperitur *putes.* — Versum 229 multi spurium iudicaverunt. Nolui *conduplicare* in passivum mutare; ceterum infinitivus pendet e verbo *praecepit* vel *praecipit,* ex antecedentibus subaudiendo; cf. Ovid. Art. II, 415; Plin. H. N. XXV, 4. s. 10. — v. 230 noli *Dat libertatem* cum prioribus iungere. Pro *effundit* non pauci libri *effudit.* — v. 241 vulgatam *quorum* retinui. Commodior quidem lectio *quarum,* sed forsitan e correctione profecta. — v. 255 *aut pater aut rex* reposui; vulgo legitur *et pater et rex;* cf. Hand. Turs. T. I. p. 532. — v. 258 non plane improbabilis est indicativus *spectas* et *constant.* — v. 269 *Perditus a Siculis* in textum reposui; cf. Stat. Silv. V, 3, 41. Alii legunt *ac vilis;* et haec lectio bonum efficit sensum; coniecit Schmidt *Perditus a Cilici.* — v. 287 *lacernis.* Iure mireris, quod non pauci libri offerunt *lacertis*, non tamen plane id spernendum esse ārbitror. — v. 289 acceptissima plerisque fuit lectio *unda*, sed obstat codicum auctoritas; hi enim certe maximam partem offerunt *uda.* Hoc epitheton mihi quidem huic loco videbatur esse conveniens; ceterum conferas Sat. I, 68; VIII, 159. 242; IX, 4; X, 321. — v. 293 *piperisque coemptor* in textum reduxi; vulgo scribitur *piperisque* vel *piperisve coempti.* Hoc emendationem sapit. — v. 295 *hac* servavi; cf. Sat. X, 76. Non pauci libri MSS. *ac* habent; haec quoque particula bonum efficit sensum; cf. Sat. XII, 54. Praeterea *At* in nonnullis reperimus. — v. 296 *cadet* retinui. Pauci libri *cadit.* — v. 310 *atque eadem* difficilior quidem sed verior, ut equidem iudico, est lectio. Alii *aut* praetulere; Lips. Epist. Quaest. IV, 25. — v. 315. Cf. ad Sat. X, 365. Redit nostro loco eadem lectionis varietas. Et hic restitui *sed te*, sed pari iure

ex aliis libris MSS. scribere licebit *nos te*. — v. 321 pro *dicit* non pauci codices *dicet*. — v. 322 *claudere* vel *cludere;* cf. Sat. III, 19.

Satira XV. v. 7 *caeruleos* omnes omnino habent codices i. e. marinos (Ovid. Fast. II, 112; III, 874; Met. I, 275; II, 8; Verg. Aen. V, 819). Sine idonea caussa emendarunt multi *aeluros*. — v. 18 *et Cyclopas* restitui e plurimis MSS.; particula *atque* sat manifesto prae sè fert speciem emendationis. — v. 20 *Cyaneis* cum afflatu quodam contemptionis; cf. Sat. I, 52. Contra codices alii *Cyaneas* vel *Cyanea*; Dausqueius ad Sil. Ital. XIV, 515. — v. 25 sprevi Schraderi emendationem *temeti*. Multi codices *deduxerant* contra usum loquendi et metrum. — v. 27 *Iunio* genuinam codicum lectionem esse crediderim, non *Iunco*. — v. 35 post *adhuc* comma posui. Ceterum *Ombos* cum plerisque retinui, spreta lectione *Coptos* alioquin satis commendabili. — v. 43 *quem nocte ac luce iacentem*. Codicibus fidem habendam esse censui, reiectis aliorum emendationibus. — v. 44 *interea* e codicibus revocavi; Sil. It. VII, 395. Plerumque *interdum* scribitur. — v. 46 vulgata lectio nunc est *turba;* at vero permulti libri MSS. *ripa* offerunt. Hoc quoque haud intolerabile; equidem tamen, ne quid novi sine caussa moliri videar, in communi omnium sententia acquiescere satius habui. — v. 53 *Dein*. Aliquot libri MSS. *Dehinc*. — v. 55 *toto certamine*. Venuste pauci codices *coeco*. — v. 64 *seditione* difficilior sed verior codicum lectio esse videbatur, quam *seditioni*. — v. 65 in permultis libris reperimus *quali se*, quod et prioribus et mihi intolerabile visum est. Unus e codicibus praebet *quali et*. — v. 72 *diverticulo* vel *deverticulo*. — v. 75 *fuga celeri* recepi. Dativus *fugae* emendationis suspicionem movet. — v. 77 e codicibus pari iure et *hic* et *hinc* legi crediderim. — Eadem lectionis discrepantia repetitur infra v. 84. — v. 93 *Vascones, ut fama est* restitui; in metrico nominum propriorum usu Nostrum licentius versari, aliunde certo scimus; cf. Sat. IV, 147; VII, 15. Plerumque scribitur *haec fama est*. Pariter lectionem *usi*, quippe quae in plurimis reperiatur libris, non temere spernendam esse crediderim. Vulgo *olim*. — v. 104 *Viribus* communis fere omnium librorum est lectio; cf. Liv. III, 60; IX, 13; XXXIII, 4; Ovid. Her. XVI, 340; Sen. de Ira III, 40. Coniecerunt alii *Urbibus* vel *Ventribus;* sed de mutatione omnino non cogitandum est. — v. 105 *illorum*, non *ipsorum*, codicum auctoritate firmatur. — v. 113—15 mira est in editionibus distinctionis diversitas. Ego post *diximus* non, ut quibusdam placuit, semicolon sed comma posui; scilicet *ille populus* et *Saguntus* communiter subiectum efficiunt verbi *excusat;* praemittuntur *Sagunto* attributa sua *par—clade*; cf. Sat. I, 5. 6. Praeterea inter *excusat* et *Maeotide* colon ponere visum est, opponitur enim, ni egregie fallor, *Vasconibus* et *Saguntinis*, utpote saevior, *Aegyptus*. — v. 119 *Quis* nolui cum Rupertio mutare in *Qui*. — v. 124 *Britones* servavi, spreta Marklandi ad Stat. Silv. IV, 2, 38 coniectura *Teutones*. Contra vide Sat. VIII, 249. — v. 125 *Sauromataeque* cupidius quam consideratius Ruperti mutavit in *Sauromataeve;* cf. Sat. VI, 13. — v. 127 merito temeraria omnibus adhuc visa est Schraderi coniectura *sutilibus*. —

v. 134 lectionem *caussam dicentis amici* servavi; altera *casum lugentis amici* haud inepte quidem excogitata est, at vero pro genuina haberi nequit. — v. 151 post *populum* in multis MSS. *et* insertum legimus. — v. 154 fluctuant libri MSS. inter *limine* et *limite*. — v. 163 quidam libri *rapida* solenni errore. — v. 168 *Nescierint*. Alii *Nescirint* vel *Nescirent*. Fluctuant praeterea codices inter *extendere* et *extundere* et *excudere*. Non facilis sane delectus.

Satira XVI. v. 2 vix cuiquam, opinor, arridebit Prisciani VIII. p. 101 emendatio *Quod;* particula *Nam*, de qua omnes hic consentiunt codices, etiam affirmandi vim habet; cf. Hand. Turs. T. IV. p. 12. Praeterea *subeantur* retinui; cf. Sat. II, 26. 76; III, 102. — v. 3 plurimi codices praebent *excipiat*, multo pauciores *excipiet*. — v. 9 post *et* incidi, ita ut *immo et* i. e. *etiam* dicatur; sin autem alicuius, huius potissimum loci est haec particularum coniunctio; cf. Hand. Turs. T. III. p. 220. 232. — v. 12 e plurimis libris *oculos relictos* in textum reposui; vulgo scribitur *oculum relictum*. Opponuntur *excussis dentibus*, si recte video, *oculi relicti*, sed ita, ut reapse vix quidquam relictum sit. — v. 13 *Bardaicus iudex* vera utique ac genuina lectio est; a *Bardaeis*, populo Illyrico; Mart. IV, 4, 5; Salmas. ad Capit. p. 56. D; Cic. ad Div. V, 9; Ptolem. II, 17, 8; hic autem vox sensu translaticio sumenda erit; cf. Sat. III, 207 *Opicus*. — v. 21 *efficiunt, curabilis* vulgo nunc scribitur. Paulo insolentior est usus vocis *curabilis*, sed quot sunt ἅπαξ λεγόμενα apud Nostrum! Cf. G. I. Voss. de Vit. Serm. III, 7 v. *Curabile*. Credibile est autem, propter vocis insolentiam exstitisse lectionis varietatem; permulti enim libri MSS. praebent *officiunt*. *Curabitis*. Vix deterior est haec lectio; scilicet rhetoricam hic, ut alibi (Sat. I, 142), reperimus personarum enallagen; ipse autem poeta alloquitur ita milites; Sat. V, 107 seqq. — v. 22 *Vindicta gravior* codicum auctoritate firmatur, non quae sat aperte correctori debetur lectio *Vindicta et gravior;* particula *et* inserta est ab iis, qui metro timebant; sed cf. Sat. VIII, 107. — v. 23 discrepant codices; plurimi enim *Mutinensis*, quod nemo sane improbabit; sed satirico ob sarcasmum magis convenit altera lectio *mulino*. Equidem certe hic in vulgata acquiescere volui. — v. 29 *iudex quem dixerit*. Sic codicum pars maxima; emendarunt quidam *quum dixerit*, quod non adeo necesse erat. — v. 30 interrogationis signum post *Vidi*, plerisque adhuc probatum, delevi; sequitur enim apodosis, quamquam paulo liberius vel licentius per *Et* annexa. Vulgo verba ita collocantur *pugnos qui vidit*. — v. 34 non est, quod cum Schradero legamus *contraque furorem*. — v. 38 vellem profecto plures praeberent codices *Et sacrum*, nunc vero, quum longe maxima eorum pars praebeat *Aut sacrum*, hanc particulam, utpote ab huius loci ratione non alienam, revocavi. — v. 39 *vetulo* ob multo maiorem codicum auctoritatem praetuli lectioni *patulo*, quamquam et hanc minime aspernabilem esse concedo. — v. 42 coniunctivus *inchoet* non solum plerisque codicibus nititur, sed magis etiam in contextum cadit, quam indicativus *inchoat;* cf. Serv. ad Verg. Aen. II, 102. — v. 45 nolui praesens *Sternuntur* commutare futuro *Sternentur*. Particula *iam* probabilior utique

est, quam quae in nonnullis MSS. occurrit *tum*. Retinui *ponente lacernas:* maluit Barth. Adv. XIV, 16 *poscente lucernas*. — v. 46 *Caedicio* vel *Caeditio*. Admodum variat nominis scriptura. Post *micturiente* non comma sed colon posui. — v. 49 *illis* restitui, omnibus recentioribus adversatus, qui *ipsis* correxerunt. Cum rhetorica quadam emphasi de industria hic, ut alibi, Noster eamdem repetit vocem; cf. infra v. 56. 57. Ceterum post *illis* interpungendum esse, iam sua quisque sponte intelligit. — v. 56 *labor aequus*. Vox *labor* modo in v. 52 praecessit et mox sequitur in v. 57. Me non ita offendit eiusmodi repetitio ut priores, qui praeeunte Rupertio scribere maluerunt *favor aequus*. Pro *pater* Heinrich coniecit *socer*, sed vix quemquam consentientem habebit. — v. 58 *hoc referre videtur*. Aliquot libri *haec referre videntur*. — v. 59 *Ut, qui fortis erit, sit*. Hanc vulgatam longe maxima codicum pars tuetur; paucissimi tantum *sit fortis, sit*. — v. 60. Hic quoque vocem *omnes* consulto repetitam invenimus; noli igitur cum Henninio secundum Gell. II, 11 pro *omnes et* legere *armillis*.

D. IUNII IUVENALIS AQUINATIS SATIRARUM LIBER PRIMUS.

SATIRA I.

Semper ego auditor tantum? numquamne reponam,
Vexatus toties rauci Theseïde Codri?
Impune ergo mihi recitaverit ille togatas,
Hic elegos? impune diem consumpserit ingens
Telephus, aut summi plena iam margine libri
Scriptus et in tergo, nec dum finitus, Orestes?
  Nota magis nulli domus est sua, quam mihi lucus
Martis et Aeoliis vicinum rupibus antrum
Volcani. Quid agant venti, quas torqueat umbras
Aeacus, unde alius furtivae devehat aurum
Pelliculae, quantas iaculetur Monychus ornos,
Frontonis platani convulsaque marmora clamant
Semper et assiduo ruptae lectore columnae:
Exspectes eadem a summo minimoque poeta.
  Et nos ergo manum ferulae subduximus, et nos
Consilium dedimus Sullae, privatus ut altum
Dormiret. Stulta est clementia, quum tot ubique
Vatibus occurras, periturae parcere chartae.
Cur tamen hoc potius libeat decurrere campo,
Per quem magnus equos Auruncae flexit alumnus,
Si vacat et placidi rationem admittitis, edam.
Quum tener uxorem ducat spado, Maevia Tuscum
Figat aprum et nuda teneat venabula mamma;

Patricios omnes opibus quum provocet unus,
Quo tondente gravis iuveni mihi barba sonabat;
Quum pars Niliacae plebis, quum verna Canopi
Crispinus, Tyrias humero revocante lacernas,
Ventilet aestivum digitis sudantibus aurum,
Nec sufferre queat maioris pondera gemmae:
Difficile est Satiram non scribere; nam quis iniquae
Tam patiens urbis, tam ferreus, ut teneat se?
Causidici nova quum veniat lectica Mathonis
Plena ipso; post hunc magni delator amici
Et cito rapturus de nobilitate comesa,
Quod superest, quem Massa timet, quem munere palpat
Carus et a trepido Thymele summissa Latino;
Quum te summoveant, qui testamenta merentur
Noctibus, in coelum quos evehit optima summi
Nunc via processus, vetulae vesica beatae?
Unciolam Proculeius habet, sed Gillo deuncem,
Partes quisque suas ad mensuram inguinis heres.
Accipiat sane mercedem sanguinis et sic
Palleat, ut nudis pressit qui calcibus anguem,
Aut Lugdunensem rhetor dicturus ad aram!
Quid referam, quanta siccum iecur ardeat ira,
Quum populum gregibus comitum premat hic spoliator
Pupilli prostantis? at hic damnatus inani
Iudicio (quid enim salvis infamia nummis?)
Exsul ab octava Marius bibit et fruitur dis
Iratis: at tu victrix provincia ploras!
Haec ego non credam Venusina digna lucerna?
Haec ego non agitem? sed quid magis Herculeias,
Aut Diomedeas, aut mugitum Labyrinthi,
Et mare percussum puero fabrumque volantem?
Quum leno accipiat moechi bona, si capiendi
Ius nullum uxori, doctus spectare lacunar,
Doctus et ad calicem vigilanti stertere naso;
Quum fas esse putet curam sperare cohortis,
Qui bona donavit praesepibus et caret omni
Maiorum censu, dum pervolat axe citato
Flaminiam puer Automedon; nam lora tenebat,

Ipse lacernatae quum se iactaret amicae.
Nonne libet medio ceras implere capaces
Quadrivio, quum iam sexta cervice feratur,
Hinc atque inde patens ac nuda paene cathedra
Et multum referens de Maecenate supino,
Signator, falso qui se lautum atque beatum
Exiguis tabulis et gemma fecerat uda?
Occurrit matrona potens, quae molle Calenum
Porrectura viro miscet sitiente rubetam,
Instituitque rudes melior Locusta propinquas
Per famam et populum nigros efferre maritos.
Aude aliquid brevibus Gyaris et carcere dignum,
Si vis esse aliquid: probitas laudatur et alget.
Criminibus debent hortos, praetoria, mensas,
Argentum vetus et stantem extra pocula caprum.
Quem patitur dormire nurus corruptor avarae,
Quem sponsae turpes et praetextatus adulter?
Si natura negat, facit indignatio versum,
Qualemcunque potest; quales ego vel Cluvienus.
Ex quo Deucalion nimbis tollentibus aequor
Navigio montem ascendit sortesque poposcit,
Paulatimque anima caluerunt mollia saxa,
Et maribus nudas ostendit Pyrrha puellas:
Quidquid agunt homines, votum, timor, ira, voluptas,
Gaudia, discursus, nostri est farrago libelli.
Et quando uberior vitiorum copia? quando
Maior avaritiae patuit sinus? alea quando
Hos animos? neque enim loculis comitantibus itur
Ad casum tabulae, posita sed luditur arca.
Proelia quanta illic dispensatore videbis
Armigero! simplexne furor sestertia centum
Perdere et horrenti tunicam non reddere servo?
Quis totidem erexit villas? quis fercula septem
Secreto coenavit avus? nunc sportula primo
Limine parva sedet, turbae rapienda togatae.
Ille tamen faciem prius inspicit et trepidat, ne
Suppositus venias ac falso nomine poscas.
Agnitus accipies; iubet a praecone vocari

Ipsos Troiugenas; nam vexant limen et ipsi
Nobiscum. Da Praetori, da deinde Tribuno!
Sed libertinus prior est. Prior, inquit, ego adsum.
Cur timeam dubitemve locum defendere, quamvis
Natus ad Euphratem, molles quod in aure fenestrae
Arguerint, licet ipse negem? sed quinque tabernae
Quadringenta parant. Quid confert purpura maius
Optandum, si Laurenti custodit in agro
Conductas Corvinus oves? ego possideo plus
Pallante et Licinis: exspectent ergo Tribuni!
Vincant divitiae, sacro nec cedat honori,
Nuper in hanc urbem pedibus qui venerat albis:
Quandoquidem inter nos sanctissima divitiarum
Maiestas; etsi funesta pecunia templo
Nondum habitas, nullas nummorum ereximus aras,
Ut colitur Pax atque Fides, Victoria, Virtus,
Quaeque salutato crepitat Concordia nido.
Sed quum summus honor finito computet anno,
Sportula quid referat, quantum rationibus addat:
Quid facient comites, quibus hinc toga, calceus hinc est
Et panis fumusque domi? densissima centum
Quadrantes lectica petit, sequiturque maritum
Languida vel praegnans et circumducitur uxor.
Hic petit absenti, nota iam callidus arte,
Ostendens vacuam et clausam pro coniuge sellam.
Galla mea est, inquit. Citius dimitte; moraris?
Profer Galla caput. Noli vexare, quiescit.
Ipse dies pulchro distinguitur ordine rerum:
Sportula, deinde forum iurisque peritus Apollo
Atque triumphales, inter quas ausus habere
Nescio quis titulos Aegyptius atque Arabarches,
Cuius ad effigiem non tantum meiere fas est.
Vestibulis abeunt veteres lassique clientes
Votaque deponunt, quamquam longissima coenae
Spes homini: caulis miseris atque ignis emendus.
Optima silvarum interea pelagique vorabit
Rex horum, vacuisque toris tantum ipse iacebit.
Nam de tot pulchris et latis orbibus et tam

Antiquis una comedunt patrimonia mensa.
Nullus iam parasitus erit. Sed quis ferat istas
Luxuriae sordes? quanta est gula, quae sibi totos
Ponit apros, animal propter convivia natum!
Poena tamen praesens, quum tu deponis amictus
Turgidus et crudum pavonem in balnea portas.
Hinc subitae mortes atque intestata senectus;
It nova nec tristis per cunctas fabula coenas;
Ducitur iratis (plaudendum!) funus amicis.
Nil erit ulterius, quod nostris moribus addat
Posteritas; eadem cupient facientque minores.
Omne in praecipiti vitium stetit! Utere velis,
Totos pande sinus, dicas hic forsitan. Unde
Ingenium par materiae? unde illa priorum
Scribendi quodcumque animo flagrante liberet
Simplicitas, cuius non audeo dicere nomen?
Quid refert dictis ignoscat Mucius, an non?
Pone Tigellinum: taeda lucebit in illa,
Qua stantes ardent, qua fixo gutture fumant,
Et latum media sulcum deducit arena.
Qui dedit ergo tribus patruis aconita, vehatur
Pensilibus plumis, atque illinc despiciet nos?
Quum veniet contra, digito compesce labellum:
Accusator erit, qui verbum dixerit, hic est.
Securus licet Aeneam Rutulumque ferocem
Committas; nullis gravis est percussus Achilles,
Aut multum quaesitus Hylas urnamque secutus.
Ense velut stricto quoties Lucilius ardens
Infremuit, rubet auditor, cui frigida mens est
Criminibus, tacita sudant praecordia culpa.
Inde irae et lacrimae. Tecum prius ergo voluta
Haec; animante tuba galeatum sero duelli
Poenitet. Experiar, quid concedatur in illos,
Quorum Flaminia tegitur cinis atque Latina.

SATIRA II.

Ultra Sauromatas fugere hinc libet et glacialem
Oceanum, quoties aliquid de moribus audent,
Qui Curios simulant et Bacchanalia vivunt.
Indocti primum; quamquam plena omnia gypso
Chrysippi invenias; nam perfectissimus horum est,
Si quis Aristotelem similem vel Pittacon emit,
Et iubet archetypos pluteum servare Cleanthas.
Frontis nulla fides; quis enim non vicus abundat
Tristibus obscoenis? castigas turpia, quum sis
Inter Socraticos notissima fossa cinaedos.
Hispida membra quidem et durae per brachia setae
Promittunt atrocem animum; sed podice levi
Caeduntur tumidae, medico ridente, mariscae.
Rarus sermo illis et magna libido tacendi
Atque supercilio brevior coma. Verius ergo
Et magis ingenue Peribomius; hunc ego fatis
Imputo, qui vultu morbum incessuque fatetur.
Horum simplicitas miserabilis; his furor ipse
Dat veniam: sed peiores, qui talia verbis
Herculis invadunt et, de virtute locuti,
Clunem agitant. Ego te ceventem, Sexte, verebor?
Infamis Varillus ait; quo deterior te?
Loripedem rectus derideat, Aethiopem albus:
Quis tulerit Gracchos de seditione querentes?
Quis coelum terris non misceat et mare coelo,
Si fur displiceat Verri, homicida Miloni?
Clodius accuset moechos, Catilina Cethegum?
In tabulam Sullae si dicant discipuli tres?
Qualis erat nuper tragico pollutus adulter
Concubitu, qui tunc leges revocarat amaras,
Omnibus atque ipsis Veneri Martique timendas,
Quum tot abortivis fecundam Iulia vulvam
Solveret et patruo similes effunderet offas.
Nonne igitur iure ac merito vitia ultima fictos
Contemnunt Scauros et castigata remordent?

Non tulit ex illis torvum Laronia quemdam
Clamantem toties: Ubi nunc lex Iulia? dormis?
Atque ita subridens: Felicia tempora, quae te
Moribus opponunt! Habeat iam Roma pudorem;
Tertius e coelo cecidit Cato! Sed tamen unde
Haec emis, hirsuto spirant opobalsama collo
Quae tibi? ne pudeat dominum monstrare tabernae.
Quod si vexantur leges ac iura, citari
Ante omnes debet Scantinia. Respice primum
Et scrutare viros: faciunt hi plura; sed illos
Defendit numerus iunctaeque umbone phalanges.
Magna inter molles concordia. Non erit ullum
Exemplum in nostro tam detestabile sexu.
Tedia non lambit Cluviam nec Flora Catullam:
Hispo subit iuvenes et morbo pallet utroque.
Numquid nos agimus causas, civilia iura
Novimus, aut ullo strepitu fora vestra movemus?
Luctantur paucae, comedunt coliphia paucae:
Vos lanam trahitis calathisque peracta refertis
Vellera; vos tenui praegnantem stamine fusum
Penelope melius, levius torquetis Arachne;
Horrida quale facit residens in codice pellex.
Notum est, cur solo tabulas impleverit Hister
Liberto, dederit vivus cur multa puellae.
Dives erit, magno quae dormit tertia lecto.
Tu nube atque tace: donant arcana cylindros.
De nobis post haec tristis sententia fertur;
Dat veniam corvis, vexat censura columbas.
Fugerunt trepidi vera ac manifesta canentem
Stoicidae. Quid enim falsi Laronia? sed quid
Non facient alii, quum tu multicia sumas,
Cretice, et hanc vestem populo mirante perores
In Proculas et Pollitas? est moecha Labulla:
Damnetur, si vis, etiam Carfinia: talem
Non sumet damnata togam. Sed Iulius ardet,
Aestuo. Nudus agas: minus est insania turpis!
En habitum, quo te leges ac iura ferentem
Vulneribus crudis populus modo victor et illud

Montanum positis audiret vulgus aratris.
Quid non proclames, in corpore iudicis ista
Si videas? quaero, an deceant multicia testem?
Acer et indomitus libertatisque magister,
Cretice, pelluces! Dedit hanc contagio labem
Et dabit in plures; sicut grex totus in agris
Unius scabie cadit et porrigine porci,
Uvaque conspecta livorem ducit ab uva.
Foedius hoc aliquid quandoque audebis amictu:
Nemo repente fuit turpissimus; accipient te
Paulatim, qui longa domi redimicula sumunt
Frontibus et toto posuere monilia collo,
Atque Bonam tenerae placant abdomine porcae
Et magno cratere Deam; sed more sinistro
Exagitata procul non intrat femina limen;
Solis ara Deae maribus patet. Ite profanae!
Clamatur; nullo gemit hic tibicina cornu.
Talia secreta coluerunt Orgia taeda
Cecropiam soliti Baptae lassare Cotytto.
Ille supercilium madida fuligine tactum
Obliqua producit acu pingitque trementes
Attollens oculos: vitreo bibit ille Priapo,
Reticulumque comis auratum ingentibus implet,
Caerulea indutus scutulata aut galbana rasa,
Et per Iunonem domini iurante ministro.
Ille tenet speculum, pathici gestamen Othonis,
Actoris Aurunci spolium, quo se ille videbat
Armatum, quum iam tolli vexilla iuberet.
Res memoranda novis annalibus atque recenti
Historia, speculum civilis sarcina belli!
Nimirum summi ducis est occidere Galbam,
Et curare cutem summi constantia civis,
Bebriaci in campo spolium affectare Palati,
Et pressum in facie digitis extendere panem:
Quod nec in Assyrio pharetrata Semiramis orbe,
Moesta nec Actiaca fecit Cleopatra carina.
Hic nullus verbis pudor aut reverentia mensae;
Hic turpis Cybeles et fracta voce loquendi

Libertas, et crine senex fanaticus albo
Sacrorum antistes, rarum ac memorabile magni
Gutturis exemplum conducendusque magister.
Quid tamen exspectant, Phrygio quos tempus erat iam
More supervacuam cultris abrumpere carnem?
Quadringenta dedit Gracchus sestertia dotem
Cornicini, sive hic recto cantaverat aere.
Signatae tabulae; dietum Feliciter! ingens
Coena sedet; gremio iacuit nova nupta mariti.
O proceres, censore opus est an haruspice nobis?
Scilicet horreres maioraque monstra putares,
Si mulier vitulum, vel si bos ederet agnum?
Segmenta et longos habitus et flamea sumit,
Arcano qui sacra ferens nutantia loro
Sudavit clypeis ancilibus. O pater urbis,
Unde nefas tantum Latiis pastoribus? unde
Haec tetigit, Gradive, tuos urtica nepotes?
Traditur ecce viro clarus genere atque opibus vir:
Nec galeam quassas, nec terram cuspide pulsas,
Nec quereris patri? vade ergo et cede severi
Iugeribus campi, quem negligis! Officium cras
Primo sole mihi peragendum in valle Quirini.
Quae causa officii? quid quaeris? nubit amicus,
Nec multos adhibet. Liceat modo vivere: fient,
Fient ista palam, cupient et in acta referri.
Interea tormentum ingens nubentibus haeret,
Quod nequeunt parere et partu retinere maritos.
Sed melius, quod nil animis in corpora iuris
Natura indulget. Steriles morientur, et illis
Turgida non prodest condita pyxide Lyde,.
Nec prodest agili palmas praebere Luperco.
Vicit et hoc monstrum tunicati fuscina Gracchi,
Lustravitque fuga mediam gladiator arenam,
Et Capitolinis generosior et Marcellis
Et Catulis Paullisque minoribus et Fabiis et
Omnibus ad podium spectantibus; his licet ipsum
Admoveas, cuius tunc munere retia misit.
Esse aliquos manes et subterranea regna

Et contum et Stygio ranas in gurgite nigras,
Atque una transire vadum tot millia cymba,
Nec pueri credunt, nisi qui nondum aere lavantur.
Sed tu vera puta: Curius quid sentit et ambo
Scipiadae? quid Fabricius manesque Camilli?
Quid Cremerae legio et Cannis consumpta iuventus,
Tot bellorum animae, quoties hinc talis ad illos
Umbra venit? cuperent lustrari, si qua darentur
Sulphura cum taedis, et si foret humida laurus.
Illuc, heu, miseri traducimur! Arma quidem ultra
Litora Iuvernae promovimus et modo captas
Orcadas ac minima contentos nocte Britannos:
Sed quae nunc populi fiunt victoris in urbe,
Non faciunt illi, quos vicimus. Et tamen unus
Armenius Zalates cunctis narratur ephebis
Mollior ardenti sese indulsisse Tribuno.
Aspice, quid faciant commercia! venerat obses;
Hic fiunt homines. Nam si mora longior urbem
Indulsit pueris, non umquam deerit amator;
Mittentur braccae, cultelli, frena, flagellum:
Sic praetextatos referunt Artaxata mores.

SATIRA III.

Quamvis digressu veteris confusus amici,
Laudo tamen, vacuis quod sedem figere Cumis
Destinet atque unum civem donare Sibyllae.
Ianua Baiarum est et gratum litus amoeni
Secessus. Ego vel Prochytam praepono Suburae.
Nam quid tam miserum, tam solum vidimus, ut non
Deterius credas horrere incendia, lapsus
Tectorum assiduos ac mille pericula saevae
Urbis et Augusto recitantes mense poetas?
Sed dum tota domus reda componitur una,
Substitit ad veteres arcus madidamque Capenam.
Hic, ubi nocturnae Numa constituebat amicae,

Nunc sacri fontis nemus et delubra locantur
Iudaeis, quorum cophinus foenumque supellex;
Omnis enim populo mercedem pendere iussa est
Arbor, et eiectis mendicat silva Camenis.
In vallem Egeriae descendimus et speluncas
Dissimiles veris. Quanto praestantius esset
Numen aquae, viridi si margine clauderet undas
Herba, nec ingenuum violarent marmora tophum!
Hic tunc Umbricius: Quando artibus, inquit, honestis
Nullus in urbe locus, nulla emolumenta laborum,
Res hodie minor est, here quam fuit, atque eadem cras
Deteret exiguis aliquid: proponimus illuc
Ire, fatigatas ubi Daedalus exuit alas,
Dum nova canities, dum prima et recta senectus,
Dum superest Lachesi, quod torqueat, et pedibus me
Porto meis, nullo dextram subeunte bacillo.
Cedamus patria: vivant Arturius istic
Et Catulus; maneant, qui nigrum in candida vertunt,
Queis facile est aedem conducere, flumina, portus,
Siccandam eluviem, portandum ad busta cadaver,
Et praebere caput domina venale sub hasta.
Quondam hi cornicines et municipalis arenae
Perpetui comites notaeque per oppida buccae
Munera nunc edunt, et verso pollice vulgi
Quemlibet occidunt populariter: inde reversi
Conducunt foricas; et cur non omnia? quum sint,
Quales ex humili magna ad fastigia rerum
Extollit, quoties voluit Fortuna iocari.
Quid Romae faciam? mentiri nescio; librum,
Si malus est, nequeo laudare et poscere; motus
Astrorum ignoro; funus promittere patris
Nec volo, nec possum; ranarum viscera numquam
Inspexi; ferre ad nuptam, quae mittit adulter,
Quae mandat, norunt alii; me nemo ministro
Fur erit, atque ideo nulli comes exeo, tamquam
Mancus et exstinctae corpus non utile dextrae.
Quis nunc diligitur, nisi conscius, et cui fervens
Aestuat occultis animus semperque tacendis?

Nil tibi se debere putat, nil conferet umquam,
Participem qui te secreti fecit honesti.
Carus erit Verri, qui Verrem tempore, quo vult,
Accusare potest. Tanti tibi non sit opaci
Omnis arena Tagi quodque in mare volvitur aurum,
Ut somno careas ponendaque praemia sumas
Tristis et a magno semper timearis amico.
Quae nunc divitibus gens acceptissima nostris,
Et quos praecipue fugiam, properabo fateri,
Nec pudor obstabit. Non possum ferre, Quirites,
Graecam urbem; quamvis quota portio faecis Achaeae?
Iam pridem Syrus in Tiberim defluxit Orontes,
Et linguam et mores et cum tibicine chordas
Obliquas, nec non gentilia tympana secum
Vexit et ad Circum iussas prostare puellas.
Ite, quibus grata est picta lupa barbara mitra!
Rusticus ille tuus sumit trechedipna, Quirine,
Et ceromatico fert niceteria collo.
Hic alta Sicyone, ast hic Amydone relicta,
Hic Andro, ille Samo, hic Trallibus aut Alabandis,
Esquilias dictumque petunt a vimine collem,
Viscera magnarum domuum dominique futuri.
Ingenium velox, audacia perdita, sermo
Promptus et Isaeo torrentior. Ede, quid illum
Esse putes? quem vis hominem, secum attulit ad nos:
Grammaticus, rhetor, geometres, pictor, aliptes,
Augur, schoenobates, medicus, magus: omnia novit.
Graeculus esuriens in coelum, iusseris, ibit.
Ad summam, non Maurus erat neque Sarmata nec Thrax,
Qui sumpsit pennas, mediis sed natus Athenis.
Horum ego non fugiam conchylia? me prior ille
Signabit, fultusque toro meliore recumbet
Advectus Romam, quo pruna et cottona vento?
Usque adeo nihil est, quod nostra infantia coelum
Hausit Aventini bacca nutrita Sabina?
Quid, quod adulandi gens prudentissima laudat
Sermonem indocti, faciem deformis amici,
Et longum invalidi collum cervicibus aequat

Herculis, Antaeum procul a tellure tenentis,
Miratur vocem angustam, qua deterius nec
Ille sonat, quo mordetur gallina marito?
Haec eadem licet et nobis laudare: sed illis
Creditur. An melior, quum Thaïda sustinet, aut quum
Uxorem comoedus agit, vel Dorida nullo
Cultam palliolo? mulier nempe ipsa videtur,
Non persona loqui: vacua et plana omnia dicas
Infra ventriculum et tenui distantia rima.
Nec tamen Antiochus, nec erit mirabilis illic
Aut Stratocles aut cum molli Demetrius Haemo:
Natio comoeda est. Rides: maiore cachinno
Concutitur; flet, si lacrimas conspexit amici,
Nec dolet; igniculum brumae si tempore poscas,
Accipit endromidem; si dixeris, aestuo, sudat.
Non sumus ergo pares: melior, qui semper et omni
Nocte dieque potest alienum sumere vultum,
A facie iactare manus, laudare paratus,
Si bene ructavit, si rectum minxit amicus,
Si trulla inverso crepitum dedit aurea fundo.
Praeterea sanctum nihil est et ab inguine tutum:
Non matrona laris, non filia virgo, neque ipse
Sponsus levis adhuc, non filius ante pudicus.
Horum si nihil est, aulam resupinat amici.
Scire volunt secreta domus atque inde timeri.
  Et quoniam coepit Graecorum mentio, transi
Gymnasia atque audi facinus maioris abollae.
Stoicus occidit Baream, delator amicum
Discipulumque senex, ripa nutritus in illa,
Ad quam Gorgonei delapsa est pinna caballi.
Non est Romano cuiquam locus hic, ubi regnat
Protogenes aliquis vel Diphilus aut Erimarchus,
Qui gentis vitio numquam partitur amicum.
Solus habet; nam quum facilem stillavit in aurem
Exiguum de naturae patriaeque veneno,
Limine summoveor: perierunt tempora longi
Servitii; nusquam minor est iactura clientis.
  Quod porro officium (ne nobis blandiar) aut quod

Pauperis hic meritum, si curet nocte togatus
Currere, quum praetor lictorem impellat et ire
Praecipitem iubeat dudum vigilantibus orbis,
Ne prior Albinam et Modiam collega salutet?
Divitis hic servi claudit latus ingenuorum
Filius; alter enim, quantum in legione tribuni
Accipiunt, donat Calvinae vel Catienae,
Ut semel atque iterum super illam palpitet: at tu,
Quum tibi vestiti facies scorti placet, haeres
Et dubitas alta Chionem deducere sella.
Da testem Romae tam sanctum, quam fuit hospes
Numinis Idaei; procedat vel Numa, vel qui
Servavit trepidam flagranti ex aede Minervam:
Protinus ad censum, de moribus ultima fiet
Quaestio: quot pascit servos? quot possidet agri
Iugera? quam multa magnaque parapside coenat?
Quantum quisque sua nummorum servat in arca,
Tantum habet et fidei. Iures licet et Samothracum
Et nostrorum aras, contemnere fulmina pauper
Creditur atque deos, dis ignoscentibus ipsis.
Quid, quod materiam praebet causasque iocorum
Omnibus hic idem, si foeda et scissa lacerna,
Si toga sordidula est et rupta calceus alter
Pelle patet; vel si consuto vulnere crassum
Atque recens linum ostendit non una cicatrix?
Nil habet infelix paupertas durius in se,
Quam quod ridiculos homines facit. Exeat, inquit,
Si pudor est, et de pulvino surgat equestri,
Cuius res legi non sufficit, et sedeant hic
Lenonum pueri quocumque in fornice nati;
Hic plaudat nitidi praeconis filius inter
Pinnirapi cultos iuvenes iuvenesque lanistae.
Sic libitum vano, qui nos distinxit, Othoni.
Quis gener hic placuit censu minor atque puellae
Sarcinulis impar? quis pauper scribitur heres?
Quando in consilio est Aedilibus? agmine facto
Debuerant olim tenues migrasse Quirites.
Haud facile emergunt, quorum virtutibus obstat

Res angusta domi; sed Romae durior illis
Conatus: magno hospitium miserabile, magno
Servorum ventres, et frugi coenula magno.
Fictilibus coenare pudet, quod turpe negavit
Translatus subito ad Marsos mensamque Sabellam
Contentusque illic veneto duroque cucullo.
Pars magna Italiae est, si verum admittimus, in qua
Nemo togam sumit, nisi mortuus. Ipsa dierum
Festorum herboso colitur si quando theatro
Maiestas, tandemque redit ad pulpita notum
Exodium, quum personae pallentis hiatum
In gremio matris formidat rusticus infans:
Aequales habitus illic similesque videbis
Orchestram et populum; clari velamen honoris,
Sufficiunt tunicae summis Aedilibus albae.
Hic ultra vires habitus nitor; hic aliquid plus,
Quàm satis est, interdum aliena sumitur arca.
Commune id vitium est. Hic vivimus ambitiosa
Paupertate omnes. Quid te moror? omnia Romae
Cum pretio. Quid das, ut Cossum aliquando salutes?
Ut te respiciat clauso Vejento labello?
Ille metit barbam, crinem hic deponit amati.
Plena domus Libycis venalibus. Accipe et istud
Fermentum tibi habe: praestant tributa clientes;
Cogimur et cultis augere peculia servis.
Quis timet aut timuit gelida Praeneste ruinam,
Aut positis nemorosa inter iuga Volsiniis, aut
Simplicibus Gabiis, aut proni Tiburis arce?
Nos urbem colimus tenui tibicine fultam
Magna parte sui; nam sic labentibus obstat
Villicus et, veteris rimae contexit hiatum,
Securos pendente iubet dormire ruina.
Vivendum est illic, ubi nulla incendia, nulli
Nocte metus. Iam poscit aquam, iam frivola transfert
Ucalegon, tabulata tibi iam tertia fumant:
Tu nescis; nam si gradibus trepidatur ab imis,
Ultimus ardebit, quem tegula sola tuetur
A pluvia, molles ubi reddunt ova columbae.

Lectus erat Codro Procula minor, urceoli sex,
Ornamentum abaci, nec non et parvulus infra
Cantharus et recubans sub eodem marmore Chiron;
Iamque vetus Graecos servabat cista libellos,
Et divina opici rodebant carmina mures.
Nil habuit Codrus; quis enim negat? et tamen illud
Perdidit infelix totum nihil: ultimus autem
Aerumnae cumulus, quod nudum et frustra rogantem
Nemo cibo, nemo hospitio tectoque iuvabit.
Si magna Asturici cecidit domus: horrida mater,
Pullati proceres, differt vadimonia praetor;
Tunc gemimus casus urbis, tunc odimus ignem.
Ardet adhuc, et iam occurrit, qui marmora donet,
Conferat impensas: Hic nuda et candida signa,
Hic aliquid praeclarum Euphranoris et Polycleti,
Phaecasianorum vetera ornamenta deorum,
Hic libros dabit et forulos mediamque Minervam,
Hic modium argenti; meliora ac plura reponit
Persicus orborum lautissimus et merito iam
Suspectus, tamquam ipse suas incenderit aedes.
Si potes avelli Circensibus, optima Sorae
Aut Fabrateriae domus aut Frusinone paratur,
Quanti nunc tenebras unum conducis in annum.
Hortulus hic puteusque brevis nec reste movendus
In tenues plantas facili diffunditur haustu.
Vive bidentis amans et culti villicus horti,
Unde epulum possis centum dare Pythagoreis.
Est aliquid, quocumque loco, quocumque recessu,
Unius sese dominum fecisse lacertae.
  Plurimus hic aeger moritur vigilando; sed illum
Languorem peperit cibus imperfectus et haerens
Ardenti stomacho; nam quae meritoria somnum
Admittunt? magnis opibus dormitur in urbe.
Inde caput morbi; redarum transitus arcto
Vicorum inflexu et stantis convicia mandrae
Eripient somnum Druso vitulisque marinis.
Si vocat officium, turba cedente vehetur
Dives et ingenti curret super ora Liburno,

Atque obiter leget aut scribet vel dormiet intus;
Namque facit somnum clausa lectica fenestra.
Ante tamen veniet: nobis properantibus obstat
Unda prior, magno populus premit agmine lumbos,
Qui sequitur; ferit hic cubito, ferit assere duro
Alter; at hic tignum capiti incutit, ille metretam.
Pinguia crura luto; planta mox undique magna
Calcor, et in digito clavus mihi militis haeret.
Nonne vides, quanto celebretur sportula fumo?
Centum convivae, sequitur sua quemque culina.
Corbulo vix ferret tot vasa ingentia, tot res
Impositas capiti, quas recto vertice portat
Servulus infelix et cursu ventilat ignem.
Scinduntur tunicae sartae modo; longa coruscat
Sarraco veniente abies, atque altera pinum
Plaustra vehunt; nutant altae populoque minantur.
Nam si procubuit, qui saxa Ligustica portat
Axis, et eversum fudit super agmina montem,
Quid superest de corporibus? quis membra, quis ossa
Invenit? obtritum vulgi perit omne cadaver
More animae. Domus interea secura patellas
Iam lavat et bucca foculum excitat et sonat unctis
Strigilibus et pleno componit lintea gutto.
Haec inter pueros varie properantur: at ille
Iam sedet in ripa tetrumque novicius horret
Porthmea, nec sperat coenosi gurgitis alnum,
Infelix, nec habet quem porrigat ore trientem.
Respice nunc alia ac diversa pericula noctis:
Quod spatium tectis sublimibus, unde cerebrum
Testa ferit, quoties rimosa et curta fenestris
Vasa cadunt; quanto percussum pondere signent
Et laedant silicem. Possis ignavus haberi,
Et subiti casus improvidus, ad coenam si
Intestatus eas. Adeo tot fata, quot illa
Nocte patent vigiles, te praetereunte, fenestrae.
Ergo optes votumque feras miserabile tecum,
Ut sint contentae patulas defundere pelves.
Ebrius ac petulans, qui nullum forte cecidit,

Dat poenas, noctem patitur lugentis amicum
Pelidae, cubat in faciem, mox deinde supinus.
Ergo non aliter poterit dormire? quibusdam
Somnum rixa facit: sed, quamvis improbus annis
Atque mero fervens, cavet hunc, quem coccina laena
Vitari iubet et comitum longissimus ordo,
Multum praeterea flammarum et aenea lampas:
Me, quem Luna solet deducere vel breve lumen
Candelae, cuius dispenso et tempero filum,
Contemnit. Miserae cognosce prooemia rixae,
Si rixa est, ubi tu pulsas, ego vapulo tantum.
Stat contra starique iubet, parere necesse est;
Nam quid agas, quum te furiosus cogat et idem
Fortior? unde venis? exclamat; cuius aceto,
Cuius conche tumes? quis tecum sectile porrum
Sutor et elixi vervecis labra comedit?
Nil mihi respondes? aut dic, aut accipe calcem;
Ede, ubi consistas; in qua te quaero proseucha?
Dicere si tentes aliquid tacitusve recedas,
Tantumdem est: feriunt pariter; vadimonia deinde
Irati faciunt: libertas pauperis haec est.
Pulsatus rogat et pugnis concisus adorat,
Ut liceat paucis cum dentibus inde reverti.
Nec tamen haec tantum metuas; nam, qui spoliet te,
Non deerit, clausis domibus postquam omnis ubique
Fixa catenatae siluit compago tabernae.
Interdum et ferro subitus grassator agit rem,
Armato quoties tutae custode tenentur
Et Pontina palus et Gallinaria pinus.
Sic inde huc omnes tamquam ad vivaria currunt.
Qua fornace graves, qua non incude catenae?
Maximus in vinclis ferri modus, ut timeas, ne
Vomer deficiat, ne marrae et sarcula desint.
Felices proavorum atavos, felicia dicas
Secula, quae quondam sub regibus atque tribunis
Viderunt uno contentam carcere Romam.
His alias poteram et plures subnectere causas:
Sed iumenta vocant, et sol inclinat; eundum est.

Nam mihi commota iamdudum mulio virga
Annuit: ergo vale nostri memor, et quoties te
Roma tuo refici properantem reddet Aquino,
Me quoque ad Helvinam Cererem vestramque Dianam
Convelle a Cumis: satirarum ego, ni pudet illas,
Adiutor gelidos veniam caligatus in agros.

SATIRA IV.

Ecce iterum Crispinus adest, mihi saepe vocandus
Ad partes, monstrum nulla virtute redemptum
A vitiis, aeger solaque libidine fortis;
Delicias viduae tantum spernatur adulter.
Quid refert igitur, quantis iumenta fatiget
Porticibus? quanta nemorum vectetur in umbra?
Iugera quot vicina foro, quas emerit aedes?
Nemo malus felix, minime corruptor et idem
Incestus, cum quo nuper vittata iacebat
Sanguine adhuc vivo terram subitura sacerdos.
Sed nunc de factis levioribus: (et tamen alter
Si fecisset idem, caderet sub iudice morum;
Nam quod turpe bonis, Titio Serioque, decebat
Crispinum) quid agas, quum dira et foedior omni
Crimine persona est? mullum sex millibus emit,
Aequantem sane paribus sestertia libris,
Ut perhibent, qui de magnis maiora loquuntur.
Consilium laudo artificis in munere tanto,
Praecipuam in tabulis ceram senis abstulit orbi;
Est ratio ulterior, magnae si misit amicae,
Quae vehitur clauso latis specularibus antro.
Nil tale expectes: emit sibi. Multa videmus,
Quae miser et frugi non fecit Apicius! hoc tu,
Succinctus patria quondam, Crispine, papyro,
Hoc pretium squamae? potuit fortasse minoris
Piscator, quam piscis, emi. Provincia tanti
Vendit agros, sed maiores Apulia vendit.

Quales tunc epulas ipsum glutisse putamus
Induperatorem, quum tot sestertia, partem
Exiguam et modicae sumptam de margine coenae,
Purpureus magni ructaret scurra Palati,
Iam princeps Equitum, magna qui voce solebat
Vendere municipes fracta de merce siluros!
Incipe, Calliope, licet hic considere: non est
Cantandum, res vera agitur; narrate, puellae
Pierides; prosit mihi vos dixisse puellas!
Quum iam semianimum laceraret Flavius orbem
Ultimus, et calvo serviret Roma Neroni,
Incidit Adriaci spatium admirabile rhombi
Ante domum Veneris, quam Dorica sustinet Ancon,
Implevitque sinus; neque enim minor haeserat illis,
Quos operit glacies Maeotica ruptaque tandem
Solibus effundit torpentis ad ostia ponti,
Desidia tardos et longo frigore pingues.
Destinat hoc monstrum cymbae linique magister
Pontifici summo. Quis enim proponere talem
Aut emere auderet, quum plena et litora multo
Delatore forent? dispersi protinus algae
Inquisitores agerent cum remige nudo,
Non dubitaturi fugitivum dicere piscem
Depastumque diu vivaria Caesaris; inde
Elapsum veterem ad dominum debere reverti.
Si quid Palfurio, si credimus Armillato
Quidquid conspicuum pulchrumque est aequore toto,
Res fisci est, ubicumque natat: donabitur ergo,
Ne pereat. Iam letifero cedente pruinis
Autumno, iam quartanam sperantibus aegris,
Stridebat deformis hiems praedamque recentem
Servabat: tamen hic properat, velut urgeat Auster;
Utque lacus suberant, ubi quamquam diruta servat
Ignem Troianum et Vestam colit Alba minorem,
Obstitit intranti miratrix turba parumper.
Et cessit; facili patuerunt cardine valvae;
Exclusi exspectant admissa obsonia patres;
Itur ad Atridem. Tum Picens, Accipe, dixit,

Privatis maiora focis; genialis agatur
Iste dies; propera stomachum laxare saginis,
Et tua servatum consume in secula rhombum;
Ipse capi voluit. Quid apertius? et tamen illi
Surgebant cristae. Nihil est, quod credere de se
Non possit, quum laudatur dis aequa potestas.
Sed deerat pisci patinae mensura. Vocantur
Ergo in consilium proceres, quos oderat ille;
In quorum facie miserae magnaeque sedebat
Pallor amicitiae. Primus, clamante Liburno,
Currite, iam sedit! rapta properabat abolla
Pegasus, attonitae positus modo villicus urbi.
Anne aliud tunc praefecti? quorum optimus, atque
Interpres legum sanctissimus, omnia quamquam
Temporibus diris tractanda putabat inermi
Iustitia. Venit et Crispi iucunda senectus,
Cuius erant mores, qualis facundia, mite
Ingenium. Maria ac terras populosque regenti
Quis comes utilior, si clade et peste sub illa
Saevitiam damnare et honestum afferre liceret
Consilium? sed quid violentius aure tyranni,
Cum quo de pluviis aut aestibus aut nimboso
Vere locuturi fatum pendebat amici?
Ille igitur numquam direxit brachia contra
Torrentem, nec civis erat, qui libera posset
Verba animi proferre et vitam impendere vero.
Sic multas hiemes atque octogesima vidit
Solstitia, his armis illa quoque tutus in aula.
Proximus eiusdem properabat Acilius aevi
Cum iuvene, indigno, quem mors tam saeva maneret
Et domini gladiis tam festinata; sed olim
Prodigio par est in nobilitate senectus:
Unde fit, ut malim fraterculus esse gigantis!
Profuit ergo nihil misero, quod cominus ursos
Figebat Numidas, Albana nudus arena
Venator. Quis enim iam non intelligat artes
Patricias? quis priscum illud miratur acumen,
Brute, tuum? facile est barbato imponere regi.

Nec melior vultu, quamvis ignobilis, ibat
Rubrius, offensae veteris reus atque tacendae,
Et tamen improbior Satiram scribente cinaedo.
Montani quoque venter adest abdomine tardus,
Et matutino sudans Crispinus amomo,
Quantum vix redolent duo funera; saevior illo
Pompeius tenui iugulos aperire susurro,
Et, qui vulturibus servabat viscera Dacis,
Fuscus, marmorea meditatus praelia villa,
Et cum mortifero prudens Veiento Catullo,
Qui numquam visae flagrabat amore puellae,
Grande et conspicuum nostro quoque tempore monstrum:
Caecus adulator dirusque a ponte satelles,
Dignus Aricinos qui mendicaret ad axes
Blandaque devexae iactaret basia redae.
Nemo magis rhombum stupuit: nam plurima dixit
In laevum conversus; at illi dextra iacebat
Bellua. Sic pugnas Cilicis laudabat et ictus
Et pegma et pueros inde ad velaria raptos.
Non cedit Veiento, sed, ut fanaticus, oestro
Percussus, Bellona, tuo divinat et, Ingens
Omen habes, inquit, magni clarique triumphi:
Regem aliquem capies, aut de temone Britanno
Excidit Arviragus. Peregrina est bellua; cernis
Erectas in terga sudes? hoc defuit unum
Fabricio, patriam ut rhombi memoraret et annos.
Quidnam igitur censes? conciditur? Absit ab illo
Dedecus hoc, Montanus ait. Testa alta paretur,
Quae tenui muro spatiosum colligat orbem.
Debetur magnus patinae subitusque Prometheus;
Argillam atque rotam citius properate! sed ex hoc
Tempore iam, Caesar, figuli tua castra sequantur.
Vicit digna viro sententia: noverat ille
Luxuriam imperii veterem noctesque Neronis
Iam medias aliamque famem, quum pulmo Falerno
Arderet. Nulli maior fuit usus edendi
Tempestate mea: Circeis nata forent, an
Lucrinum ad saxum Rutupinove edita fundo

Ostrea, callebat primo deprendere morsu;
Et semel aspecti litus dicebat echini.
Surgitur, et misso proceres exire iubentur
Concilio, quos Albanam dux magnus in arcem
Traxerat attonitos et festinare coactos,
Tamquam de Getis aliquid torvisque Sicambris
Dicturus, tamquam diversis partibus orbis
Anxia praecipiti venisset epistola pinna.
Atque utinam his potius nugis tota illa dedisset
Tempora saevitiae, claras quibus abstulit urbi
Illustresque animas impune et vindice nullo!
Sed periit, postquam cerdonibus esse timendus
Coeperat: hoc nocuit Lamiarum caede madenti.

SATIRA V.

Si te propositi nondum pudet atque eadem est mens,
Ut bona summa putes, aliena vivere quadra;
Si potes illa pati, quae nec Sarmentus iniquas
Caesaris ad mensas, nec vilis Galba tulisset:
Quamvis iurato metuam tibi credere testi.
Ventre nihil novi frugalius; hoc tamen ipsum
Defecisse puta, quod inani sufficit alvo:
Nulla crepido vacat? nusquam pons et tegetis pars
Dimidia brevior? tantine iniuria coenae?
Tam ieiuna fames, quum possit honestius illic
Et tremere et sordes farris mordere canini?
Primo fige loco, quod tu discumbere iussus
Mercedem solidam veterum capis officiorum.
Fructus amicitiae magnae cibus; imputat hunc rex
Et, quamvis rarum, tamen imputat. Ergo duos post
Si libuit menses neglectum adhibere clientem,
Tertia ne vacuo cessaret culcitra lecto:
Una simus, ait. Votorum summa! quid ultra
Quaeris? habet Trebius, propter quod rumpere somnum
Debeat et ligulas dimittere, sollicitus, ne

Tota salutatrix iam turba peregerit orbem
Sideribus dubiis, aut illo tempore, quo se
Frigida circumagunt pigri sarraca Bootae.
Qualis coena tamen? vinum, quod succida nolit
Lana pati; de conviva Corybanta videbis.
Iurgia proludunt; sed mox et pocula torques
Saucius et rubra deterges vulnera mappa.
Inter vos quoties libertorumque cohortem
Pugna Saguntina fervet commissa lagena,
Ipse capillato diffusum consule potat
Calcatamque tenet bellis socialibus uvam,
Cardiaco numquam cyathum missurus amico.
Cras bibet Albanis aliquid de montibus aut de
Setinis, cuius patriam titulumque senectus
Delevit multa veteris fuligine testae;
Quale coronati Thrasea Helvidiusque bibebant
Brutorum et Cassi natalibus. Ipse capaces
Heliadum crustas et inaequales beryllos
Virro tenet phialas: tibi non committitur aurum;
Vel, si quando datur, custos affixus ibidem,
Qui numeret gemmas unguesque observet acutos.
Da veniam: praeclara illic laudatur iaspis.
Nam Virro, ut multi, gemmas ad pocula transfert
A digitis, quas in vaginae fronte solebat
Ponere zelotypo iuvenis praelatus Hiarbae.
Tu Beneventani sutoris nomen habentem
Siccabis calicem nasorum quatuor ac iam
Quassatum et rupto poscentem sulphura vitro.
Si stomachus domini fervet vinoque ciboque,
Frigidior Geticis petitur decocta pruinis:
(Non eadem vobis poni modo vina querebar)
Vos aliam potatis aquam. Tibi pocula cursor
Gaetulus dabit aut nigri manus ossea Mauri,
Et cui per mediam nolis occurrere noctem,
Clivosae veheris dum per monumenta Latinae.
Flos Asiae ante ipsum, pretio maiore paratus,
Quam fuit et Tulli census pugnacis et Anci
Et, ne te teneam, Romanorum omnia regum

Frivola. Quod quum ita sit, tu Gaetulum Ganymedem
Respice, quum sities. Nescit tot millibus emptus
Pauperibus miscere puer: sed forma, sed aetas
Digna supercilio. Quando ad te pervenit ille?
Quando vocatus adest calidae gelidaeque minister?
Quippe indignatur veteri parere clienti,
Quodque aliquid poscas, et quod se stante recumbas.
Maxima quaeque domus servis est plena superbis.
Ecce alius quanto porrexit murmure panem
Vix fractum, solidae iam mucida frusta farinae,
Quae genuinum agitent, non admittentia morsum!
Sed tener et niveus mollique siligine factus
Servatur domino. Dextram cohibere memento;
Salva sit artocopi reverentia! finge tamen te
Improbulum, superest illic, qui ponere cogat:
Vis tu consuetis audax conviva canistris
Impleri panisque tui novisse colorem?
Scilicet hoc fuerat, propter quod saepe relicta
Coniuge per montem adversum gelidasque cucurri
Esquilias, fremeret saeva quum grandine vernus
Iuppiter, et multo stillaret paenula nimbo!
Aspice, quam longo distendat pectore lancem,
Quae fertur domino squilla, et quibus undique septa
Asparagis, qua despiciat convivia cauda,
Quum venit excelsi manibus sublata ministri.
Sed tibi dimidio constrictus cammarus ovo
Ponitur, exigua feralis coena patella.
Ipse Venafrano piscem perfundit: at hic, qui
Pallidus affertur misero tibi caulis, olebit
Laternam; illud enim vestris datur alveolis, quod
Canna Micipsarum prora subvexit acuta;
Propter quod Romae cum Bocchare nemo lavatur,
Quod tutos etiam facit a serpentibus atris.
Mullus erit domino, quem misit Corsica, vel quem
Tauromenitanae rupes, quando omne peractum est
Et iam defecit nostrum mare, dum gula saevit,
Retibus assiduis penitus scrutante macello
Proxima, nec patimur Tyrrhenum crescere piscem.

Instruit ergo focum provincia: sumitur illinc
Quod captator emat Lenas, Aurelia vendat.
Virroni muraena datur, quae maxima venit
Gurgite de Siculo; nam, dum se continet Auster,
Dum sedet et siccat madidas in carcere pennas,
Contemnunt mediam temeraria lina Charybdim.
Vos anguilla manet longae cognata colubrae,
Aut glacie aspersus maculis Tiberinus et ipse
Vernula riparum, pinguis torrente cloaca,
Et solitus mediae cryptam penetrare Suburae.
  Ipsi pauca velim, facilem si praebeat aurem:
Nemo petit, modicis quae mittebantur amicis
A Seneca, quae Piso bonus, quae Cotta solebat
Largiri; namque et titulis et fascibus olim
Maior habebatur donandi gloria: solum
Poscimus, ut coenes civiliter. Hoc face et esto,
Esto, ut nunc multi, dives tibi, pauper amicis!
  Anseris ante ipsum magni iecur, anseribus par
Altilis et flavi dignus ferro Meleagri
Fumat aper; post hunc raduntur tubera, si ver
Tunc erit, et facient optata tonitrua coenas
Maiores. Tibi habe frumentum, Alledius inquit,
O Libye; disiunge boves, dum tubera mittas!
Structorem interea, ne qua indignatio desit,
Saltantem spectas et chironomunta volanti
Cultello, donec peragat dictata magistri
Omnia; nec minimo sane discrimine refert,
Quo gestu lepores, et quo gallina secetur.
Duceris planta, velut ictus ab Hercule Cacus,
Et ponere foris, si quid tentaveris umquam
Hiscere, tamquam habeas tria nomina. Quando propinat
Virro tibi sumitque tuis contacta labellis
Pocula? quis vestrum temerarius usque adeo, quis
Perditus, ut dicat regi, bibe? Plurima sunt, quae
Non audent homines pertusa dicere laena.
Quadringenta tibi si quis deus aut similis dis
Et melior fatis donaret: homuncio quantus
Ex nihilo fieres, quantus Virronis amicus!
Da Trebio! pone ad Trebium! Vis frater ab ipsis

Illibus? o nummi, vobis hunc praestat honorem,
Vos estis fratres. Dominus tamen et domini rex
Si vis tu fieri, nullus tibi parvulus aula
Luserit Aeneas, nec filia dulcior illo:
Iucundum et carum sterilis facit uxor amicum.
Sed tua nunc Migale pariat licet et pueros tres
In gremium patris fundat simul: ipse loquaci
Gaudebit nido, viridem thoraca iubebit
Afferri minimasque nuces assemque rogatum,
Ad mensam quoties parasitus venerit infans.
Vilibus ancipites fungi ponentur amicis,
Boletus domino; sed quales Claudius edit
(Ante illum uxoris, post quem nil amplius edit).
Virro sibi et reliquis Virronibus illa iubebit
Poma dari, quorum solo pascaris odore;
Qualia perpetuus Phaeacum autumnus habebat,
Credere quae possis surrepta sororibus Afris:
Tu scabie frueris mali, quod in aggere rodit,
Qui tegitur parma et galea metuensque flagelli
Discit ab hirsuta iaculum torquere capella.
Forsitan impensae Virronem parcere credas:
Hoc agit, ut doleas; nam quae comoedia, mimus
Quis melior plorante gula? ergo omnia fiunt,
Si nescis, ut per lacrimas effundere bilem
Cogaris pressoque diu stridere molari.
Tu tibi liber homo et regis conviva videris:
Captum te nidore suae putat ille culinae;
Nec male coniectat. Quis enim tam nudus, ut illum
Bis ferat, Etruscum puero si contigit aurum
Vel nodus tantum et signum de paupere loro?
Spes bene coenandi vos decipit. Ecce dabit iam
Semesum leporem atque aliquid de clunibus apri;
Ad nos iam veniet minor altilis. Inde parato
Intactoque omnes et stricto pane tacetis.
Ille sapit, qui te sic utitur. Omnia ferre
Si potes et debes: pulsandum vertice raso
Praebebis quandoque caput nec dura timebis
Flagra pati, his epulis et tali dignus amico!

D. IUNII IUVENALIS
AQUINATIS
SATIRARUM
LIBER SECUNDUS.

SATIRA VI.

Credo Pudicitiam Saturno rege moratam
In terris visamque diu, quum frigida parvas
Praeberet spelunca domos, ignemque laremque
Et pecus et dominos communi clauderet umbra;
Silvestrem montana torum quum sterneret uxor
Frondibus et culmo vicinarumque ferarum
Pellibus, haud similis tibi, Cynthia, nec tibi, cuius
Turbavit nitidos exstinctus passer ocellos,
Sed potanda ferens infantibus ubera magnis,
Et saepe horridior glandem ructante marito.
Quippe aliter tunc orbe novo coeloque recenti
Vivebant homines, qui rupto robore nati
Compositique luto nullos habuere parentes.
Multa pudicitiae veteris vestigia forsan
Aut aliqua exstiterint et sub Iove; sed Iove nondum
Barbato, nondum Graecis iurare paratis
Per caput alterius, quum furem nemo timeret
Caulibus aut pomis et aperto viveret horto.
Paulatim deinde ad superos Astraea recessit
Hac comite, atque duae pariter fugere sorores.
Antiquum et vetus est alienum, Posthume, lectum
Concutere atque sacri genium contemnere fulcri.
Omne aliud crimen mox ferrea protulit aetas:
Viderunt primos argentea secula moechos.

Conventum tamen et pactum et sponsalia nostra
Tempestate paras, iamque a tonsore magistro
Pecteris et digito pignus fortasse dedisti:
Certe sanus eras? uxorem, Posthume, ducis?
Dic, qua Tisiphone, quibus exagitare colubris?
Ferre potes dominam salvis tot restibus ullam,
Quum pateant altae caligantesque fenestrae,
Quum tibi vicinum se praebeat Aemilius pons?
Aut si de multis nullus placet exitus, illud
Nonne putas melius, quod tecum pusio dormit,
Pusio, qui noctu non litigat, exigit a te
Nulla iacens illic munuscula, nec queritur, quod
Et lateri parcas nec, quantum iussit, anheles?
Sed placet Ursidio lex Iulia: tollere dulcem
Cogitat heredem cariturus turture magno
Mullorumque iubis et captatore macello.
Quid fieri non posse putes, si iungitur ulla
Ursidio? si moechorum notissimus olim
Stulta maritali iam porrigit ora capistro,
Quem toties texit perituri cista Latini?
Quid, quod et antiquis uxor de moribus illi
Quaeritur? o medici, mediam pertundite venam!
Delicias hominis! Tarpeium limen adora
Pronus et auratam Iunoni caede iuvencam,
Si tibi contigerit capitis matrona pudici.
Paucae adeo Cereris vittas contingere dignae,
Quarum non timeat pater oscula. Necte coronam
Postibus et densos per limina tende corymbos!
Unus Iberinae vir sufficit? ocius illud
Extorquebis, ut haec oculo contenta sit uno.
Magna tamen fama est cuiusdam rure paterno
Viventis. Vivat Gabiis, ut vixit in agro;
Vivat Fidenis, et agello cedo paterno:
Quis tamen affirmat, nil actum in montibus aut in
Speluncis? adeo senuerunt Iuppiter et Mars?
Porticibusne tibi monstratur femina voto
Digna tuo? cuneis an habent spectacula totis
Quod securus ames, quodque inde excerpere possis?

Chironomon Ledam molli saltante Bathyllo,
Tuccia vesicae non imperat; Apula gannit,
Sicut in amplexu, subitum et miserabile; longum
Attendit Thymele; Thymele tunc rustica discit.
Ast aliae, quoties aulaea recondita cessant,
Et vacuo clausoque sonant fora sola theatro,
Atque a plebeiis longe Megalesia, tristes
Personam thyrsumque tenent et subligar Acci.
Urbicus exodio risum movet Atellanae
Gestibus Autonoes: hunc diligit Aelia pauper.
Solvitur his magno comoedi fibula; sunt, quae
Chrysogonum cantare vetent; Hispulla tragoedo
Gaudet: an exspectas, ut Quintilianus ametur?
Accipis uxorem, de qua citharoedus Echion
Aut Glaphyrus fiat pater Ambrosiusque choraules.
Longa per angustos figamus pulpita vicos;
Ornentur postes et grandi ianua lauro,
Ut testudineo tibi, Lentule, conopeo
Nobilis Euryalum mirmillonem exprimat infans.
  Nupta Senatori comitata est Hippia ludium
Ad Pharon et Nilum famosaque moenia Lagi,
Prodigia et mores urbis damnante Canopo.
Immemor illa domus et coniugis atque sororis
Nil patriae indulsit, plorantesque improba natos,
Utque magis stupeas, ludos Paridemque reliquit.
Sed quamquam in magnis opibus plumaque paterna
Et segmentatis dormisset parvula cunis,
Contemsit pelagus; famam contemserat olim,
Cuius apud molles minima est iactura cathedras.
Tyrrhenos igitur fluctus lateque sonantem
Pertulit Ionium constanti pectore, quamvis
Mutandum toties esset mare. Iusta pericli
Si ratio est et honesta, timent pavidoque gelantur
Pectore, nec tremulis possunt insistere plantis:
Fortem animum praestant rebus, quas turpiter audent.
Si iubeat coniux, durum est conscendere navim;
Tunc sentina gravis, tunc summus vertitur aer:
Quae moechum sequitur, stomacho valet; illa maritum

Convomit: haec inter nautas et prandet et errat
Per puppem et duros gaudet tractare rudentes.
Qua tamen exarsit forma, qua capta iuventa
Hippia? quid vidit, propter quod ludia dici
Sustinuit? nam Sergiolus iam radere guttur
Coeperat et secto requiem sperare lacerto.
Praeterea multa in facie deformia, sicut
Attritus galea mediisque in naribus ingens
Gibbus et acre malum semper stillantis ocelli.
Sed gladiator erat: facit hoc illos Hyacinthos;
Hoc pueris patriaeque, hoc praetulit illa sorori
Atque viro. Ferrum est, quod amant: hic Sergius idem
Accepta rude coepisset Veiento videri.
  Quid privata domus, quid fecerit Hippia, curas?
Respice rivales Divorum; Claudius audi
Quae tulerit. Dormire virum quum senserat uxor,
Ausa Palatino tegetem praeferre cubili,
Sumere nocturnos meretrix Augusta cucullos,
Linquebat comite ancilla non amplius una,
Et nigrum flavo crinem abscondente galero.
Intravit calidum veteri centone lupanar
Et cellam vacuam atque suam; tunc nuda papillis
Constitit auratis, titulum mentita Lyciscae,
Ostenditque tuum, generose Britannice, ventrem;
Excepit blanda intrantes atque aera poposcit,
Et resupina iacens multorum absorbuit ictus.
Mox, lenone suas iam dimittente puellas,
Tristis abit et, quod potuit, tamen ultima cellam
Clausit, adhuc ardens rigidae tentigine vulvae,
Et lassata viris nec dum satiata recessit,
Obscurisque genis turpis fumoque lucernae
Foeda lupanaris tulit ad pulvinar odorem.
Hippomanes carmenque loquar coctumque venenum
Privignoque datum? faciunt graviora coactae
Imperio sexus minimumque libidine peccant.
  Optima sed quare Cesennia teste marito?
Bis quingenta dedit; tanti vocat ille pudicam,
Nec pharetris Veneris macer est aut lampade fervet:

Inde faces ardent, veniunt a dote sagittae.
Libertas emitur: coram licet innuat atque
Rescribat, vidua est, locuples quae nupsit avaro.
  Cur desiderio Bibulae Sertorius ardet?
Si verum excutias, facies, non uxor amatur.
Tres rugae subeant, et se cutis arida laxet,
Fiant obscuri dentes oculique minores:
Collige sarcinulas, dicet libertus, et exi;
Iam gravis es nobis et saepe emungeris; exi
Ocius et propera: sicco venit altera naso.
Interea calet et regnat poscitque maritum
Pastores et ovem Canusinam ulmosque Falernas.
Quantulum in hoc? pueros omnes, ergastula tota,
Quodque domi non est et habet vicinus, ematur.
Mense quidem brumae, quum iam mercator Iason
Clausus, et armatis obstat casa candida nautis,
Grandia tolluntur crystallina, maxima rursus
Myrrhina, deinde adamas notissimus et Beronices
In digito factus pretiosior: hunc dedit olim
Barbarus incestae, dedit hunc Agrippa sorori,
Observant ubi festa mero pede sabbata reges,
Et vetus indulget senibus clementia porcis.
  Nullane de tantis gregibus tibi digna videtur?
Sit formosa, decens, dives, fecunda, vetustos
Porticibus disponat avos, intactior omni
Crinibus effusis bellum dirimente Sabina,
Rara avis in terris nigroque simillima cygno:
Quis feret uxorem, cui constant omnia? malo,
Malo Venusinam, quam te, Cornelia mater
Gracchorum, si cum magnis virtutibus affers
Grande supercilium et numeras in dote triumphos.
Tolle tuum, precor, Hannibalem victumque Syphacem
In castris, et cum tota Carthagine migra!
Parce, precor, Paean, et tu depone sagittas,
Nil pueri faciunt, ipsam configite matrem!
Amphion clamat: sed Paean contrahit arcum.
Extulit ergo greges natorum ipsumque parentem,
Dum sibi nobilior Latonae gente videtur

Atque eadem scrofa Niobe fecundior alba.
Quae tanti gravitas, quae forma, ut se tibi semper
Imputet? huius enim rari summique voluptas
Nulla boni, quoties animo corrupta superbo
Plus aloes, quam mellis habet. Quis deditus autem
Usque adeo est, ut non illam, quam laudibus effert,
Horreat inque diem septenis oderit horis?
Quaedam parva quidem, sed non toleranda maritis.
Nam quid rancidius, quam quod se non putat ulla
Formosam, nisi quae de Tusca Graecula facta est,
De Sulmonensi mera Cecropis? omnia Graece,
Quum sit turpe magis nostris nescire Latine.
Hoc sermone pavent, hoc iram, gaudia, curas,
Hoc cuncta effundunt animi secreta: quid ultra?
Concumbunt Graece. Dones tamen ista puellis:
Tune etiam, quam sextus et octogesimus annus
Pulsat, adhuc Graece? non est hic sermo pudicus
In vetula. Quoties lascivum intervenit illud
Ζωὴ καὶ ψυχή! modo sub lodice relictis
Uteris in turba; quod enim non excitet inguen
Vox blanda et nequam? digitos habet; ut tamen omnes
Subsidant pennae, dicas haec mollius Haemo
Quamquam et Carpophoro, facies tua computat annos.
Si tibi legitimis pactam iunctamque tabellis
Non es amaturus, ducendi nulla videtur
Causa; nec est, quare coenam et mustacea perdas,
Labente officio crudis donanda; nec illud,
Quod prima pro nocte datur, quum lance beata
Dacicus et scripto radiat Germanicus auro.
Si tibi simplicitas uxoria, deditus uni
Est animus, summitte caput cervice parata
Ferre iugum; nullam invenies, quae parcat amanti.
Ardeat ipsa licet, tormentis gaudet amantis
Et spoliis. Igitur longe minus utilis illi
Uxor, quisquis erit bonus optandusque maritus.
Nil umquam invita donabis coniuge, vendes
Hac obstante nihil, nihil, haec si nolit, emetur;
Haec dabit affectus, ille excludetur amicus

Iam senior, cuius barbam tua ianua vidit.
Testandi quum sit lenonibus atque lanistis
Libertas et iuris idem contingat arenae,
Non unus tibi rivalis dictabitur heres.
Pone crucem servo. — Meruit quo crimine servus
Supplicium? quis testis adest? quis detulit? audi,
Nulla umquam de morte hominis cunctatio longa est. —
O demens, ita servus homo est? nil fecerit, esto:
Hoc volo, sic iubeo, sit pro ratione voluntas.
Imperat ergo viro; sed mox haec regna relinquit
Permutatque domos et flamea conterit; inde
Avolat et spreti repetit vestigia lecti.
Ornatas paulo ante fores, pendentia linquit
Vela domus et adhuc virides in limine ramos.
Sic crescit numerus; sic fiunt octo mariti
Quinque per autumnos: titulo res digna sepulcri.
Desperanda tibi salva concordia socru.
Illa docet spoliis nudi gaudere mariti;
Illa docet, missis a corruptore tabellis,
Nil rude nec simplex rescribere; decipit illa
Custodes aut aere domat: tunc corpore sano
Advocat Archigenen onerosaque pallia iactat.
Abditus interea latet et secretus adulter,
Impatiensque morae pavet et praeputia ducit.
Scilicet exspectas, ut tradat mater honestos
Atque alios mores, quam quos habet? utile porro
Filiolam turpi vetulae producere turpem.
Nulla fere causa est, in qua non femina litem
Moverit. Accusat Manilia, si rea non est.
Componunt ipsae per se formantque libellos,
Principium atque locos Celso dictare paratae.
Endromidas Tyrias et femineum ceroma
Quis nescit? vel quis non vidit vulnera pali?
Quem cavat assiduis sudibus scutoque lacessit,
Atque omnes implet numeros, dignissima prorsus
Florali matrona tuba, nisi si quid in illo
Pectore plus agitat veraeque paratur arenae.
Quem praestare potest mulier galeata pudorem,

Quae fugit a sexu? vires amat. Haec tamen ipsa
Vir nollet fieri; nam quantula nostra voluptas!
Quale decus rerum, si coniugis auctio fiat,
Balteus et manicae et cristae crurisque sinistri
Dimidium tegmen; vel si diversa movebit
Proelia, tu felix, ocreas vendente puella!
Hae sunt, quae tenui sudant in cyclade, quarum
Delicias et panniculus bombycinus urit.
Aspice, quo fremitu monstratos perferat ictus,
Et quanto galeae curvetur pondere, quanta
Poplitibus sedeat quam denso fascia libro,
Et ride, positis scaphium quum sumitur armis.
Dicite vos neptes Lepidi caecive Metelli,
Gurgitis aut Fabii, quae ludia sumserit umquam
Hos habitus; quando ad palum gemit uxor Asyli?
  Semper habet lites alternaque iurgia lectus,
In quo nupta iacet; minimum dormitur in illo.
Tunc gravis illa viro, tunc orba tigride peior;
Quum simulat gemitus occulti conscia facti,
Aut odit pueros, aut ficta pellice plorat,
Uberibus semper lacrimis semperque paratis
In statione sua atque exspectantibus illam,
Quo iubeat manare modo: tu credis amorem,
Tu tibi tunc, curruca, places fletumque labellis
Exsorbes, quae scripta et quot lecture tabellas,
Si tibi zelotypae retegantur scrinia moechae!
Sed iacet in servi complexibus aut equitis. Dic,
Dic aliquem, sodes, dic, Quintiliane, colorem!
Haeremus; dic ipsa! Olim convenerat, inquit,
Ut faceres tu, quod velles, nec non ego possem
Indulgere mihi: clames licet et mare coelo
Confundas, homo sum. Nihil est audacius illis
Deprensis: iram atque animos a crimine sumunt.
Unde haec monstra tamen vel quo de fonte, requiris?
Praestabat castas humilis fortuna Latinas
Quondam, nec vitiis contingi parva sinebant
Tecta labor somnique breves et vellere Tusco
Vexatae duraeque manus ac proximus urbi

Hannibal et stantes Collina turre mariti.
Nunc patimur longae pacis mala; saevior armis
Luxuria incubuit victumque ulciscitur orbem.
Nullum crimen abest facinusque libidinis, ex quo
Paupertas Romana perit: hinc fluxit ad istos
Et Sybaris colles, hinc et Rhodos et Miletos
Atque coronatum et petulans madidumque Tarentum.
Prima peregrinos obscoena pecunia mores
Intulit, et turpi fregerunt secula luxu
Divitiae molles. Quid enim Venus ebria curat?
Inguinis et capitis quae sint discrimina, nescit,
Grandia quae mediis iam noctibus ostrea mordet,
Quum perfusa mero spumant unguenta Falerno,
Quum bibitur concha, quum iam vertigine tectum
Ambulat et geminis exsurgit mensa lucernis.
I nunc et dubita, qua sorbeat aera sanna
Tullia, quid dicat notae collactea Maurae,
Maura Pudicitiae veterem quum praeterit aram.
Noctibus hic ponunt lecticas, micturiunt hic
Effigiemque deae longis siphonibus implent
Inque vices equitant ac luna teste moventur.
Inde domos abeunt: tu calcas luce reversa
Coniugis urinam magnos visurus amicos.
Nota Bonae secreta Deae, quum tibia lumbos
Incitat et cornu pariter vinoque feruntur
Attonitae crinemque rotant, ululante Priapo,
Maenades. O quantus tunc illis mentibus ardor
Concubitus! quae vox saltante libidine! quantus
Ille meri veteris per crura madentia torrens!
Lenonum ancillas posita Laufella corona
Provocat et tollit pendentis praemia coxae,
Ipsa Medullinae frictum crissantis adorat:
Palmam inter dominas virtus natalibus aequat.
Nil ibi per ludum simulabitur; omnia fient
Ad verum, quibus incendi iam frigidus aevo
Laomedontiades et Nestoris hernia possit.
Tunc prurigo morae impatiens, tunc femina simplex,
Et toto pariter repetitus clamor ab antro:

Iam fas est; admitte viros! Dormitat adulter,
Illa iubet sumpto iuvenem properare cucullo;
Si nihil est, servis incurritur; abstuleris spem
Servorum, veniet conductus aquarius; hic si
Quaeritur et desunt homines, mora nulla per ipsam,
Quo minus imposito clunem summittat asello.
Atque utinam ritus veteres et publica saltem
His intacta malis agerentur sacra: sed omnes
Noverunt Mauri atque Indi, quae psaltria penem
Maiorem, quam sunt duo Caesaris Anticatones,
Illuc, testiculi sibi conscius unde fugit mus,
Intulerit, ubi velari pictura iubetur,
Quaecumque alterius sexus imitata figuram est.
Et quis tunc hominum contemptor numinis? aut quis
Simpuvium ridere Numae nigrumque catinum
Et Vaticano fragiles de monte patellas
Ausus erat? sed nunc ad quas non Clodius aras?
  Audio, quid veteres olim moneatis amici:
Pone seram, cohibe! Sed quis custodiet ipsos
Custodes? cauta est et ab illis incipit uxor.
Iamque eadem summis pariter minimisque libido,
Nec melior, silicem pedibus quae conterit atrum,
Quam quae longorum vehitur cervice Syrorum.
  Ut spectet ludos, conducit Ogulnia vestem,
Conducit comites, sellam, cervical, amicas,
Nutricem et flavam, cui det mandata, puellam.
Haec tamen argenti superest quodcumque paterni
Levibus athletis ac vasa novissima donat.
Multis res angusta domi: sed nulla pudorem
Paupertatis habet, nec se metitur ad illum,
Quem dedit haec posuitque modum. Tamen utile quid sit,
Prospiciunt aliquando viri, frigusque famemque
Formica tandem quidam expavere magistra:
Prodiga non sentit pereuntem femina censum;
Ac, velut exhausta redivivus pullulet arca
Nummus et e pleno tollatur semper acervo,
Non umquam reputant, quanti sibi gaudia constent.
  Sunt, quas eunuchi imbelles ac mollia semper

Oscula delectent et desperatio barbae,
Et quod abortivo non est opus. Illa voluptas
Summa tamen, quod iam calida matura iuventa
Inguina traduntur medicis, iam pectine nigro.
Ergo exspectatos ac iussos crescere primum
Testiculos, postquam coeperunt esse bilibres,
Tonsoris damno tantum rapit Heliodorus.
Conspicuus longe cunctisque notabilis intrat
Balnea, nec dubie custodem vitis et horti
Provocat, a domina factus spado. Dormiat ille
Cum domina: sed tu iam durum, Posthume, iamque
Tondendum eunucho Bromium committere noli.
  Si gaudet cantu, nullius fibula durat
Vocem vendentis praetoribus; organa semper
In manibus; densi radiant testudine tota
Sardonyches; crispo numerantur pectine chordae,
Quo tener Hedymeles operas dedit: hunc tenet, hoc se
Solatur gratoque indulget basia plectro.
Quaedam de numero Lamiarum ac nominis alti
Cum farre et vino Ianum Vestamque rogabat,
An Capitolinam deberet Pollio quercum
Sperare et fidibus promittere. Quid faceret plus
Aegrotante viro? medicis quid tristibus erga
Filiolum? stetit ante aram, nec turpe putavit
Pro cithara velare caput, dictataque verba
Pertulit, ut mos est, et aperta palluit agna.
Dic mihi nunc, quaeso, dic, antiquissime divûm,
Respondes his, Iane pater? magna otia coeli;
Non est, ut video, non est, quod agatur apud vos!
Haec de comoedis te consulit; illa tragoedum
Commendare volet: varicosus fiet haruspex.
  Sed cantet potius, quam totam pervolet urbem
Audax, et coetus possit quam ferre virorum
Cumque paludatis ducibus praesente marito
Ipsa loqui recta facie strictisque mamillis.
Haec eadem novit, quid toto fiat in orbe;
Quid Seres, quid Thraces agant; secreta novercae
Et pueri; quis amet, quis decipiatur adulter.

Dicet, quis viduam praegnantem fecerit, et quo
Mense; quibus verbis concumbat quaeque, modis quot.
Instantem regi Armenio Parthoque cometen
Prima videt; famam rumoresque illa recentes
Excipit ad portas, quosdam facit. Isse Niphaten
In populos magnoque illic cuncta arva teneri
Diluvio, nutare urbes, subsidere terras,
Quocumque in trivio, cuicumque est obvia, narrat.
  Nec tamen id vitium magis intolerabile, quam quod
Vicinos humiles rapere et concidere loris
Exorata solet. Nam si latratibus alti
Rumpuntur somni, Fustes huc ocius, inquit,
Afferte, atque illis dominum iubet ante feriri,
Deinde canem. Gravis occursu, teterrima vultu
Balnea nocte subit; conchas et castra moveri
Nocte iubet; magno gaudet sudare tumultu,
Quum lassata gravi ceciderunt brachia massa,
Callidus et cristae digitos impressit aliptes
Ac summum dominae femur exclamare coegit.
Convivae miseri interea somnoque fameque
Urgentur; tandem illa venit rubicundula, totum
Oenophorum sitiens, plena quod tenditur urna
Admotum pedibus, de quo sextarius alter
Ducitur ante cibum, rabidam facturus orexim,
Dum redit et luto terram ferit intestino.
Marmoribus rivi properant, aut lata Falernum
Pelvis olet; nam sic, tamquam alta in dolia longus
Deciderit serpens, bibit et vomit. Ergo maritus
Nauseat atque oculis bilem substringit opertis.
  Illa tamen gravior, quae, quum discumbere coepit,
Laudat Vergilium, periturae ignoscit Elissae,
Committit vates et comparat; inde Maronem
Atque alia parte in trutina suspendit Homerum.
Cedunt grammatici, vincuntur rhetores, omnis
Turba tacet; nec causidicus, nec praeco loquatur,
Altera nec mulier: verborum tanta cadit vis;
Tot pariter pelves ac tintinnabula dicas
Pulsari. Iam nemo tubas atque aera fatiget;

Una laboranti poterit succurrere lunae.
Imponit finem sapiens et rebus honestis;
Nam quae docta nimis cupit et facunda videri,
Crure tenus medio tunicas succingere debet,
Caedere Silvano porcum, quadrante lavari.
Non habeat matrona, tibi quae iuncta recumbit,
Dicendi genus, aut curvum sermone rotato
Torqueat enthymema, nec historias sciat omnes;
Sed quaedam ex libris et non intelligat. Odi
Hanc ego, quae repetit volvitque Palaemonis artem,
Servata semper lege et ratione loquendi,
Ignotosque mihi tenet antiquaria versus,
Nec curanda viris opicae castigat amicae
Verba: soloecismum liceat fecisse marito.
Nil non permittit mulier sibi, turpe putat nil,
Quum virides gemmas collo circumdedit et quum
Auribus extensis magnos commisit elenchos.
Intolerabilius nihil est, quam femina dives.
Interea foeda aspectu ridendaque multo
Pane tumet facies aut pinguia Poppaeana
Spirat, et hinc miseri viscantur labra mariti.
Ad moechum veniunt lota cute. Quando videri
Vult formosa domi? moechis foliata parantur;
His emitur, quidquid graciles huc mittitis Indi.
Tandem aperit vultum et tectoria prima reponit:
Incipit agnosci, atque illo lacte fovetur,
Propter quod secum comites educit asellas,
Exsul Hyperboreum si dimittatur ad axem.
Sed quae mutatis inducitur atque fovetur
Tot medicaminibus coctaeque siliginis offas
Accipit et madidae, facies dicetur, an ulcus?
Est pretium curae penitus cognoscere, toto
Quid faciant agitentque die. Si nocte maritus
Aversus iacuit, periit libraria, ponunt
Cosmetae tunicas, tarde venisse Liburnus
Dicitur et poenas alieni pendere somni
Cogitur: hic frangit ferulas, rubet ille flagellis,
Hic scutica; sunt, quae tortoribus annua praestent.

Verberat atque obiter faciem linit, audit amicas
Aut latum pictae vestis considerat aurum;
Et caedens longi relegit transacta diurni,
Et caedit, donec lassis caedentibus *Exi*
Intonet horrendum, iam cognitione peracta.
Profectura domo Sicula non mitior aula;
Nam si constituit solitoque decentius optat
Ornari et properat iamque exspectatur in hortis
Aut apud Isiacae potius sacraria lenae,
Componit crinem, laceratis ipsa capillis,
Nuda humeros Psecas infelix nudisque mamillis.
Altior hic quare cincinnus? Taurea punit
Continuo flexi crimen facinusque capilli.
Quid Psecas admisit? quaenam est hic culpa puellae,
Si tibi displicuit nasus tuus? altera laevum
Extendit pectitque comas et volvit in orbem.
Est in consilio matrona admotaque lanis
Emerita quae cessat acu; sententia prima
Huius erit, post hanc aetate atque arte minores
Censebunt, tamquam famae discrimen agatur
Aut animae: tanti est quaerendi cura decoris!
Tot premit ordinibus, tot adhuc compagibus altum
Aedificat caput. Andromachen a fronte videbis;
Post minor est: credas aliam. Cedo, si breve parvi
Sortita est lateris spatium breviorque videtur
Virgine Pygmaea, nullis adiuta cothurnis,
Et levis erecta consurgit ad oscula planta!
Nulla viri cura interea, nec mentio fiet
Damnorum: vivit tamquam vicina marito,
Hoc solo propior, quod amicos coniugis odit
Et servos, gravis est rationibus. Ecce furentis
Bellonae matrisque deum chorus intrat et ingens
Semivir, obscoeno facies reverenda minori,
Mollia qui rupta secuit genitalia testa
Iam pridem, cui rauca cohors, cui tympana cedunt
Plebeia et Phrygia vestitur bucca tiara.
Grande sonat metuique iubet Septembris et Austri
Adventum, nisi se centum lustraverit ovis

Et xerampelinas veteres donaverit ipsi,
Ut, quidquid subiti et magni discriminis instat,
In tunicas eat et totum semel expiet annum.
Hibernum fracta glacie descendet in amnem,
Ter matutino Tiberi mergetur et ipsis
Verticibus timidum caput abluet; inde superbi
Totum regis agrum nuda ac tremebunda cruentis
Erepet genibus; si candida iusserit Io,
Ibit ad Aegypti finem calidaque petitas
A Meroe portabit aquas, ut spargat in aedem
Isidis, antiquo quae proxima surgit ovili.
Credit enim ipsius dominae se voce moneri:
En animam et mentem, cum qua di nocte loquantur!
Ergo hic praecipuum summumque meretur honorem,
Qui, grege linigero circumdatus et grege calvo,
Plangentis populi currit derisor Anubis.
Ille petit veniam, quoties non abstinet uxor
Concubitu sacris observandisque diebus,
Magnaque debetur violato poena cadurco,
Et movisse caput visa est argentea serpens;
Illius lacrimae meditataque murmura praestant,
Ut veniam culpae non abnuat, ansere magno
Scilicet et tenui popano corruptus, Osiris.
  Quum dedit ille locum: cophino foenoque relicto,
Arcanam Iudaea tremens mendicat in aurem,
Interpres legum Solymarum et magna sacerdos
Arboris ac summi fida internuntia coeli;
Implet et illa manum, sed parcius; aere minuto,
Qualiacumque voles, Iudaei somnia vendunt.
Spondet amatorem tenerum vel divitis orbi
Testamentum ingens, calidae pulmone columbae
Tractato, Armenius vel Commagenus haruspex;
Pectora pullorum rimatur et exta catelli,
Interdum et pueri; faciet, quod deferat ipse.
  Chaldaeis sed maior erit fiducia: quidquid
Dixerit astrologus, credent a fronte relatum
Hammonis, quoniam Delphis oracula cessant,
Et genus humanum damnat caligo futuri.

Praecipuus tamen est horum, qui saepius exsul,
Cuius amicitia conducendaque tabella
Magnus civis obit et formidatus Othoni.
Inde fides artis, sonuit si dextera ferro
Laevaque, si longo castrorum in carcere mansit.
Nemo mathematicus genium indemnatus habebit:
Sed qui paene perit, cui vix in Cyclada mitti
Contigit et parva tandem caruisse Seripho,
Consulit ictericae lento de funere matris,
Ante tamen de te, Tanaquil tua, quando sororem
Efferat et patruos, an sit victurus adulter
Post ipsam; quid enim maius dare numina possunt?
Haec tamen ignorat, quid sidus triste minetur
Saturni, quo laeta Venus se proferat astro,
Qui mensis damnis, quae dentur tempora lucro.
Illius occursus etiam vitare memento,
In cuius manibus, ceu pinguia succina, tritas
Cernis ephemeridas, quae nullum consulit et iam
Consulitur, quae castra viro patriamque petente
Non ibit pariter, numeris revocata Thrasylli.
Ad primum lapidem vectari quum placet, hora
Sumitur ex libro; si prurit frictus ocelli
Angulus, inspecta genesi collyria poscit.
Aegra licet iaceat, capiendo nulla videtur
Aptior hora cibo, nisi quam dederit Petosiris.
Si mediocris erit, spatium lustrabit utrumque
Metarum et sortes ducet frontemque manumque
Praebebit vati crebrum poppysma roganti.
Divitibus responsa dabit Phryx augur, et Indus
Conductus dabit, astrorum mundique peritus,
Atque aliquis senior, qui publica fulgura condit:
Plebeium in circo positum est et in aggere fatum.
Quae nudis longum ostendit cervicibus aurum,
Consulit ante phalas delphinorumque columnas,
An saga vendenti nubat caupone relicto.
Hae tamen et partus subeunt discrimen et omnes
Nutricis tolerant fortuna urgente labores;
Sed iacet aurato vix ulla puerpera lecto.

Tantum artes huius, tantum medicamina possunt,
Quae steriles facit atque homines in ventre necandos
Conducit. Gaude, infelix, atque ipse bibendum
Porrige, quidquid erit; nam si distendere vellet
Et vexare uterum pueris salientibus, esses
Aethiopis fortasse pater; mox decolor heres
Impleret tabulas, numquam tibi mane videndus.
  Transeo suppositos et gaudia votaque saepe
Ad spurcos decepta lacus atque inde petitos
Pontifices, Salios, Scaurorum nomina falso
Corpore laturos. Stat Fortuna improba noctu,
Arridens nudis infantibus; hos fovet omnes
Involvitque sinu; domibus tunc porrigit altis
Secretumque sibi mimum parat; hos amat, his se
Ingerit atque suos ridens producit alumnos.
  Hic magicos affert cantus, hic Thessala vendit
Philtra, quibus valeant mentem vexare mariti
Et solea pulsare nates. Quod desipis, inde est;
Inde animi caligo et magna oblivio rerum,
Quas modo gessisti. Tamen hoc tolerabile, si non
Et furere incipias, ut avunculus ille Neronis,
Cui totam tremuli frontem Caesonia pulli
Infudit: quae non faciet, quod Principis uxor?
Ardebant cuncta et fracta compage ruebant,
Non aliter, quam si fecisset Iuno maritum
Insanum. Minus ergo nocens erit Agrippinae
Boletus: siquidem unius praecordia pressit
Ille senis tremulumque caput descendere iussit
In coelum et longa manantia labra saliva.
Haec poscit ferrum atque ignes, haec potio torquet,
Haec lacerat mixtos Equitum cum sanguine Patres.
Tanti partus equae! tanti una venefica constat!
  Oderunt natos de pellice; nemo repugnet,
Nemo vetet; iam iam privignum occidere fas est.
Vos ego, pupilli, moneo, quibus amplior est res,
Custodite animas et nulli credite mensae;
Livida materno fervent adipata veneno.
Mordeat ante aliquis, quidquid porrexerit illa,

Quae peperit; timidus praegustet pocula pappas.
Fingimus haec, altum Satira sumente cothurnum
Scilicet, et finem egressi legemque priorum
Grande Sophocleo carmen bacchamur hiatu,
Montibus ignotum Rutulis coeloque Latino?
Nos utinam vani! sed clamat Pontia, Feci,
Confiteor, puerisque meis aconita paravi,
Quae deprensa patent: facinus tamen ipsa peregi.
Tune duos una, saevissima vipera, coena?
Tune duos? Septem, si septem forte fuissent!
Credamus tragicis, quidquid de Colchide torva
Dicitur et Progne: nil contra conor; et illae
Grandia monstra suis audebant temporibus; sed
Non propter nummos. Minor admiratio summis
Debetur monstris, quoties facit ira nocentem
Hunc sexum; rabie iecur incendente feruntur
Praecipites, ut saxa iugis abrupta, quibus mons
Subtrahitur clivoque latus pendente recedit.
Illam ego non tulerim, quae computat et scelus ingens
Sana facit. Spectant subeuntem fata mariti
Alcestim et, similis si permutatio detur,
Morte viri cupiant animam servare catellae.
Occurrent multae tibi Belides atque Eriphylae
Mane; Clytaemnestram nullus non vicus habebit.
Hoc tantum refert, quod Tyndaris illa bipennem
Insulsam et fatuam dextra laevaque tenebat:
At nunc res agitur tenui pulmone rubetae,
Sed tamen et ferro, si praegustaret Atrides
Pontica ter victi cautus medicamina regis.

D. IUNII IUVENALIS
AQUINATIS
SATIRARUM
LIBER TERTIUS.

SATIRA VII.

Et spes et ratio studiorum in Caesare tantum:
Solus enim tristes hac tempestate Camenas
Respexit, quum iam celebres notique poetae
Balneolum Gabiis, Romae conducere furnos
Tentarent, nec foedum alii nec turpe putarent
Praecones fieri; quum, desertis Aganippes
Vallibus, esuriens migraret in atria Clio.
Nam, si Pieria quadrans tibi nullus in arca
Ostendatur, ames nomen victumque Machaerae
Et vendas potius, commissa quod auctio vendit
Stantibus, oenophorum, tripodes, armaria, cistas,
Alcithoen Pacci, Thebas et Terea Fausti.
Hoc satius, quam si dicas sub iudice, Vidi,
Quod non vidisti; faciant equites Asiani,
(Quamquam et Cappadoces faciant equitesque Bithyni)
Altera quos nudo traducit Gallia talo.
Nemo tamen studiis indignum ferre laborem
Cogetur posthac, nectit quicumque canoris
Eloquium vocale modis laurumque momordit.
Hoc agite, o iuvenes! circumspicit et stimulat vos
Materiamque sibi ducis indulgentia quaerit.
Si qua aliunde putas rerum exspectanda tuarum
Praesidia, atque ideo croceae membrana tabellae
Impletur: lignorum aliquid posce ocius et, quae

Componis, dona Veneris, Telesine, marito;
Aut claude et positos tinea pertunde libellos.
Frange miser calamos vigilataque proelia dele,
Qui facis in parva sublimia carmina cella,
Ut dignus venias hederis et imagine macra.
Spes nulla ulterior; didicit iam dives avarus
Tantum admirari, tantum laudare disertos,
Ut pueri Iunonis avem. Sed defluit aetas
Et pelagi patiens et cassidis atque ligonis.
Taedia tunc subeunt animos, tunc seque suamque
Terpsichoren odit facunda et nuda senectus.
Accipe nunc artes, ne quid tibi conferat iste,
Quem colis, et Musarum et Apollinis aede relicta.
Ipse facit versus atque uni cedit Homero
Propter mille annos; at, si dulcedine famae
Succensus recites, Maculonis commodat aedes,
Ac longe ferrata domus servire iubetur,
In qua sollicitas imitatur ianua portas.
Scit dare libertos extrema in parte sedentes
Ordinis et magnas comitum disponere voces.
Nemo dabit regum, quanti subsellia constent,
Et quae conducto pendent anabathra tigillo,
Quaeque reportandis posita est orchestra cathedris.
Nos tamen hoc agimus tenuique in pulvere sulcos
Ducimus et litus sterili versamus aratro.
Nam si discedas, laqueo tenet ambitiosi
Consuetudo mali; tenet insanabile multos
Sribendi cacoethes et aegro in corde senescit.
Sed vatem egregium, cui non sit publica vena,
Qui nihil expositum soleat deducere, nec qui
Communi feriat carmen triviale moneta,
Hunc, qualem nequeo monstrare et sentio tantum,
Anxietate carens animus facit, omnis acerbi
Impatiens, cupidus silvarum aptusque bibendis
Fontibus Aonidum. Neque enim cantare sub antro
Pierio thyrsumve potest contingere moesta
Paupertas atque aeris inops, quo nocte dieque
Corpus eget: satur est, quum dicit Horatius, Euhoe!

Quis locus ingenio, nisi quum se carmine solo
Vexant et dominis Cirrhae Nysaeque feruntur
Pectora nostra, duas non admittentia curas?
Magnae mentis opus nec de lodice paranda
Attonitae, currus et equos faciesque deorum
Aspicere, et qualis Rutulum confundat Erinnys.
Nam si Vergilio puer et tolerabile desit
Hospitium, caderent omnes a crinibus hydri;
Surda nihil gemeret grave buccina: poscimus, ut sit
Non minor antiquo Rubrenus Lappa cothurno,
Cuius et alveolos et laenam pignerat Atreus.
Non habet infelix Numitor, quod mittat amico:
Quintillae quod donet, habet; nec defuit illi,
Unde emeret multa pascendum carne leonem
Iam domitum: constat leviori bellua sumptu
Nimirum, et capiunt plus intestina poetae.
Contentus fama iaceat Lucanus in hortis
Marmoreis: at Serrano tenuique Saleio
Gloria quantalibet quid erit, si gloria tantum est?
Curritur ad vocem iucundam et carmen amicae
Thebaidos, laetam fecit quum Statius urbem
Promisitque diem. Tanta dulcedine captos
Afficit ille animos, tantaque libidine vulgi
Auditur: sed, quum fregit subsellia versu,
Esurit, intactam Paridi nisi vendat Agaven.
Ille et militiae multis largitur honorem,
Semestri vatum digitos circumligat auro.
Quod non dant proceres, dabit histrio: tu Camerinos
Et Bareas, tu nobilium magna atria curas?
Praefectos Pelopea facit, Philomela tribunos.
Haud tamen invideas vati, quem pulpita pascunt.
Quis tibi Maecenas? quis nunc erit aut Proculeius
Aut Fabius? quis Cotta iterum? quis Lentulus alter?
Tunc par ingenio pretium; tunc utile multis
Pallere et vinum toto nescire Decembri.
Vester porro labor fecundior, historiarum
Scriptores? petit hic plus temporis atque olei plus;
Namque oblita modi millesima pagina surgit

Omnibus et crescit multa damnosa papyro.
Sic ingens rerum numerus iubet atque operum lex.
Quae tamen inde seges? terrae quis fructus apertae?
Quis dabit historico, quantum daret acta legenti?
Sed genus ignavum, quod tecto gaudet et umbra.
  Dic igitur, quid causidicis civilia praestant
Officia et magno comites in fasce libelli?
Ipsi magna sonant, sed tunc, quum creditor audit,
Praecipue vel, si tetigit latus acrior illo,
Qui venit ad dubium grandi cum codice nomen.
Tunc immensa cavi spirant mendacia folles
Conspuiturque sinus: veram deprendere messem
Si libet, hinc centum patrimonia causidicorum,
Parte alia solum russati pone lacertae.
Consedere duces: surgis tu pallidus Aiax,
Dicturus dubia pro libertate bubulco
Iudice. Rumpe miser tensum iecur, ut tibi lasso
Figantur virides, scalarum gloria, palmae.
Quod vocis pretium? siccus petasunculus et vas
Pelamydum, aut veteres, Afrorum epimenia, bulbi,
Aut vinum Tiberi devectum, quinque lagenae.
  Si quater egisti, si contigit aureus unus,
Inde cadunt partes in foedere pragmaticorum.
Aemilio dabitur, quantum petet, et melius nos
Egimus; huius enim stat currus aeneus, alti
Quadriiuges in vestibulis, atque ipse feroci
Bellatore sedens curvatum hastile minatur
Eminus et statua meditatur proelia lusca.
Sic Pedo conturbat, Matho deficit; exitus hic est
Tongilli, magno cum rhinocerote lavari
Qui solet et vexat lutulenta balnea turba
Perque forum iuvenes longo premit assere Medos,
Empturus pueros, argentum, murrhina, villas;
Spondet enim Tyrio stlataria purpura filo.
Et tamen est illis hoc utile; purpura vendit
Causidicum, vendunt amethystina; convenit illis
Et strepitu et facie maioris vivere census.
Sed finem impensae non servat prodiga Roma.

Fidimus eloquio? Ciceroni nemo ducentos
Nunc dederit nummos, nisi fulserit annulus ingens.
Respicit haec primum, qui litigat, an tibi servi
Octo, decem comites, an post te sella, togati
Ante pedes. Ideo conducta Paulus agebat
Sardonyche, atque ideo pluris quam Cossus agebat,
Quam Basilus. Rara in tenui facundia panno!
Quando licet Basilo flentem producere matrem?
Quis bene dicentem Basilum ferat? accipiat te
Gallia vel potius nutricula causidicorum
Africa, si placuit mercedem imponere linguae.
  Declamare doces? o ferrea pectora Vecti,
Quum perimit saevos classis numerosa tyrannos!
Nam quaecumque sedens modo legerat, haec eadem stans
Proferet atque eadem cantabit versibus isdem;
Occidit miseros crambe repetita magistros.
Quis color et quod sit causae genus atque ubi summa
Quaestio, quae veniant diversa parte sagittae,
Nosse volunt omnes, mercedem solvere nemo.
Mercedem appellas? quid enim scio? Culpa docentis
Scilicet arguitur, quod laeva in parte mamillae
Nil salit Arcadio iuveni, cuius mihi sexta
Quaque die miserum dirus caput Hannibal implet;
Quidquid id est, de quo deliberat, an petat urbem
A Cannis, an post nimbos et fulmina cautus
Circumagat madidas a tempestate cohortes.
Quantum vis stipulare, et protinus accipe, quod do,
Ut toties illum pater audiat. Ast alii sex
Et plures uno conclamant ore sophistae
Et veras agitant lites, raptore relicto;
Fusa venena silent, malus ingratusque maritus,
Et quae iam veteres sanant mortaria caecos.
Ergo sibi dabit ipse rudem, si nostra movebunt
Consilia, et vitae diversum iter ingredietur,
Ad pugnam qui rhetorica descendit ab umbra,
Summula ne pereat, qua vilis tessera venit
Frumenti; quippe haec merces lautissima. Tenta,
Chrysogonus quanti doceat, vel Pollio quanti

Lautorum pueros, artem scindens Theodori.
Balnea sexcentis et pluris porticus, in qua
Gestetur dominus, quoties pluit. Anne serenum
Exspectet spargatque luto iumenta recenti?
Hic potius, namque hic mundae nitet ungula mulae.
Parte alia, longis Numidarum fulta columnis,
Surgat et algentem rapiat coenatio solem.
Quanticumque domus, veniet qui fercula docte
Componat; veniet qui pulmentaria condit.
Hos inter sumptus sestertia Quintiliano,
Ut multum, duo sufficient: res nulla minoris
Constabit patri, quam filius. Unde igitur tot
Quintilianus habet saltus? exempla novorum
Fatorum transi: felix et pulcher et acer;
Felix et sapiens et nobilis et generosus,
Appositam nigrae lunam subtexit alutae;
Felix orator quoque maximus et iaculator;
Et, si perfrixit, cantat bene. Distat enim, quae
Sidera te excipiant modo primos incipientem
Edere vagitus et adhuc a matre rubentem.
Si Fortuna volet, fies de rhetore consul;
Si volet haec eadem, fies de consule rhetor.
Ventidius quid enim? quid Tullius? anne aliud, quam
Sidus et occulti miranda potentia fati?
Servis regna dabunt, captivis fata triumphos.
Felix ille tamen corvo quoque rarior albo.
Poenituit multos vanae sterilisque cathedrae,
Sicut Thrasymachi probat exitus atque Secundi
Carrinatis: et hunc inopem vidistis, Athenae,
Nil praeter gelidas ausae conferre cicutas.
Di, maiorum umbris tenuem et sine pondere terram,
Spirantesque crocos et in urna perpetuum ver,
Qui praeceptorem sancti voluere parentis
Esse loco! metuens virgae iam grandis Achilles
Cantabat patriis in montibus: et cui non tunc
Eliceret risum citharoedi cauda magistri?
Sed Rufum atque alios caedit sua quaeque iuventus,
Rufum, qui toties Ciceronem Allobroga dixit.

Quis gremio Enceladi doctique Palaemonis affert,
Quantum grammaticus meruit labor? et tamen ex hoc
Quodcumque est (minus est autem, quam rhetoris aera)
Discipuli custos praemordet Acoenonetus;
Et, qui dispensat, franget sibi. Cede, Palaemon,
Et patere inde aliquid decrescere, non aliter quam
Institor hibernae tegetis niveique cadurci;
Dummodo non pereat, mediae quod noctis ab hora
Sedisti, qua nemo faber, qua nemo sedebat,
Qui docet obliquo lanam deducere ferro;
Dummodo non pereat totidem olfecisse lucernas,
Quot stabant pueri, quum totus decolor esset
Flaccus et haereret nigro fuligo Maroni.
Rara tamen merces, quae cognitione tribuni
Non egeat. Sed vos saevas imponite leges,
Ut praeceptori verborum regula constet,
Ut legat historias, auctores noverit omnes,
Tamquam ungues digitosque suos; ut forte rogatus,
Dum petit aut thermas aut Phoebi balnea, dicat
Nutricem Anchisae, nomen patriamque novercae
Archemori; dicat, quot Acestes vixerit annos,
Quot Siculus Phrygibus vini donaverit urnas.
Exigite, ut mores teneros ceu pollice ducat,
Ut si quis cera vultum facit; exigite, ut sit
Et pater ipsius coetus, ne turpia ludant,
Ne faciant vicibus. Non est leve tot puerorum
Observare manus oculosque in fine trementes.
Haec, inquit, curas: et, quum se verterit annus,
Accipe, victori populus quod postulat, aurum.

SATIRA VIII.

Stemmata quid faciunt? quid prodest, Pontice, longo
Sanguine censeri, pictos ostendere vultus
Maiorum et stantes in curribus Aemilianos
Et Curios iam dimidios nasumque minorem

Corvini et Galbam auriculis nasoque carentem?
Quis fructus, generis tabula iactare capaci
Corvinum, posthac multa contingere virga
Famosos equitum cum dictatore magistros,
Si coram Lepidis male vivitur? effigies quo
Tot bellatorum, si luditur alea pernox
Ante Numantinos? si dormire incipis ortu
Luciferi, quo signa duces et castra movebant?
Cur Allobrogicis et magna gaudeat ara
Natus in Herculeo Fabius lare, si cupidus, si
Vanus et Euganea quantumvis mollior agna?
Si tenerum attritus Catinensi pumice lumbum
Squalentes producit avos emptorque veneni
Frangenda miseram funestat imagine gentem?
Tota licet veteres exornent undique cerae
Atria, nobilitas sola est atque unica virtus.
Paulus vel Cossus vel Drusus moribus esto;
Hos ante effigies maiorum pone tuorum;
Praecedant ipsas illi te consule virgas.
Prima mihi debes animi bona; sanctus haberi
Iustitiaeque tenax factis dictisque mereris,
Agnosco procerem. Salve, Gaetulice, seu tu
Silanus, quocumque alio de sanguine rarus
Civis et egregius patriae contingis ovanti!
Exclamare libet, populus quod clamat Osiri
Invento. Quis enim generosum dixerit hunc, qui
Indignus genere et praeclaro nomine tantum
Insignis? nanum cuiusdam Atlanta vocamus,
Aethiopem cygnum, parvam extortamque puellam
Europen; canibus pigris scabieque vetusta
Levibus et siccae lambentibus ora lucernae
Nomen erit pardus, tigris, leo, si quid adhuc est,
Quod fremit in terris violentius. Ergo cavebis
Et metues, ne tu sis Creticus aut Camerinus.
His ego quem monui? tecum est mihi sermo, Rubelli
Blande. Tumes alto Drusorum stemmate, tamquam
Feceris ipse aliquid, propter quod nobilis esses,
Ut te conciperet, quae sanguine fulget Iuli,

Non quae ventoso conducta sub aggere texit.
Vos humiles, inquis, vulgi pars ultima nostri,
Quorum nemo queat patriam monstrare parentis:
Ast ego Cecropides! Vivas et originis huius
Gaudia longa feras: tamen ima plebe Quiritem
Facundum invenies; solet hic defendere causas
Nobilis indocti; veniet de plebe togata,
Qui iuris nodos et legum aenigmata solvat.
Hic petit Euphraten iuvenis domitique Batavi
Custodes aquilas, armis industrius: at tu
Nil nisi Cecropides truncoque simillimus Hermae.
Nullo quippe alio vincis discrimine, quam quod
Illi marmoreum caput est, tua vivit imago.
Dic mihi, Teucrorum proles, animalia muta
Quis generosa putet, nisi fortia? nempe volucrem
Sic laudamus equum, facili cui plurima palma
Fervet et exsultat rauco victoria circo.
Nobilis hic, quocumque venit de gramine, cuius
Clara fuga ante alios et primus in aequore pulvis;
Sed venale pecus Corythae posteritas et
Hirpini, si rara iugo Victoria sedit.
Nil ibi maiorum respectus, gratia nulla
Umbrarum; dominos pretiis mutare iubentur
Exiguis, trito ducunt epiredia collo
Segnipedes dignique molam versare Nepotis.
Ergo, ut miremur te, non tua, primum aliquid da,
Quod possim titulis incidere praeter honores,
Quos illis damus ac dedimus, quibus omnia debes.
  Haec satis ad iuvenem, quem nobis fama superbum
Tradit et inflatum plenumque Nerone propinquo.
Rarus enim ferme sensus communis in illa
Fortuna; sed te censeri laude tuorum,
Pontice, noluerim, sic ut nihil ipse futurae
Laudis agas. Miserum est aliorum incumbere famae,
Ne collapsa ruant subductis tecta columnis.
Stratus humi palmes viduas desiderat ulmos.
Esto bonus miles, tutor bonus, arbiter idem
Integer; ambiguae si quando citabere testis

Incertaeque rei, Phalaris licet imperet, ut sis
Falsus, et admoto dictet periuria tauro:
Summum crede nefas animam praeferre pudori
Et propter vitam vivendi perdere causas.
Dignus morte perit, coenet licet ostrea centum
Gaurana et Cosmi toto mergatur aeno.
Exspectata diu tandem provincia quum te
Rectorem accipiet, pone irae frena modumque,
Pone et avaritiae, miserere inopum sociorum.
Ossa vides regum vacuis exucta medullis.
Respice, quid moneant leges, quid curia mandet,
Praemia quanta bonos maneant, quam fulmine iusto
Et Capito et Tutor ruerint, damnante senatu,
Piratae Cilicum. Sed quid damnatio confert,
Quum Pansa eripiat, quidquid tibi Natta reliquit?
Praeconem, Chaerippe, tuis circumspice pannis
Iamque tace. Furor est post omnia perdere naulum.
Non idem gemitus olim neque vulnus erat par
Damnorum sociis florentibus et modo victis.
Plena domus tunc omnis, et ingens stabat acervus
Nummorum, Spartana chlamys, conchylia Coa,
Et cum Parrhasii tabulis signisque Myronis
Phidiacum vivebat ebur, nec non Polycleti
Multus ubique labor; rarae sine Mentore mensae.
Inde Dolabella atque hinc Antonius, inde
Sacrilegus Verres referebant navibus altis
Occulta spolia et plures de pace triumphos.
Nunc sociis iuga pauca boum, grex parvus equarum
Et pater armenti capto eripietur agello,
Ipsi deinde lares, si quod spectabile signum,
Si quis in aedicula deus unicus; haec etenim sunt
Pro summis, nam sunt haec maxima. Despicias tu
Forsitan imbelles Rhodios unctamque Corinthon:
Despicias merito. Quid resinata iuventus
Cruraque totius facient tibi levia gentis?
Horrida vitanda est Hispania, Gallicus axis
Illyricumque latus; parce et messoribus illis,
Qui saturant urbem circo scenaeque vacantem.

Quanta autem inde feres tam dirae praemia culpae,
Quum tenues nuper Marius discinxerit Afros?
Curandum in primis, ne magna iniuria fiat
Fortibus et miseris. Tollas licet omne, quod usquam est
Auri atque argenti, scutum gladiumque relinques
Et iacula et galeam: spoliatis arma supersunt.
Quod modo proposui, non est sententia; verum
Credite me vobis folium recitare Sibyllae.
Si tibi sancta cohors comitum, si nemo tribunal
Vendit Acersecomes, si nullum in coniuge crimen,
Nec per conventus et cuncta per oppida curvis
Unguibus ire parat nummos raptura Celaeno:
Tunc licet a Pico numeres genus, altaque si te
Nomina delectant, omnem Titanida pugnam
Inter maiores ipsumque Promethea ponas:
De quocumque voles proavum tibi sumito libro.
Quod si praecipitem rapit ambitus atque libido,
Si frangis virgas sociorum in sanguine, si te
Delectant hebetes lasso lictore secures:
Incipit ipsorum contra te stare parentum
Nobilitas claramque facem praeferre pudendis.
Omne animi vitium tanto conspectius in se
Crimen habet, quanto maior, qui peccat, habetur.
Quo mihi te solitum falsas signare tabellas
In templis, quae fecit avus, statuamque parentis
Ante triumphalem? quo, si nocturnus adulter
Tempora Santonico velas adoperta cucullo?
  Praeter maiorum cineres atque ossa volucri
Carpento rapitur pinguis Damasippus et ipse,
Ipse rotam stringit multo sufflamine consul,
Nocte quidem; sed luna videt, sed sidera testes
Intendunt oculos. Finitum tempus honoris
Quum fuerit, clara Damasippus luce flagellum
Sumet et occursum numquam trepidabit amici
Iam senis, ac virga prior annuet atque maniplos
Solvet et infundet iumentis hordea lassis.
Interea dum lanatas torvumque iuvencum
More Numae caedit Iovis ante altaria, iurat

Solam Hipponam et facies olida ad praesepia pictas.
Sed quum pervigiles placet instaurare popinas,
Obvius assiduo Syrophoenix udus amomo
Currit, Idumaeae Syrophoenix incola portae,
Hospitis affectu dominum regemque salutat,
Et cum venali Cyane succincta lagena.
Defensor culpae dicet mihi: Fecimus et nos
Haec iuvenes. Esto; desisti nempe, nec ultra
Fovisti errorem. Breve sit, quod turpiter audes;
Quaedam cum prima resecentur crimina barba;
Indulge veniam pueris: Damasippus ad illos
Thermarum calices inscriptaque lintea vadit,
Maturus bello Armeniae Syriaeque tuendis
Amnibus et Rheno atque Istro; praestare Neronem
Securum valet haec aetas. Mitte Ostia, Caesar,
Mitte, sed in magna legatum quaere popina;
Invenies aliquo cum percussore iacentem,
Permixtum nautis aut furibus aut fugitivis,
Inter carnifices et fabros sandapilarum
Et resupinati cessantia tympana Galli.
Aequa ibi libertas, communia pocula, lectus
Non alius cuiquam, nec mensa remotior ulli.
Quid facias talem sortitus, Pontice, servum?
Nempe in Lucanos aut Tusca ergastula mittas.
At vos, Troiugenae, vobis ignoscitis et, quae
Turpia cerdoni, Volesos Brutumque decebunt.
Quid, si numquam adeo foedis adeoque pudendis
Utimur exemplis, ut non peiora supersint?
Consumptis opibus vocem, Damasippe, locasti
Sipario, clamosum ageres ut Phasma Catulli.
Laureolum velox etiam bene Lentulus egit,
Iudice me dignus vera cruce. Nec tamen ipsi
Ignoscas populo: populi frons durior huius,
Qui sedet et spectat triscurria patriciorum,
Planipedes audit Fabios, ridere potest qui
Mamercorum alapas. Quanti sua funera vendant,
Quid refert? vendunt nullo cogente Nerone,
Nec dubitant Celsi praetoris vendere ludis.

Finge tamen gladios inde atque hinc pulpita pone:
Quid satius? mortem sic quisquam exhorruit, ut sit
Zelotypus Thymeles, stupidi collega Corinthi?
Res haud mira tamen, citharoedo principe, mimus
Nobilis. Haec ultra, quid erit nisi ludus? et illic
Dedecus urbis habes, nec mirmillonis in armis,
Nec clypeo Gracchum pugnantem aut falce supina;
Damnat enim tales habitus, et damnat et odit,
Nec galea frontem abscondit: movet ecce tridentem,
Postquam vibrata pendentia retia dextra
Nequidquam effudit, nudum ad spectacula vultum
Erigit et tota fugit agnoscendus arena.
Credamus tunicae, de faucibus aurea quum se
Porrigat et longo iactetur spira galero.
Ergo ignominiam graviorem pertulit omni
Vulnere cum Graccho iussus pugnare secutor.
  Libera si dentur populo suffragia, quis tam
Perditus, ut dubitet Senecam praeferre Neroni?
Cuius supplicio non debuit una parari
Simia nec serpens unus nec culeus unus.
Par Agamemnonidae crimen, sed causa facit rem
Dissimilem: quippe ille deis auctoribus ultor
Patris erat caesi media inter pocula; sed nec
Electrae iugulo se polluit aut Spartani
Sanguine coniugii, nullis aconita propinquis
Miscuit, in scena numquam cantavit Orestes,
Troica non scripsit. Quid enim Verginius armis
Debuit ulcisci magis, aut cum Vindice Galba?
Quid Nero tam saeva crudaque tyrannide fecit?
Haec opera atque hae sunt generosi principis artes,
Gaudentis foedo peregrina ad pulpita saltu
Prostitui Graiaeque apium meruisse coronae.
Maiorum effigies habeant insignia vocis:
Ante pedes Domiti longum tu pone Thyestae
Syrma vel Antigones, tu personam Menalippes,
Et de marmoreo citharam suspende colosso.
Quid, Catilina, tuis natalibus atque Cethegi
Inveniet quisquam sublimius? arma tamen vos

Nocturna et flammas domibus templisque parastis,
Ut Braccatorum pueri Senonumque minores,
Ausi, quod liceat tunica punire molesta.
Sed vigilat consul vexillaque vestra coercet.
Hic novus Arpinas, ignobilis et modo Romae
Municipalis eques, galeatum ponit ubique
Praesidium attonitis et in omni gente laborat.
Tantum igitur muros intra toga contulit illi
Nominis ac tituli, quantum non Leucade, quantum
Thessaliae campis Octavius abstulit udo
Caedibus assiduis gladio. Sed Roma parentem,
Roma patrem patriae Ciceronem libera dixit.
Arpinas alius Volscorum in monte solebat
Poscere mercedes, alieno lassus aratro;
Nodosam post haec frangebat vertice vitem,
Si lentus pigra muniret castra dolabra:
Hic tamen et Cimbros et summa pericula rerum
Excipit, et solus trepidantem protegit urbem;
Atque ideo, postquam ad Cimbros stragemque volabant,
Qui numquam attigerant maiora cadavera, corvi,
Nobilis ornatur lauro collega secunda.
Plebeiae Deciorum animae, plebeia fuerunt
Nomina: pro totis legionibus hi tamen et pro
Omnibus auxiliis atque omni pube Latina
Sufficiunt dis infernis Terraeque parenti;
Pluris enim Decii, quam qui servantur ab illis.
Ancilla natus trabeam et diadema Quirini
Et fasces meruit, regum ultimus ille bonorum.
Prodita laxabant portarum claustra tyrannis
Exsulibus iuvenes ipsius consulis et quos
Magnum aliquid dubia pro libertate deceret,
Quod miraretur cum Coclite Mucius et quae
Imperii fines, Tiberinum, virgo natavit.
Occulta ad patres eduxit crimina servus,
Matronis lugendus; at illos verbera iustis
Afficiunt poenis et legum prima securis.
Malo pater tibi sit Thersites, dummodo tu sis
Aeacidae similis Vulcaniaque arma capessas,

Quam te Thersitae similem producat Achilles.
Et tamen, ut longe repetas longeque revolvas
Nomen, ab infami gentem deducis asylo.
Maiorum primus quisquis fuit ille tuorum,
Aut pastor fuit aut illud, quod dicere nolo.

SATIRA IX.

Scire velim, quare toties mihi, Naevole, tristis
Occurras fronte obducta, ceu Marsya victus.
Quid tibi cum vultu, qualem deprensus habebat
Ravola, dum Rhodopes uda terit inguina barba?
Nos colaphum incutimus lambenti crustula servo.
Non erat hac facie miserabilior Crepereius
Pollio, qui triplicem usuram praestare paratus
Circuit et fatuos non invenit. Unde repente
Tot rugae? certe modico contentus agebas
Vernam equitem, conviva ioco mordente facetus
Et salibus vehemens intra pomoeria natis.
Omnia nunc contra: vultus gravis, horrida siccae
Silva comae, nullus tota nitor in cute, qualem
Praestabat calidi circumlita fascia visci,
Sed fruticante pilo neglecta et squalida crura.
Quid macies aegri veteris, quem tempore longo
Torret quarta dies olimque domestica febris?
Deprendas animi tormenta latentis in aegro
Corpore, deprendas et gaudia; sumit utrumque
Inde habitum facies. Igitur flexisse videris
Propositum et vitae contrarius ire priori.
Nuper enim, ut repeto, fanum Isidis et Ganymedem,
Pacis et advectae secreta palatia Matris
Et Cererem (nam quo non prostat femina templo?)
Notior Aufidio moechus celebrare solebas,
Quod taceo, atque ipsos etiam inclinare maritos.
„Utile et hoc multis vitae genus; at mihi nullum
Inde operae pretium. Pingues aliquando lacernas,

Munimenta togae, duri crassique coloris,
Et male percussas textoris pectine Galli
Accipimus, tenue argentum venaeque secundae.
Fata regunt homines; fatum est et partibus illis,
Quas sinus abscondit. Nam, si tibi sidera cessant,
Nil faciet longi mensura incognita nervi,
Quamvis te nudum spumanti Virro labello
Viderit et blandae assidue densaeque tabellae
Sollicitent; αὐτὸς γὰρ ἐφέλκεται ἄνδρα κίναιδος.
Quod tamen ulterius monstrum, quam mollis avarus?
Haec tribui, deinde illa dedi, mox plura tulisti:
Computat ac cevet. Ponatur calculus, adsint
Cum tabula pueri: numera sestertia quinque
Omnibus in rebus, numerentur deinde labores.
An facile et pronum est agere intra viscera penem
Legitimum atque illic hesternae occurrere coenae?
Servus erit minus ille miser, qui foderit agrum,
Quam dominum. Sed tu sane tenerum et puerum te
Et pulchrum et dignum cyatho coeloque putabas.
Vos humili asseculae, vos indulgebitis umquam
Cultori, iam nec morbo donare parati?
En, cui tu viridem umbellam, cui succina mittas
Grandia, natalis quoties redit aut madidum ver
Incipit, et strata positus longaque cathedra
Munera femineis tractas secreta Kalendis!
Dic, passer, cui tot montes, tot praedia servas
Apula, tot milvos intra tua pascua lassos?
Te Trifolinus ager fecundis vitibus implet,
Suspectumque iugum Cumis et Gaurus inanis.
Nam quis plura linit victuro dolia musto?
Quantum erat exhausti lumbos donare clientis
Iugeribus paucis! meliusne hic rusticus infans
Cum matre et casulis et cum lusore catello
Cymbala pulsantis legatus fiet amici?
Improbus es, quum poscis, ait. Sed pensio clamat,
Posce; sed appellat puer unicus, ut Polyphemi
Lata acies, per quam sollers evasit Ulixes.
Alter emendus erit, namque hic non sufficit, ambo

Pascendi. Quid agam bruma spirante? quid, oro,
Quid dicam scapulis puerorum mense Decembri
Et pedibus? durate atque exspectate cicadas?
Verum, ut dissimules, ut mittas cetera, quanto
Metiris pretio, quod, ni tibi deditus essem
Devotusque cliens, uxor tua virgo maneret?
Scis certe, quibus ista modis, quam saepe rogaris
Et quae pollicitus. Fugientem saepe puellam
Amplexu rapui; tabulas quoque ruperat et iam
Signabat; tota vix hoc ego nocte redemi,
Te plorante foris. Testis mihi lectulus et tu,
Ad quem pervenit lecti sonus et dominae vox.
Instabile ac dirimi coeptum et iam paene solutum
Coniugium in multis domibus servavit adulter.
Quo te circumagas? quae prima aut ultima ponas?
Nullum ergo meritum est, ingrate ac perfide, nullum,
Quod tibi filiolus vel filia nascitur ex me?
Tollis enim et libris actorum spargere gaudes
Argumenta viri. Foribus suspende coronas,
Iam pater es: dedimus, quod famae opponere possis;
Iura parentis habes, propter me scriberis heres,
Legatum omne capis, nec non et dulce caducum.
Commoda praeterea iunguntur multa caducis,
Si numerum, si tres implevero.“ Iusta doloris,
Naevole, causa tui. Contra tamen ille quid affert?
„Negligit atque alium bipedem sibi quaerit asellum.
Haec soli commissa tibi celare memento,
Et tacitus nostras intra te fige querelas;
Nam res mortifera est inimicus pumice levis.
Qui modo secretum commiserat, ardet et odit,
Tamquam prodiderim, quidquid scio. Sumere ferrum,
Fuste aperire caput, candelam apponere valvis
Non dubitat. Nec contemnas aut despicias, quod
His opibus numquam cara est annona veneni.
Ergo occulta teges, ut curia Martis Athenis.“
O Corydon, Corydon, secretum divitis ullum
Esse putas? servi ut taceant, iumenta loquentur,
Et canis et postes et marmora. Claude fenestras,

Vela tegant rimas, iunge ostia, tollito lumen
E medio, clament omnes; prope nemo recumbat:
Quod tamen ad cantum galli facit ille secundi,
Proximus ante diem caupo sciet; audiet et quae
Finxerunt pariter librarius, archimagiri,
Carptores. Quod enim dubitant componere crimen
In dominos, quoties rumoribus ulciscuntur
Baltea? nec deerit, qui te per compita quaerat
Nolentem et miseram vinosus inebriet aurem.
Illos ergo roges, quidquid paulo ante petebas
A nobis; taceant illi: sed prodere malunt
Arcanum, quam subrepti potare Falerni,
Pro populo faciens quantum Laufella bibebat.
Vivendum recte est, quum propter plurima, tum his
Praecipue causis, ut linguas mancipiorum
Contemnas; nam lingua mali pars pessima servi.
Deterior tamen hic, qui liber non erit illis,
Quorum animas et farre suo custodit et aere.
„Idcirco ut possim linguam contemnere servi,
Utile consilium modo, sed commune, dedisti:
Nunc mihi quid suades post damnum temporis et spes
Deceptas? festinat enim decurrere velox
Flosculus angustae miseraeque brevissima vitae
Portio; dum bibimus, dum serta, unguenta, puellas
Poscimus, obrepit non intellecta senectus."
Ne trepida: numquam pathicus tibi deerit amicus,
Stantibus et salvis his collibus; undique ad illos
Convenient et carpentis et navibus omnes,
Qui digito scalpunt uno caput. Altera maior
Spes superest: tu tantum erucis imprime dentem.
„Haec exempla para felicibus; at mea Clotho
Et Lachesis gaudent, si pascitur inguine venter.
O parvi nostrique lares, quos thure minuto
Aut farre et tenui solco exorare corona,
Quando ego figam aliquid, quo sit mihi tuta senectus
A tegete et baculo? viginti millia fenus
Pignoribus positis, argenti vascula puri,
Sed quae Fabricius censor notet, et duo fortes

De grege Moesorum, qui me cervice locata
Securum iubeant clamoso insistere circo.
Sit mihi praeterea curvus caelator et alter,
Qui multas facies pingat cito: sufficiunt haec.
Quando ego pauper ero! Votum miserabile, nec spes
His saltem; nam quum pro me Fortuna rogatur,
Affigit ceras illa de nave petitas,
Quae Siculos cantus effugit remige surdo."

D. IUNII IUVENALIS
AQUINATIS
SATIRARUM
LIBER QUARTUS.

SATIRA X.

Omnibus in terris, quae sunt a Gadibus usque
Auroram et Gangem, pauci dignoscere possunt
Vera bona atque illis multum diversa, remota
Erroris nebula. Quid enim ratione timemus
Aut cupimus? quid tam dextro pede concipis, ut te
Conatus non poeniteat votique peracti?
Evertere domos totas optantibus ipsis
Di faciles. Nocitura toga, nocitura petuntur
Militia; et torrens dicendi copia multis
Et sua mortifera est facundia; viribus ille
Confisus periit admirandisque lacertis.
Sed plures nimia congesta pecunia cura
Strangulat et cuncta exsuperans patrimonia census,
Quanto delphinis balaena Britannica maior.

Temporibus diris igitur iussuque Neronis
Longinum et magnos Senecae praedivitis hortos
Clausit et egregias Lateranorum obsidet aedes
Tota cohors: rarus venit in coenacula miles.
Pauca licet portes argenti vascula puri,
Nocte iter ingressus gladium contumque timebis
Et motae ad lunam trepidabis arundinis umbram:
Cantabit vacuus coram latrone viator.
Prima fere vota et cunctis notissima templis
Divitiae, crescant ut opes, ut maxima toto
Nostra sit arca foro. Sed nulla aconita bibuntur
Fictilibus; tunc illa time, quum pocula sumes
Gemmata et lato Setinum ardebit in auro.
Iamne igitur laudas, quod de sapientibus alter
Ridebat, quoties a limine moverat unum
Protuleratque pedem, flebat contrarius alter?
Sed facilis cuivis rigidi censura cachinni:
Mirandum est, unde ille oculis suffecerit humor.
Perpetuo risu pulmonem agitare solebat
Democritus, quamquam non essent urbibus illis
Praetexta et trabeae, fasces, lectica, tribunal.
Quid, si vidisset praetorem curribus altis
Exstantem et medio sublimem in pulvere circi
In tunica Iovis et pictae Sarrana ferentem
Ex humeris aulaea togae magnaeque coronae
Tantum orbem, quanto cervix non sufficit ulla?
Quippe tenet sudans hanc publicus et, sibi consul
Ne placeat, curru servus portatur eodem.
Da nunc et volucrem, sceptro quae surgit eburno,
Illinc cornicines, hinc praecedentia longi
Agminis officia et niveos ad frena Quirites,
Defossa in loculis quos sportula fecit amicos.
Tunc quoque materiam risus invenit ad omnes
Occursus hominum, cuius prudentia monstrat,
Summos posse viros et magna exempla daturos
Vervecum in patria crassoque sub aere nasci.
Ridebat curas, nec non et gaudia vulgi,
Interdum et lacrimas, quum Fortunae ipse minaci

Mandaret laqueum mediumque ostenderet unguem.
Ergo supervacua aut perniciosa petuntur,
Propter quae fas est genua incerare deorum.
 Quosdam praecipitat subiecta potentia magnae
Invidiae; mergit longa atque insignis honorum
Pagina; descendunt statuae restemque sequuntur.
Ipsas deinde rotas bigarum impacta securis
Caedit et immeritis franguntur crura caballis.
Iam stridunt ignes, iam follibus atque caminis
Ardet adoratum populo caput et crepat ingens
Seianus: deinde ex facie toto orbe secunda
Fiunt urceoli, pelves, sartago, patellae.
Pone domi lauros, duc in Capitolia magnum
Cretatumque bovem: Seianus ducitur unco
Spectandus; gaudent omnes. Quae labra! quis illi
Vultus erat! numquam, si quid mihi credis, amavi
Hunc hominem; sed quo cecidit sub crimine? quisnam
Delator? quibus indicibus, quo teste probavit?
Nil horum: verbosa et grandis epistola venit
A Capreis. Bene habet; nil plus interrogo. Sed quid
Turba tremens? Sequitur fortunam, ut semper, et odit
Damnatos. Idem populus, si Nursia Tusco
Favisset, si oppressa foret secura senectus
Principis, hac ipsa Seianum diceret hora
Augustum. Iam pridem, ex quo suffragia nulli
Vendimus, effugit curas; nam qui dabat olim
Imperium, fasces, legiones, omnia, nunc se
Continet atque duas tantum res anxius optat,
Panem et circenses. Perituros audio multos.
Nil dubium, magna est fornacula; pallidulus mi
Brutidius meus ad Martis fuit obvius aram.
Quam timeo, victus ne poenas exigat, Aiax
Ut male defensus! curramus praecipites et,
Dum iacet in ripa, calcemus Caesaris hostem.
Sed videant servi, ne quis neget et pavidum in ius
Cervice adstricta dominum trahat. Hi sermones
Tunc de Seiano, secreta haec murmura vulgi.
Visne salutari sicut Seianus? habere

Tantumdem atque illi sellas donare curules,
Illum exercitibus praeponere? tutor haberi
Principis angusta Caprearum in rupe sedentis
Cum grege Chaldaeo? vis certe pila, cohortes,
Egregios equites et castra domestica? quidni
Haec cupias? et, qui nolunt occidere quemquam,
Posse volunt. Sed quae praeclara et prospera, tantum
Ut rebus laetis par sit mensura malorum?
Huius, qui trahitur, praetextam sumere mavis,
An Fidenarum Gabiorumque esse potestas
Et de mensura ius dicere, vasa minora
Frangere pannosus vacuis aedilis Ulubris?
Ergo quid optandum foret, ignorasse fateris
Seianum; nam qui nimios optabat honores
Et nimias poscebat opes, numerosa parabat
Excelsae turris tabulata, unde altior esset
Casus et impulsae praeceps immane ruinae.
Quid Crassos, quid Pompeios evertit? et illum,
Ad sua qui domitos deduxit flagra Quirites?
Summus nempe locus nulla non arte petitus,
Magnaque numinibus vota exaudita malignis.
Ad generum Cereris sine caede et vulnere pauci
Descendunt reges et sicca morte tyranni.
  Eloquium ac famam Demosthenis aut Ciceronis
Incipit optare et totis quinquatribus optat,
Quisquis adhuc uno partam colit asse Minervam,
Quem sequitur custos angustae vernula capsae.
Eloquio sed uterque perit orator; utrumque
Largus et exundans leto dedit ingenii fons.
Ingenio manus est et cervix caesa; nec umquam
Sanguine causidici maduerunt rostra pusilli.
O fortunatam natam me consule Romam!
Antoni gladios potuit contemnere, si sic
Omnia dixisset. Ridenda poemata malo,
Quam te conspicuae, divina Philippica, famae,
Volveris a prima quae proxima. Saevus et illum
Exitus eripuit, quem mirabantur Athenae
Torrentem et pleni moderantem frena theatri.

Dis ille adversis genitus fatoque sinistro,
Quem pater, ardentis massae fuligine lippus,
A carbone et forcipibus gladiosque parante
Incude et luteo Vulcano ad rhetora misit.
  Bellorum exuviae, truncis affixa tropaeis
Lorica et fracta de casside buccula pendens
Et curtum temone iugum victaeque triremis
Aplustre et summo tristis captivus in arcu
Humanis maiora bonis creduntur. Ad hoc se
Romanus Graiusque ac barbarus induperator
Erexit: causas discriminis atque laboris
Inde habuit. Tanto maior famae sitis est, quam
Virtutis. Quis enim virtutem amplectitur ipsam,
Praemia si tollas? patriam tamen obruit olim
Gloria paucorum et laudis titulique cupido
Haesuri saxis cinerum custodibus, ad quae
Discutienda valent sterilis mala robora ficus,
Quandoquidem data sunt ipsis quoque fata sepulcris.
Expende Hannibalem: quot libras in duce summo
Invenies? hic est, quem non capit Africa Mauro
Percussa Oceano Niloque admota tepenti,
Rursus ad Aethiopum populos aliosque elephantos.
Additur imperiis Hispania, Pyrenaeum
Transilit; opposuit natura Alpemque nivemque:
Diducit scopulos et montem rumpit aceto.
Iam tenet Italiam, tamen ultra pergere tendit;
Actum, inquit, nihil est, nisi Poeno milite portas
Frangimus et media vexillum pono Subura.
O qualis facies et quali digna tabella,
Quum Gaetula ducem portaret bellua luscum!
Exitus ergo quis est? o gloria! vincitur idem
Nempe et in exsilium praeceps fugit atque ibi magnus
Mirandusque cliens sedet ad praetoria regis,
Donec Bithyno libeat vigilare tyranno.
Finem animae, quae res humanas miscuit olim,
Non gladii, non saxa dabunt, non tela, sed ille
Cannarum vindex ac tanti sanguinis ultor
Annulus. I, demens, et saevas curre per Alpes,

Ut pueris placeas et declamatio fias!
Unus Pellaeo iuveni non sufficit orbis;
Aestuat infelix angusto limite mundi,
Ut Gyarae clausus scopulis parvaque Seripho:
Quum tamen a figulis munitam intraverit urbem,
Sarcophago contentus erit. Mors sola fatetur,
Quantula sint hominum corpuscula. Creditur olim
Velificatus Athos et, quidquid Graecia mendax
Audet in historia, constratum classibus isdem
Suppositumque rotis solidum mare; credimus altos
Defecisse amnes epotaque flumina Medo
Prandente, et madidis cantat quae Sostratus alis.
Ille tamen qualis rediit, Salamine relicta,
In Corum atque Eurum solitus saevire flagellis
Barbarus, Aeolio numquam hoc in carcere passos,
Ipsum compedibus qui vinxerat Ennosigaeum?
Mitius id sane, quod non et stigmate dignum
Credidit. Huic quisquam vellet servire deorum?
Sed qualis rediit? nempe una nave, cruentis
Fluctibus ac tarda per densa cadavera prora.
Has toties optata exegit gloria poenas!
  Da spatium vitae, multos da, Juppiter, annos!
Hoc recto vultu solum, hoc et pallidus optas.
Sed quam continuis et quantis longa senectus
Plena malis! deformem et tetrum ante omnia vultum
Dissimilemque sui, deformem pro cute pellem
Pendentesque genas et tales aspice rugas,
Quales, umbriferos ubi pandit Tabraca saltus,
In vetula scalpit iam mater simia bucca.
Plurima sunt iuvenum discrimina; pulchrior ille
Hoc, atque ille alio, multum hic robustior illo:
Una senum facies, cum voce trementia membra
Et iam leve caput madidique infantia nasi.
Frangendus misero gingiva panis inermi:
Usque adeo gravis uxori natisque sibique,
Ut captatori moveat fastidia Cosso.
Non eadem vini atque cibi, torpente palato,
Gaudia; nam coitus iam longa oblivio, vel si

Coneris, iacet exiguus cum ramice nervus
Et, quamvis tota palpetur nocte, iacebit.
Anne aliquid sperare potest haec inguinis aegri
Canities? quid, quod merito suspecta libido est,
Quae Venerem affectat sine viribus? aspice partis
Nunc damnum alterius; nam quae cantante voluptas,
Sit licet eximius citharoedus sitve Seleucus,
Et quibus aurata mos est fulgere lacerna?
Quid refert, magni sedeat qua parte theatri,
Qui vix cornicines exaudiat atque tubarum
Concentus? clamore opus est, ut sentiat auris,
Quem dicat venisse puer, quot nuntiet horas.
Praeterea minimus gelido iam corpore sanguis
Febre calet sola: circumsilit agmine facto
Morborum omne genus; quorum si nomina quaeras,
Promptius expediam, quot amaverit Hippia moechos,
Quot Themison aegros autumno occiderit uno,
Quot Basilus socios, quot circumscripserit Hirrus
Pupillos, quot longa viros exsorbeat uno
Maura die, quot discipulos inclinet Hamillus;
Percurram citius, quot villas possideat nunc,
Quo tondente gravis iuveni mihi barba sonabat.
Ille humero, hic lumbis, hic coxa debilis; ambos
Perdidit ille oculos et luscis invidet; huius
Pallida labra cibum accipiunt digitis alienis.
Ipse ad conspectum coenae diducere rictum
Suetus, hiat tantum, ceu pullus hirundinis, ad quem
Ore volat pleno mater ieiuna. Sed omni
Membrorum damno maior dementia, quae nec
Nomina servorum nec vultum agnoscit amici,
Cum quo praeterita coenavit nocte, nec illos,
Quos genuit, quos eduxit. Nam codice saevo
Heredes vetat esse suos, bona tota feruntur
Ad Phialen; tantum artificis valet halitus oris,
Quod steterat multis in carcere fornicis annis.
Ut vigeant sensus animi, ducenda tamen sunt
Funera natorum, rogus aspiciendus amatae
Coniugis et fratris plenaeque sororibus urnae.

Haec data poena diu viventibus, ut renovata
Semper clade domus, multis in luctibus inque
Perpetuo moerore et nigra veste senescant.
Rex Pylius, magno si quidquam credis Homero,
Exemplum vitae fuit a cornice secundae.
Felix nimirum, qui tot per secula mortem
Distulit atque suos iam dextra computat annos,
Quique novum toties mustum bibit. Oro, parumper
Attendas, quantum de legibus ipse queratur
Fatorum et nimio de stamine, quum videt acris
Antilochi barbam ardentem; nam quaerit ab omni
Quisquis adest socio, cur haec in tempora duret,
Quod facinus dignum tam longo admiserit aevo?
Haec eadem Peleus, raptum quum luget Achillem,
Atque alius, cui fas Ithacum lugere natantem.
Incolumi Troia Priamus venisset ad umbras
Assaraci magnis solemnibus, Hectore funus
Portante ac reliquis fratrum cervicibus inter
Illiadum lacrimas, ut primos edere planctus
Cassandra inciperet scissaque Polyxena palla,
Si foret exstinctus diverso tempore, quo iam
Coeperat audaces Paris aedificare carinas.
Longa dies igitur quid contulit? omnia vidit
Eversa et flammis Asiam ferroque cadentem.
Tunc miles tremulus posita tulit arma tiara
Et ruit ante aram summi Iovis, ut vetulus bos,
Qui domini cultris tenue et miserabile collum
Praebet, ab ingrato iam fastiditus aratro.
Exitus ille utcumque hominis, sed torva canino
Latravit rictu, quae post hunc vixerat, uxor.
Festino ad nostros et regem transeo Ponti
Et Croesum, quem vox iusti facunda Solonis
Respicere ad longae iussit spatia ultima vitae.
Exsilium et carcer Minturnarumque paludes
Et mendicatus victa Carthagine panis
Hinc causas habuere. Quid illo cive tulisset
Natura in terris, quid Roma beatius umquam,
Si circumducto captivorum agmine et omni

Bellorum pompa animam exhalasset opimam,
Quum de Teutonico vellet descendere curru?
Provida Pompeio dederat Campania febres
Optandas, sed multae urbes et publica vota
Vicerunt; igitur Fortuna ipsius et urbis
Servatum victo caput abstulit. Hoc cruciatu
Lentulus, hac poena caruit ceciditque Cethegus
Integer, et iacuit Catilina cadavere toto.
Formam optat modico pueris, maiore puellis
Murmure, quum Veneris fanum videt anxia mater,
Usque ad delicias votorum. Cur tamen, inquit,
Corripias? pulchra gaudet Latona Diana.
Sed vetat optari faciem Lucretia, qualem
Ipsa habuit; cuperet Rutilae Verginia gibbum
Accipere atque suam Rutilae dare. Filius autem
Corporis egregii miseros trepidosque parentes
Semper habet. Rara est adeo concordia formae
Atque pudicitiae. Sanctos licet horrida mores
Tradiderit domus ac veteres imitata Sabinas,
Praeterea castum ingenium vultumque modestum
Sanguine ferventem tribuat natura benigna
Larga manu: (quid enim puero conferre potest plus
Custode et cura natura potentior omni?)
Non licet esse viros; nam prodiga corruptoris
Improbitas ipsos audet tentare parentes.
Tanta in muneribus fiducia! nullus ephebum
Deformem saeva castravit in arce tyrannus,
Nec praetextatum rapuit Nero loripedem vel
Strumosum atque utero pariter gibboque tumentem.
Nunc ergo specie iuvenis laetare tui, quem
Maiora exspectant discrimina! fiet adulter
Publicus et poenas metuet quascumque mariti
Exigere irati; nec erit felicior astro
Martis, ut in laqueos numquam incidat. Exigit autem
Interdum ille dolor plus, quam lex ulla dolori
Concessit; necat hic ferro, secat ille cruentis
Verberibus, quosdam moechos et mugilis intrat.
Sed tuus Endymion dilectae fiet adulter

Matronae; mox quum dederit Servilia nummos,
Fiet et illius, quam non amat, exuet omnem
Corporis ornatum; quid enim ulla negaverit udis
Inguinibus, sive est haec Oppia sive Catulla
Deterior? totos habet illic femina mores.
Sed casto quid forma nocet? quid profuit immo
Hippolyto grave propositum? quid Bellerophonti?
Erubuit nempe haec, ceu fastidita, repulsa;
Nec Stheneboea minus quam Cressa excanduit, et se
Concussere ambae. Mulier saevissima tunc est,
Quum stimulos odio pudor admovet. Elige, quidnam
Suadendum esse putes, cui nubere Caesaris uxor
Destinat. Optimus hic et formosissimus idem
Gentis patriciae rapitur miser exstinguendus
Messalinae oculis; dudum sedet illa parato
Flameolo Tyriusque palam genialis in hortis
Sternitur, et ritu decies centena dabuntur
Antiquo, veniet cum signatoribus auspex.
Haec tu secreta et paucis commissa putabas?
Non nisi legitime vult nubere. Quid placeat, dic:
Ni parere velis, pereundum est ante lucernas;
Si scelus admittas, dabitur mora parvula, dum res
Nota urbi et populo contingat principis aures.
Dedecus ille domus sciet ultimus; interea tu
Obsequere imperio, si tanti vita dierum
Paucorum. Quidquid melius leviusque putaris,
Praebenda est gladio pulchra haec et candida cervix.
Nil ergo optabunt homines? Si consilium vis,
Permittes ipsis expendere numinibus, quid
Conveniat nobis rebusque sit utile nostris.
Nam pro iucundis aptissima quaeque dabunt di.
Carior est illis homo, quam sibi. Nos animorum
Impulsu et caeca magnaque cupidine ducti
Coniugium petimus partumque uxoris; at illis
Notum, qui pueri qualisque futura sit uxor.
Ut tamen et poscas aliquid voveasque sacellis
Exta et candiduli divina tomacula porci,
Orandum est, ut sit mens sana in corpore sano.

Fortem posce animum, mortis terrore carentem,
Qui spatium vitae extremum inter munera ponat
Naturae, qui ferre queat quoscumque labores,
Nesciat irasci, cupiat nihil et potiores
Herculis aerumnas credat saevosque labores
Et Venere et coenis et pluma Sardanapali.
Monstro, quod ipse tibi possis dare; semita certe
Tranquillae per virtutem patet unica vitae.
Nullum numen habes, si sit prudentia; sed te
Nos facimus, Fortuna, deam coeloque locamus.

SATIRA XI.

Atticus eximie si coenat, lautus habetur;
Si Rutilus, demens. Quid enim maiore cachinno
Excipitur vulgi, quam pauper Apicius? omnis
Convictus, thermae, stationes, omne theatrum
De Rutilo. Nam dum valida ac iuvenilia membra
Sufficiunt galeae, dumque ardens sanguine, fertur,
Non cogente quidem, sed nec prohibente tribuno,
Scripturus leges et regia verba lanistae.
Multos porro vides, quos saepe elusus ad ipsum
Creditor introitum solet exspectare macelli,
Et quibus in solo vivendi causa palato est.
Egregius coenat meliusque miserrimus horum
Et cito casurus iam perlucente ruina.
Interea gustus elementa per omnia quaerunt,
Numquam animo pretiis obstantibus; interius si
Attendas, magis illa iuvant, quae pluris emuntur.
Ergo haud difficile est perituram arcessere summam,
Lancibus oppositis vel matris imagine fracta,
Et quadringentis nummis condire gulosum
Fictile: sic veniunt ad miscellanea ludi.
Refert ergo, quis haec eadem paret: in Rutilo nam
Luxuria est, in Ventidio laudabile; nomen
Sumit et a censu famam trahit. Illum ego iure

Despiciam, qui scit, quanto sublimior Atlas
Omnibus in Libya sit montibus, hic tamen idem
Ignoret, quantum ferrata distet ab arca
Sacculus. E coelo descendit γνῶθι σεαυτόν,
Figendum et memori tractandum pectore, sive
Coniugium quaeras vel sacri in parte senatus
Esse velis, (nec enim loricam poscit Achillis
Thersites, in qua se traducebat Ulixes)
Ancipitem seu tu magno discrimine causam
Protegere affectas; te consule, dic tibi, quis sis,
Orator vehemens, an Curtius, an Matho. Buccae
Noscenda est mensura suae spectandaque rebus
In summis minimisque, etiam quum piscis emetur;
Nec mullum cupias, quum sit tibi gobio tantum
In loculis. Quis enim te, deficiente crumena
Et crescente gula, manet exitus, aere paterno
Ac rebus mersis in ventrem, fenoris atque
Argenti gravis et pecorum agrorumque capacem?
Talibus a dominis post cuncta novissimus exit
Annulus, et digito mendicat Pollio nudo.
Non praematuri cineres, nec funus acerbum
Luxuriae, sed morte magis metuenda senectus.
Hi plerumque gradus: conducta pecunia Romae
Et coram dominis consumitur; inde ubi paulum
Nescio quid superest et pallet fenoris auctor,
Qui vertere solum, Baias et ad ostrea currunt.
Cedere namque foro iam non est deterius, quam
Esquilias a ferventi migrare Subura.
Ille dolor solus patriam fugientibus, illa
Moestitia est, caruisse anno circensibus uno.
Sanguinis in facie non haeret gutta; morantur
Pauci ridiculum effugientem ex urbe pudorem.
  Experiere hodie, numquid pulcherrima dictu,
Persice, non praestem vita vel moribus et re,
Sed laudem siliquas occultus ganeo, pultes
Coram aliis dictem puero, sed in aure placentas.
Nam quum sis conviva mihi promissus, habebis
Evandrum, venies Tirynthius aut minor illo

Hospes et ipse tamen contingens sanguine coelum:
Alter aquis, alter flammis ad sidera missus.
Fercula nunc audi nullis ornata macellis.
De Tiburtino veniet pinguissimus agro
Haedulus et toto grege mollior, inscius herbae,
Necdum ausus virgas humilis mordere salicti,
Qui plus lactis habet quam sanguinis, et montani
Asparagi, posito quos legit villica fuso.
Grandia praeterea tortoque calentia foeno
Ova adsunt ipsis cum matribus et servatae
Parte anni, quales fuerant in vitibus, uvae,
Signinum Syriumque pirum, de corbibus isdem
Aemula Picenis et odoris mala recentis,
Nec metuenda tibi, siccatum frigore postquam
Autumnum et crudi posuere pericula succi.
Haec olim nostri iam luxuriosa senatus
Coena fuit. Curius, parvo quae legerat horto,
Ipse focis brevibus ponebat oluscula, quae nunc
Squalidus in magna fastidit compede fossor,
Qui meminit, calidae sapiat quid vulva popinae.
Sicci terga suis, rara pendentia crate,
Moris erat quondam festis servare diebus
Et natalicium cognatis ponere lardum,
Accedente nova, si quam dabat hostia, carne.
Cognatorum aliquis, titulo ter consulis atque
Castrorum imperiis et dictatoris honore
Functus, ad has epulas solito maturius ibat,
Erectum domito referens a monte ligonem.
Quum tremerent autem Fabios durumque Catonem
Et Scauros et Fabricios rigidique severos
Censoris mores etiam collega timeret,
Nemo inter curas et seria duxit habendum,
Qualis in Oceani fluctu testudo nataret,
Clarum Troiugenis factura ac nobile fulcrum;
Sed nudo latere et parvis frons aerea lectis
Vile coronati caput ostendebat aselli,
Ad quod lascivi ludebant ruris alumni.
Tales ergo cibi, qualis domus atque supellex.

Tunc rudis et Graias mirari nescius artes,
Urbibus eversis, praedarum in parte reperta
Magnorum artificum frangebat pocula miles,
Ut phaleris gauderet equus, caelataque cassis
Romuleae simulacra ferae mansuescere iussae
Imperii fato, geminos sub rupe Quirinos,
Ac nudam effigiem clypeo fulgentis et hasta
Splendentisque dei perituro ostenderet hosti.
Argenti quod erat, solis fulgebat in armis.
Ponebant igitur Tusco farrata catino
Omnia tunc; quibus invideas, si lividulus sis.
Templorum quoque maiestas praesentior et vox
Nocte fere media mediamque audita per urbem,
Litore ab Oceani Gallis venientibus et dis
Officium vatis peragentibus. His monuit nos,
Hanc rebus Latiis curam praestare solebat
Fictilis et nullo violatus Iuppiter auro.
Illa domi natas nostraque ex arbore mensas
Tempora viderunt; hos lignum stabat in usus,
Annosam si forte nucem deiecerat Eurus.
At nunc divitibus coenandi nulla voluptas,
Nil rhombus, nil dama sapit, putere videntur
Unguenta atque rosae, latos nisi sustinet orbes
Grande ebur et magno sublimis pardus hiatu,
Dentibus ex illis, quos mittit porta Syenes
Et Mauri celeres et Mauro obscurior Indus,
Et quos deposuit Nabathaeo bellua saltu,
Iam nimios capitique graves. Hinc surgit orexis,
Hinc stomacho bilis; nam pes argenteus illis,
Annulus in digito quod ferreus. Ergo superbum
Convivam caveo, qui me sibi comparat et res
Despicit exiguas. Adeo nulla uncia nobis
Est eboris nec tessellae nec calculus ex hac
Materia, quin ipsa manubria cultellorum
Ossea; non tamen his ulla umquam obsonia fiunt
Rancidula, aut ideo peior gallina secatur.
Sed nec structor erit, cui cedere debeat omnis
Pergula, discipuus Trypheri doctoris, apud quem

Sumine cum magno lepus atque aper et pygargus
Et Scythicae volucres et phoenicopterus ingens
Et Gaetulus oryx hebeti lautissima ferro
Caeditur et tota sonat ulmea coena Subura.
Nec frustum capreae subducere, nec latus Afrae
Novit avis noster tirunculus ac rudis omni
Tempore et exiguae furtis imbutus ofellae.
Plebeios calices et paucis assibus emptos
Porriget incultus puer atque a frigore tutus;
Non Phryx aut Lycius, non a mangone petitus
Quisquam erit et magno; quum posces, posce Latine.
Idem habitus cunctis, tonsi rectique capilli
Atque hodie tantum propter convivia pexi.
Pastoris duri est hic filius, ille bubulci.
Suspirat longo non visam tempore matrem
Et casulam et notos tristis desiderat haedos
Ingenui vultus puer ingenuique pudoris,
Quales esse decet, quos ardens purpura vestit;
Nec pugillares defert in balnea raucus
Testiculos, nec vellendas iam praebuit alas,
Crassa nec opposito pavidus tegit inguina gutto.
Hic tibi vina dabit, diffusa in montibus illis,
A quibus ipse venit, quorum sub vertice lusit;
Namque una atque eadem est vini patria atque ministri.
Forsitan exspectes, ut Gaditana canoro
Incipiat prurire choro plausuque probatae
Ad terram tremulo descendant clune puellae,
Irritamentum Veneris languentis et acres
Divitis urticae. Maior tamen ista voluptas
Alterius sexus; magis ille extenditur, et mox
Auribus atque oculis concepta urina movetur.
Non capit has nugas humilis domus. Audiat ille
Testarum crepitus cum verbis, nudum olido stans
Fornice mancipium quibus abstinet, ille fruatur
Vocibus obscoenis omnique libidinis arte,
Qui Lacedaemonium pytismate lubricat orbem;
Namque ibi fortunae veniam damus. Alea turpis,
Turpe et adulterium mediocribus; haec eadem illi

Omnia quum faciant, hilares nitidique vocantur.
Nostra dabunt alios hodie convivia ludos:
Conditor Iliados cantabitur atque Maronis
Altisoni dubiam facientia carmina palmam.
Quid refert, tales versus qua voce legantur?
Sed nunc dilatis averte negotia curis
Et gratam requiem dona tibi, quando licebit
Per totam cessare diem; non fenoris ulla
Mentio, nec, prima si luce egressa reverti
Nocte solet, tacito bilem tibi contrahat uxor,
Humida suspectis referens multicia rugis
Vexatasque comas et vultum auremque calentem.
Protinus ante meum, quidquid dolet, exue limen,
Pone domum et servos et quidquid frangitur illis
Aut perit; ingratos ante omnia pone sodales.
Interea Megalesiacae spectacula mappae
Idaeum sollemne colunt, similisque triumpho
Praeco caballorum praetor sedet ac, mihi pace
Immensae nimiaeque licet si dicere plebis,
Totam hodie Romam circus capit et fragor aurem
Percutit, eventum viridis quo colligo panni.
Nam, si deficeret, moestam attonitamque videres
Hanc urbem, veluti Cannarum in pulvere victis
Consulibus. Spectent iuvenes, quos clamor et audax
Sponsio, quos cultae decet assedisse puellae;
Spectent hoc nuptae iuxta recubante marito,
Quod pudeat narrasse aliquem praesentibus ipsis:
Nostra bibat vernum contracta cuticula solem
Effugiatque togam. Iam nunc in balnea salva
Fronte licet vadas, quamquam solida hora supersit
Ad sextam. Facere hoc non possis quinque diebus
Continuis, quia sunt talis quoque taedia vitae
Magna. Voluptates commendat rarior usus.

SATIRA XII.

Natali, Corvine, die mihi dulcior haec lux,
Qua festus promissa deis animalia cespes
Exspectat. Niveam reginae ducimus agnam,
Par vellus dabitur pugnanti Gorgone Maura;
Sed procul extensum petulans quatit hostia funem,
Tarpeio servata Iovi, frontemque coruscat,
Quippe ferox vitulus, templis maturus et arae
Spargendusque mero, quem iam pudet ubera matris
Ducere, qui vexat nascenti robora cornu.
Si res ampla domi similisque affectibus esset,
Pinguior Hispulla traheretur taurus et ipsa
Mole piger nec finitima nutritus in herba,
Laeta sed ostendens Clitumni pascua sanguis
Iret et a grandi cervix ferienda ministro
Ob reditum trepidantis adhuc horrendaque passi
Nuper et incolumem sese mirantis amici,
Nam praeter pelagi casus et fulguris ictum
Evasi. Densae coelum abscondere tenebrae
Nube una subitusque antemnas impulit ignis,
Quum se quisque illo percussum crederet et mox
Attonitus nullum conferri posse putaret
Naufragium velis ardentibus. Omnia fiunt
Talia, tam graviter, si quando poetica surgit
Tempestas. Genus ecce aliud discriminis; audi
Et miserere iterum, quamquam sint cetera sortis
Eiusdem: pars dira quidem, sed cognita multis
Et quam votiva testantur fana tabella
Plurima. Pictores quis nescit ab Iside pasci?
Accidit et nostro similis fortuna Catullo.
Quum plenus fluctu medius foret alveus et, iam
Alternum puppis latus evertentibus undis
Arboris incertae, nullam prudentia cani
Rectoris conferret opem, decidere iactu
Coepit cum ventis, imitatus castora, qui se
Eunuchum ipse facit, cupiens evadere damno

Testiculi: adeo medicatum intelligit inguen.
Fundite, quae mea sunt, dicebat, cuncta, Catullus,
Praecipitare volens etiam pulcherrima, vestem
Purpuream, teneris quoque Maecenatibus aptam,
Atque alias, quarum generosi graminis ipsum
Infecit natura pecus, sed et egregius fons
Viribus occultis et Baeticus adiuvat aer.
Ille nec argentum dubitabat mittere, lances
Parthenio factas, urnae cratera capacem
Et dignum sitiente Pholo vel coniuge Fusci;
Adde et bascaudas et mille escaria, multum
Caelati, biberat quo callidus emptor Olynthi.
Sed quis nunc alius, qua mundi parte quis audet
Argento praeferre caput rebusque salutem?
Non propter vitam faciunt patrimonia quidam,
Sed vitio caeci propter patrimonia vivunt.
Iactatur rerum utilium pars maxima, sed nec
Damna levant. Tunc, adversis urgentibus, illuc
Decidit, ut malum ferro summitteret, ac se
Explicat angustum: discriminis ultima, quando
Praesidia afferimus navem factura minorem.
I nunc et ventis animam committe, dolato
Confisus ligno, digitis a morte remotus
Quatuor aut septem, si sit latissima taeda;
Mox cum reticulis et pane et ventre lagenae
Aspice sumendas in tempestate secures.
Sed postquam iacuit planum mare, tempora postquam
Prospera vectoris fatumque valentius Euro
Et pelago, postquam Parcae meliora benigna
Pensa manu ducunt hilares et staminis albi
Lanificae, modica nec multum fortior aura
Ventus adest: inopi miserabilis arte cucurrit
Vestibus extensis et, quod superaverat unum,
Velo prora suo. Iam deficientibus Austris
Spes vitae cum sole redit; tum gratus Iulo,
Atque novercali sedes praelata Lavino,
Conspicitur sublimis apex, cui candida nomen
Scrofa dedit, laetis Phrygibus mirabile sumen,

Et numquam visis triginta clara mamillis.
Tandem intrat positas inclusa per aequora moles
Tyrrhenamque Pharon porrectaque brachia rursus,
Quae pelago occurrunt medio longeque relinquunt
Italiam (non sic igitur mirabere portus,
Quos natura dedit); sed trunca puppe magister
Interiora petit Baianae pervia cymbae,
Tunc stagnante sinu, gaudent ubi vertice raso
Garrula securi narrare pericula nautae.
Ite igitur, pueri, linguis animisque faventes,
Sertaque delubris et farra imponite cultris
Ac molles ornate focos glebamque virentem!
Iam sequar et, sacro, quod praestat, rite peracto,
Inde domum repetam, graciles ubi parva coronas
Accipiunt fragili simulacra nitentia cera.
Hic nostrum placabo Iovem laribusque paternis
Thura dabo atque omnes violae iactabo colores.
Cuncta nitent; longos erexit ianua ramos
Et matutinis operatur festa lucernis.
Nec suspecta tibi sint haec, Corvine: Catullus,
Pro cuius reditu tot pono altaria, parvos
Tres habet heredes. Libet exspectare, quis aegram
Et claudentem oculos gallinam impendat amico
Tam sterili; verum haec nimia est impensa. Coturnix
Nulla umquam pro patre cadet: sentire calorem
Si coepit locuples Gallita et Paccius orbi,
Legitime fixis vestitur tota libellis
Porticus, exsistunt qui promittunt hecatomben;
Quatenus hic non sunt nec venales elephanti,
Nec Latio aut usquam sub nostro sidere talis
Bellua concipitur, sed furva gente petita
Arboribus Rutulis et Turni pascitur agro,
Caesaris armentum, nulli servire paratum
Privato; siquidem Tyrio parere solebant
Hannibali et nostris ducibus regique Molosso
Horum maiores et dorso ferre cohortes,
Partem aliquam belli et euntem in proelia turmam.
Nulla igitur mora per Novium, mora nulla per Histrum

Pacuvium, quin illud ebur ducatur ad aras
Et cadat ante lares Gallitae victima sacra,
Tantis digna deis et captatoribus horum.
Alter enim, si concedas mactare, vovebit
De grege servorum magna et pulcherrima quaeque
Corpora; vel pueris et frontibus ancillarum
Imponet vittas et, si qua est nubilis illi
Iphigenia domi, dabit hanc altaribus, etsi
Non sperat tragicae furtiva piacula cervae.
Laudo meum civem, nec comparo testamento
Mille rates; nam si Libitinam evaserit aeger,
Delebit tabulas, inclusus carcere nassae,
Post meritum sane mirandum, atque omnia soli
Forsan Pacuvio breviter dabit. Ille superbus
Incedet victis rivalibus. Ergo vides, quam
Grande operae pretium faciat iugulata Mycenis.
Vivat Pacuvius, quaeso, vel Nestora totum;
Possideat, quantum rapuit Nero; montibus aurum
Exaequet; nec amet quemquam, nec ametur ab ullo!

D. IUNII IUVENALIS AQUINATIS SATIRARUM LIBER QUINTUS.

SATIRA XIII.

Exemplo quodcumque malo committitur, ipsi
Displicet auctori. Prima est haec ultio, quod se
Iudice nemo nocens absolvitur, improba quamvis
Gratia fallacis praetoris vicerit urnam.

Quid sentire putas omnes, Calvine, recenti
De scelere et fidei violatae crimine? sed nec
Tam tenuis census tibi contigit, ut mediocris
Iacturae te mergat onus, nec rara videmus,
Quae pateris; casus multis hic cognitus ac iam
Tritus et e medio fortunae ductus acervo.
Ponamus nimios gemitus; flagrantior aequo
Non debet dolor esse viri, nec vulnere maior.
Tu quamvis levium minimam exiguamque malorum
Particulam vix ferre potes, spumantibus ardens
Visceribus, sacrum tibi quod non reddat amicus
Depositum. Stupet haec, qui iam post terga reliquit
Sexaginta annos, Fonteio Consule natus?
At nihil in melius tot rerum proficis usu?
Magna quidem, sacris quae dat praecepta libellis,
Victrix fortunae sapientia; ducimus autem
Hos quoque felices, qui ferre incommoda vitae
Nec iactare iugum vita didicere magistra.
Quae tam festa dies, ut cesset prodere furem,
Perfidiam, fraudes atque omni ex crimine lucrum
Quaesitum et partos gladio vel pyxide nummos?
Rari quippe boni, numero vix sunt totidem, quot
Thebarum portae vel divitis ostia Nili.
Nona aetas agitur peioraque secula ferri
Temporibus, quorum sceleri non invenit ipsa
Nomen et a nullo posuit natura metallo.
Nos hominum divumque fidem clamore ciemus,
Quanto Faesidium laudat vocalis agentem
Sportula. Dic, senior bulla dignissime, nescis,
Quas habeat Veneres aliena pecunia? nescis,
Quem tua simplicitas risum vulgo moveat, quum
Exigis a quoquam, ne peieret et putet ullis
Esse aliquod numen templis araeque rubenti?
Quondam hoc indigenae vivebant more, priusquam
Sumeret agrestem posito diademate falcem
Saturnus fugiens, tunc, quum virguncula Iuno
Et privatus adhuc Idaeis Iuppiter antris.
Nulla super nubes convivia coelicolarum,

Nec puer Iliacus, formosa nec Herculis uxor
Ad cyathos, et iam siccato nectare tergens
Brachia Vulcanus Liparaea nigra taberna.
Prandebat sibi quisque deus, nec turba deorum
Talis, ut est hodie, contentaque sidera paucis
Numinibus miserum urgebant Atlanta minori
Pondere. Nondum aliquis sortitus triste profundi
Imperium aut Sicula torvus cum coniuge Pluton;
Nec rota nec Furiae nec saxum aut vulturis atri
Poena, sed infernis hilares sine regibus umbrae.
Improbitas illo fuit admirabilis aevo,
Credebant quod grande nefas et morte piandum,
Si iuvenis vetulo non assurrexerat et si
Barbato cuicumque puer, licet ipse videret
Plura domi farra et maiores glandis acervos.
Tam venerabile erat praecedere quatuor annis,
Primaque par adeo sacrae lanugo senectae!
Nunc, si depositum non infitietur amicus,
Si reddat veterem cum tota aerugine follem,
Prodigiosa fides et Tuscis digna libellis,
Quaeque coronata lustrari debeat agna.
Egregium sanctumque virum si cerno, bimembri
Hoc monstrum puero et miranti sub aratro
Piscibus inventis et fetae comparo mulae,
Sollicitus, tamquam lapides effuderit imber
Examenque apium longa consederit uva
Culmine delubri, tamquam in mare fluxerit amnis
Gurgitibus miris et lactis vortice torrens.
Intercepta decem quereris sestertia fraude
Sacrilega? quid, si bis centum perdidit alter
Hoc arcana modo? maiorem tertius illa
Summam, quam patulae vix ceperat angulus arcae?
Tam facile et pronum est superos contemnere testes,
Si mortalis idem nemo sciat! aspice, quanta
Voce neget, quae sit ficti constantia vultus.
Per Solis radios Tarpeiaque fulmina iurat
Et Martis frameam et Cirrhaei spicula vatis,
Per calamos venatricis pharetramque puellae,

Perque tuum, pater Aegaei Neptune, tridentem;
Addit et Herculeos arcus hastamque Minervae,
Quidquid habent telorum armamentaria coeli.
Si vero et pater est, Comedam, inquit, flebile nati
Sinciput elixi Pharioque madentis aceto.
Sunt, qui in fortunae iam casibus omnia ponunt
Et nullo credunt mundum rectore moveri,
Natura volvente vices et lucis et anni,
Atque ideo intrepidi quaecumque altaria tangunt.
Est alius metuens, ne crimen poena sequatur;
Hic putat esse deos et peierat, atque ita secum:
Decernat, quodcumque volet, de corpore nostro
Isis et irato feriat mea lumina sistro,
Dummodo vel caecus teneam, quos abnego, nummos.
Et phthisis et vomicae putres et dimidium crus
Sunt tanti? pauper locupletem optare podagram
Nec dubitet Ladas, si non eget Anticyra nec
Archigene; quid enim velocis gloria plantae
Praestat et esuriens Pisaeae ramus olivae?
Ut sit magna, tamen certe lenta ira deorum est.
Si curant igitur cunctos punire nocentes,
Quando ad me venient? sed et exorabile numen
Fortasse experiar; solet his ignoscere. Multi
Committunt eadem diverso crimina fato;
Ille crucem pretium sceleris tulit, hic diadema.
Sic animum dirae trepidum formidine culpae
Confirmant. Tunc te sacra ad delubra vocantem
Praecedit, trahere immo ultro ac vexare paratus.
Nam quum magna malae superest audacia causae,
Creditur a multis fiducia. Mimum agit ille,
Urbani qualem fugitivus scurra Catulli:
Tu miser exclamas, ut Stentora vincere possis,
Vel potius, quantum Gradivus Homericus: Audis,
Iuppiter, haec, nec labra moves, quum mittere vocem
Debueras vel marmoreus vel aeneus? aut cur
In carbone tuo charta pia thura soluta
Ponimus et sectum vituli iecur albaque porci
Omenta? ut video, nullum discrimen habendum est

Effigies inter vestras statuamque Bathylli.
Accipe, quae contra valeat solatia ferre,
Et qui nec Cynicos, nec Stoica dogmata legit
A Cynicis tunica distantia, non Epicurum
Suspicit exigui laetum plantaribus horti.
Curentur dubii medicis maioribus aegri,
Tu venam vel discipulo committe Philippi.
Si nullum in terris tam detestabile factum
Ostendis, taceo, nec pugnis caedere pectus
Te veto, nec plana faciem contundere palma,
Quandoquidem accepto claudenda est ianua damno,
Et maiore domus gemitu, maiore tumultu
Planguntur nummi, quam funera. Nemo dolorem
Fingit, in occasu vestem deducere summam
Contentus, vexare oculos humore coacto:
Ploratur lacrimis amissa pecunia veris.
Sed si cuncta vides simili fora plena querela,
Si, decies lectis diversa parte tabellis,
Vana supervacui dicunt chirographa ligni,
Arguit ipsorum quos litera gemmaque princeps
Sardonychus, loculis quae custoditur eburnis:
Te nunc, delicias, extra communia censes
Ponendum, quia tu gallinae filius albae,
Nos vilis populus, nati infelicibus ovis?
Rem pateris modicam et mediocri bile ferendam,
Si flectas oculos maiora ad crimina. Confer
Conductum latronem, incendia sulphure coepta
Atque dolo, primos quum ianua colligit ignes;
Confer et hos, veteris qui tollunt grandia templi
Pocula adorandae rubiginis et populorum
Dona vel antiquo positas a rege coronas.
Haec ibi si non sunt, minor exstat sacrilegus, qui
Radat inaurati femur Herculis et faciem ipsam
Neptuni, qui bracteolam de Castore ducat.
An dubitet, solitus totum conflare Tonantem?
Confer et artifices mercatoremque veneni
Et deducendum corio bovis in mare, cum quo
Clauditur adversis innoxia simia fatis.

Haec quota pars scelerum, quae custos Gallicus urbis
Usque a lucifero, donec lux occidat, audit?
Humani generis mores tibi nosse volenti
Sufficit una domus; paucos consume dies, et
Dicere te miserum, postquam illinc veneris, aude.
Quis tumidum guttur miratur in Alpibus? aut quis
In Meroe crasso maiorem infante mamillam?
Caerula quis stupuit Germani lumina, flavam
Caesariem et madido torquentem cornua cirro?
Nempe quod haec illis natura est omnibus una.
Ad subitas Thracum volucres nubemque sonoram
Pygmaeus parvis currit bellator in armis,
Mox impar hosti raptusque per aera curvis
Unguibus a saeva fertur grue. Si videas hoc
Gentibus in nostris, risu quatiere; sed illic,
Quamquam eadem assidue spectentur proelia, ridet
Nemo, ubi tota cohors pede non est altior uno.
  Nullane periuri capitis fraudisque nefandae
Poena erit? abreptum crede hunc graviore catena
Protinus et nostro (quid plus velit ira?) necari
Arbitrio; manet illa tamen iactura, nec umquam
Depositum tibi sospes erit, sed corpore trunco
Invidiosa dabit minimus solatia sanguis;
At vindicta bonum vita iucundius ipsa.
Nempe hoc indocti, quorum praecordia nullis
Interdum aut levibus videas flagrantia causis:
Quantulacumque adeo est occasio, sufficit irae.
Chrysippus non dicet idem nec mite Thaletis
Ingenium dulcique senex vicinus Hymetto,
Qui partem acceptae saeva inter vincla cicutae
Accusatori nollet dare. Plurima felix
Paulatim vitia atque errores exuit omnes,
Prima docens rectum, sapientia; quippe minuti
Semper et infirmi est animi exiguique voluptas
Ultio: continuo sic collige, quod vindicta
Nemo magis gaudet, quam femina. Cur tamen hos tu
Evasisse putes, quos diri conscia facti
Mens habet attonitos et surdo verbere caedit

Occultum quatiente animo tortore flagellum?
Poena autem vehemens ac multo saevior illis,
Quas et Caedicius gravis invenit et Rhadamanthus,
Nocte dieque suum gestare in pectore testem.
Spartano cuidam respondit Pythia vates,
Haud impunitum quondam fore, quod dubitaret
Depositum retinere et fraudem iure tueri
Iurando; quaerebat enim, quae numinis esset
Mens, et an hoc illi facinus suaderet Apollo?
Reddidit ergo metu, non moribus; et tamen omnem
Vocem adyti dignam templo veramque probavit,
Exstinctus tota pariter cum prole domoque
Et, quamvis longa deductis gente, propinquis.
Has patitur poenas peccandi sola voluntas;
Nam scelus intra se tacitum qui cogitat ullum,
Facti crimen habet: cedo, si conata peregit!
Perpetua anxietas nec mensae tempore cessat,
Faucibus ut morbo siccis interque molares
Difficili crescente cibo; sed vina misellus
Exspuit, Albani veteris pretiosa senectus
Displicet; ostendas melius, densissima ruga
Cogitur in frontem, velut acri ducta Falerno.
Nocte brevem si forte indulsit cura soporem
Et toto versata toro iam membra quiescunt,
Continuo templum et violati numinis aras
Et, quod praecipuis mentem sudoribus urget,
Te videt in somnis; tua sacra et maior imago
Humana turbat pavidum cogitque fateri.
Hi sunt, qui trepidant et ad omnia fulgura pallent,
Quum tonat, exanimes primo quoque murmure coeli;
Non quasi fortuitus nec ventorum rabie, sed
Iratus cadat in terras et vindicet ignis.
Illa nihil nocuit, cura graviore timetur
Proxima tempestas, velut hoc dilata sereno.
Praeterea, lateris vigili cum febre dolorem
Si coepere pati, missum ad sua corpora morbum
Infesto credunt a numine; saxa deorum
Haec et tela putant. Pecudem spondere sacello

Balantem et laribus cristam promittere galli
Non audent; quid enim sperare nocentibus aegris
Concessum? vel quae non dignior hostia vita?
Mobilis et varia est ferme natura malorum.
Quum scelus admittunt, superest constantia; quid fas
Atque nefas, tandem incipiunt sentire peractis
Criminibus. Tamen ad mores natura recurrit
Damnatos, fixa et mutari nescia. Nam quis
Peccandi finem posuit sibi? quando recepit
Eiectum semel attrita de fronte ruborem?
Quisnam hominum est, quem tu contentum videris uno
Flagitio? dabit in laqueum vestigia noster
Perfidus et nigri patietur carceris uncum
Aut maris Aegaei rupem scopulosque frequentes
Exsulibus magnis. Poena gaudebis amara
Nominis invisi tandemque fatebere laetus,
Nec surdum nec Tiresiam quemquam esse deorum.

SATIRA XIV.

Plurima sunt, Fuscine, et fama digna sinistra
Et nitidis maculam ac rugam figentia rebus,
Quae monstrant ipsi pueris traduntque parentes.
Si damnosa senem iuvat alea, ludit et heres
Bullatus parvoque eadem movet arma fritillo.
Nec melius de se cuiquam sperare propinquo
Concedit iuvenis, qui radere tubera terrae,
Boletum condire et eodem iure natantes
Mergere ficedulas didicit, nebulone parente
Et cana monstrante gula. Quum septimus annus
Transierit puero, nondum omni dente renato,
Barbatos licet admoveas mille inde magistros,
Hinc totidem, cupiet lauto coenare paratu
Semper et a magna non degenerare culina.
Mitem animum et mores modicis erroribus aequos
Praecipit atque animos servorum et corpora nostra

Materia constare putat paribusque elementis,
An saevire docet Rutilus, qui gaudet acerbo
Plagarum strepitu et nullam Sirena flagellis
Comparat, Antiphates trepidi laris ac Polyphemus,
Tum felix, quoties aliquis tortore vocato
Uritur ardenti duo propter lintea ferro?
Quid suadet iuveni laetus stridore catenae,
Quem mire afficiunt inscripta ergastula, carcer?
Rusticus exspectas, ut non sit adultera Largae
Filia, quae numquam maternos dicere moechos
Tam cito nec tanto poterit contexere cursu
Ut non ter decies respiret? conscia matri
Virgo fuit; ceras nunc hac dictante pusillas
Implet et ad moechos dat eisdem ferre cinaedis.
Sic natura iubet: velocius et citius nos
Corrumpunt vitiorum exempla domestica, magnis
Quum subeant animos auctoribus. Unus et alter
Forsitan haec spernant iuvenes, quibus arte benigna
Et meliore luto finxit praecordia Titan,
Sed reliquos fugienda patrum vestigia ducunt
Et monstrata diu veteris trahit orbita culpae.
Abstineas igitur damnis; huiusce etenim vel
Una potens ratio est, ne crimina nostra sequantur
Ex nobis geniti, quoniam dociles imitandis
Turpibus ac pravis omnes sumus; et Catilinam
Quocumque in populo videas, quocumque sub axe,
Sed nec Brutus erit, Bruti nec avunculus usquam.
Nil dictu foedum visuque haec limina tangat,
Intra quae puer est; procul hinc, procul inde puellae
Lenonum et cantus pernoctantis parasiti!
Maxima debetur puero reverentia, si quid
Turpe paras, nec tu pueri contempseris annos,
Sed peccaturo obsistat tibi filius infans.
Nam si quid dignum censoris fecerit ira,
Quandoquidem similem tibi se non corpore tantum
Nec vultu dederit, morum quoque filius, et quum
Omnia deterius tua per vestigia peccet,
Corripies nimirum et castigabis acerbo

Clamore ac post haec tabulas mutare parabis:
Unde tibi frontem libertatemque parentis,
Quum facias peiora senex vacuumque cerebro
Iam pridem caput hoc ventosa cucurbita quaerat?
Hospite venturo, cessabit nemo tuorum.
Verre pavimentum, nitidas ostende columnas,
Arida cum tota descendat aranea tela,
Hic lavet argentum, vasa aspera tergeat alter:
Vox domini fremit instantis virgamque tenentis.
Ergo miser trepidas, ne stercore foeda canino
Atria displiceant oculis venientis amici,
Ne perfusa luto sit porticus; et tamen uno
Semodio scobis haec emendat servulus unus:
Illud non agitas, ut sanctam filius omni
Aspiciat sine labe domum vitioque carentem?
Gratum est, quod patriae civem populoque dedisti,
Si facis, ut patriae sit idoneus, utilis agris,
Utilis et bellorum et pacis rebus agendis.
Plurimum enim intererit, quibus artibus et quibus hunc tu
Moribus instituas. Serpente ciconia pullos
Nutrit et inventa per devia rura lacerta:
Illi eadem sumptis quaerunt animalia pennis.
Vultur, iumento et canibus crucibusque relictis,
Ad fetus properat partemque cadaveris affert:
Hic est ergo cibus magni quoque vulturis et se
Pascentis, propria quum iam facit arbore nidos.
Sed leporem aut capream famulae Iovis et generosae
In saltu venantur aves, tunc praeda cubili
Ponitur: inde autem quum se matura levabit
Progenies, stimulante fame festinat ad illam,
Quam primum praedam rupto gustaverat ovo.
Aedificator erat Centronius et modo curvo
Litore Caietae, summa nunc Tiburis arce,
Nunc Praenestinis in montibus alta parabat
Culmina villarum Graecis longeque petitis
Marmoribus, vincens Fortunae atque Herculis aedem,
Ut spado vincebat Capitolia nostra Posides.
Dum sic ergo habitat Centronius, imminuit rem,

Fregit opes; nec parva tamen mensura relictae
Partis erat: totam hanc turbavit filius amens,
Dum meliore novas attollit marmore villas.
  Quidam sortiti metuentem sabbata patrem,
Nil praeter nubes et coeli numen adorant,
Nec distare putant humana carne suillam,
Qua pater abstinuit, mox et praeputia ponunt.
Romanas autem soliti contemnere leges,
Iudaicum ediscunt et servant ac metuunt ius,
Tradidit arcano quodcumque volumine Moses,
Non monstrare vias, eadem nisi sacra colenti,
Quaesitum ad fontem solos deducere verpos.
Sed pater in causa, cui septima quaeque fuit lux
Ignava et partem vitae non attigit ullam.
  Sponte tamen iuvenes imitantur cetera: solam
Inviti quoque avaritiam exercere iubentur.
Fallit enim vitium specie virtutis et umbra,
Quum sit triste habitu vultuque et veste severum;
Nec dubie, tamquam frugi, laudatur avarus,
Tamquam parcus homo et rerum tutela suarum
Certa magis, quam si fortunas servet easdem
Hesperidum serpens aut Ponticus. Adde quod hunc, de
Quo loquor, egregium populus putat atque verendum
Artificem; quippe his crescunt patrimonia fabris.
Sed crescunt quocumque modo, maioraque fiunt
Incude assidua semperque ardente camino.
Et pater ergo animi felicis credit avaros?
Qui mirantur opes, hi nulla exempla beati
Pauperis esse putant, iuvenes hortantur, ut illam
Ire viam pergant et eidem incumbere sectae.
Sunt quaedam vitiorum elementa: his protinus illos
Imbuit et cogit minimas ediscere sordes.
Mox acquirendi docet insatiabile votum.
Servorum ventres modio castigat iniquo,
Ipse quoque esuriens; neque enim omnia sustinet umquam
Mucida caerulei panis consumere frusta,
Hesternum solitus medio servare minutal
Septembri, nec non differre in tempora coenae

Alterius concham aestivi cum parte lacerti
Signatam vel dimidio putrique siluro,
Filaque sectivi numerata includere porri.
Invitatus ad haec aliquis de ponte negabit.
Sed quo divitias haec per tormenta coactas,
Quum furor haud dubius, quum sit manifesta phrenesis,
Ut locuples moriaris, egenti vivere fato?
Interea pleno quum turget sacculus ore,
Crescit amor nummi, quantum ipsa pecunia crescit;
Et minus hanc optat, qui non habet. Ergo paratur
Altera villa tibi, quum rus non sufficit unum,
Et proferre libet fines, maiorque videtur
Et melior vicina seges: mercaris et hanc et
Arbusta et densa montem qui canet oliva.
Quorum si pretio dominus non vincitur ullo,
Nocte boves macri lassoque famelica collo
Iumenta ad virides huius mittuntur aristas;
Nec prius inde domum, quam tota novalia saevos
In ventres abeant, ut credas falcibus actum.
Dicere vix possis, quam multi talia plorent,
Et quot venales iniuria fecerit agros.
Sed qui sermones! quam foedae buccina famae!
Quid nocet hoc? inquit; tunicam mihi malo lupini,
Quam si me toto laudet vicinia pago,
Exigui ruris paucissima farra secantem.
Scilicet et morbis et debilitate carebis,
Et luctum et curam effugies, et tempora vitae
Longa tibi post haec fato meliore dabuntur,
Si tantum culti solus possederis agri,
Quantum sub Tatio populus Romanus arabat.
Mox etiam fractis aetate ac Punica passis
Proelia vel Pyrrhum immanem gladiosque Molossos
Tandem pro multis vix iugera bina dabantur
Vulneribus. Merces ea sanguinis atque laboris
Nullis visa umquam meritis minor, aut ingratae
Curta fides patriae. Saturabat glebula talis
Patrem ipsum turbamque casae, qua feta iacebat
Uxor, et infantes ludebant quatuor, unus

Vernula, tres domini; sed magnis fratribus horum
A scrobe vel sulco redeuntibus altera coena
Amplior et grandes fumabant pultibus ollae.
Nunc modus hic agri nostro non sufficit horto.
Inde fere scelerum causae; nec plura venena
Miscuit aut ferro grassatur saepius ullum
Humanae mentis vitium, quam saeva cupido
Indomiti census; nam dives qui fieri vult,
Et cito vult fieri. Sed quae reverentia legum,
Quis metus aut pudor est umquam properantis avari?
Vivite contenti casulis et collibus istis,
O pueri! Marsus dicebat et Hernicus olim
Vestinusque senex; panem quaeramus aratro,
Qui satis est mensis. Laudant hoc numina ruris,
Quorum ope et auxilio gratae post munus aristae
Contingunt homines veteris fastidia quercus.
Nil vetitum fecisse volet, quem non pudet alto
Per glaciem perone tegi; qui summovet Euros
Pellibus inversis. Peregrina ignotaque nobis
Ad scelus atque nefas, quaecumque est, purpura ducit.
  Haec illi veteres praecepta minoribus: at nunc
Post finem autumni media de nocte supinum
Clamosus iuvenem pater excitat: Accipe ceras,
Scribe, puer, vigila, causas age, perlege rubras
Maiorum leges aut vitem posce libello.
Sed caput intactum buxo naresque pilosas
Annotet et grandes miretur Laelius alas.
Dirue Maurorum attegias, castella Brigantum,
Ut locupletem aquilam tibi sexagesimus annus
Afferat; aut, longos castrorum ferre labores
Si piget et trepido solvunt tibi cornua ventrem
Cum lituis audita, pares, quod vendere possis
Pluris dimidio, nec te fastidia mercis
Ullius subeant ablegandae Tiberim ultra,
Neu credas ponendum aliquid discriminis inter
Unguenta et corium. Lucri bonus est odor ex re
Qualibet. Illa tuo sententia semper in ore
Versetur, dis atque ipso Iove digna, poetae:

Unde habeas, quaerit nemo, sed oportet habere.
Hoc monstrant vetulae pueris repentibus assae,
Hoc discunt omnes ante alpha et beta puellae.
Talibus instantem monitis quemcumque parentem
Sic possum affari: Dic, o vanissime, quis te
Festinare iubet? meliorem praesto magistro
Discipulum. Securus abi; vinceris, ut Aiax
Praeteriit Telamonem, ut Pelea vicit Achilles.
Parcendum est teneris; nondum implevere medullas
Naturae mala nequitiae. Quum pectere barbam
Coeperit et longi mucronem admittere cultri,
Falsus erit testis, vendet periuria summa
Exigua, Cereris tangens aramque pedemque.
Elatam iam crede nurum, si limina vestra
Mortifera cum dote subit. Quibus illa premetur
Per somnum digitis! nam quae terraque marique
Acquirenda putas, brevior via conferet illi.
Nullus enim magni sceleris labor. Haec ego numquam
Mandavi, dices olim, nec talia suasi.
Mentis causa malae tamen est et origo penes te;
Nam quisquis magni census praecepit amorem,
Et laevo monitu pueros producit avaros,
Et qui per fraudes patrimonia conduplicare,
Dat libertatem et totas effundit habenas
Curriculo; quem si revoces, subsistere nescit
Et te contempto rapitur metisque relictis.
Nemo satis credit tantum delinquere, quantum
Permittas; adeo indulgent sibi latius ipsi.
Quum dicis iuveni stultum, qui donet amico,
Qui paupertatem levet attollatque propinqui,
Et spoliare doces et circumscribere et omni
Crimine divitias acquirere, quarum amor in te,
Quantus erat patriae Deciorum in pectore, quantum
Dilexit Thebas, si Graecia vera, Menoeceus;
In quorum sulcis legiones dentibus anguis
Cum clypeis nascuntur et horrida bella capessunt
Continuo, tamquam et tubicen surrexerit una.
Ergo ignem, cuius scintillas ipse dedisti,

Flagrantem late et rapientem cuncta videbis.
Nec tibi parcetur misero, trepidumque magistrum
In cavea magno fremitu leo tollet alumnus.
Nota mathematicis genesis tua; sed grave tardas
Exspectare colus: morieris stamine nondum
Abrupto. Iam nunc obstas et vota moraris,
Iam torquet iuvenem longa et cervina senectus.
Ocius Archigenen quaere atque eme, quod Mithridates
Composuit, si vis aliam decerpere ficum
Atque alias tractare rosas. Medicamen habendum est,
Sorbere ante cibum quod debeat aut pater aut rex.
Monstro voluptatem egregiam, cui nulla theatra,
Nulla aequare queas praetoris pulpita lauti,
Si spectes, quanto capitis discrimine constent
Incrementa domus, aerata multus in arca
Fiscus et ad vigilem ponendi Castora nummi,
Ex quo Mars ultor galeam quoque perdidit et res
Non potuit servare suas. Ergo omnia Florae
Et Cereris licet et Cybeles aulaea relinquas;
Tanto maiores humana negotia ludi.
An magis oblectant animum iactata petauro
Corpora quique solet rectum descendere funem,
Quam tu, Corycia semper qui puppe moraris
Atque habitas, Coro semper tollendus et Austro,
Perditus a Siculis sacci mercator olentis,
Qui gaudes pingue antiquae de litore Cretae
Passum et municipes Iovis advexisse lagenas?
Hic tamen ancipiti figens vestigia planta
Victum illa mercede parat brumamque famemque
Illa reste cavet: tu propter mille talenta
Et centum villas temerarius. Aspice portus
Et plenum magnis trabibus mare: plus hominum est iam
In pelago; veniet classis, quocumque vocarit
Spes lucri, nec Carpathium Gaetulaque tantum
Aequora transiliet, sed longe Calpe relicta
Audiet Herculeo stridentem gurgite solem.
Grande operae pretium est, ut tenso folle reverti
Inde domum possis tumidaque superbus aluta

Oceani monstra et iuvenes vidisse marinos.
Non unus mentes agitat furor: ille sororis
In manibus vultu Eumenidum terretur et igni,
Hic bove percusso mugire Agamemnona credit
Aut Ithacum. Parcat tunicis licet atque lacernis,
Curatoris eget, qui navem mercibus implet
Ad summum latus et tabula distinguitur uda,
Quum sit causa mali tanti et discriminis huius
Concisum argentum in titulos faciesque minutas.
Occurrunt nubes et fulgura: solvite funem,
Frumenti dominus clamat piperisque coemptor,
Nil color hic coeli, nil fascia nigra minatur;
Aestivum tonat. Infelix hac forsitan ipsa
Nocte cadet fractis trabibus, fluctuque premetur
Obrutus et zonam laeva morsuque tenebit.
Sed cuius votis modo non suffecerat aurum,
Quod Tagus et rutila volvit Pactolus arena,
Frigida sufficient velantes inguina panni
Exiguusque cibus, mersa rate naufragus assem
Dum rogat et picta se tempestate tuetur.
Tantis parta malis cura maiore metuque
Servantur. Misera est magni custodia census!
Dispositis praedives hamis vigilare cohortem
Servorum noctu Licinus iubet, attonitus pro
Electro signisque suis Phrygiaque columna
Atque ebore et lata testudine. Dolia nudi
Non ardent Cynici; si fregeris, altera fiet
Cras domus, atque eadem plumbo commissa manebit.
Sensit Alexander, testa quum vidit in illa
Magnum habitatorem, quanto felicior hic, qui
Nil cuperet, quam qui totum sibi posceret orbem,
Passurus gestis aequanda pericula rebus.
Nullum numen habes, si sit prudentia; sed te
Nos facimus, Fortuna, deam. Mensura tamen quae
Sufficiat census, si quis me consulat, edam:
In quantum sitis atque fames et frigora poscunt,
Quantum, Epicure, tibi parvis suffecit in hortis,
Quantum Socratici ceperunt ante penates.

Numquam aliud natura, aliud sapientia dicit.
Acribus exemplis videor te claudere; misce
Ergo aliquid nostris de moribus, effice summam,
Bis septem ordinibus quam lex dignatur Othonis.
Haec quoque si rugam trahit extenditque labellum,
Sume duos equites, fac tertia quadringenta.
Si nondum implevi gremium, si panditur ultra:
Nec Croesi fortuna umquam nec Persica regna
Sufficient animo nec divitiae Narcissi,
Indulsit Caesar cui Claudius omnia, cuius
Paruit imperiis, uxorem occidere iussus.

SATIRA XV.

Quis nescit, Volusi Bithynice, qualia demens
Aegyptus portenta colat? crocodilon adorat
Pars haec, illa pavet saturam serpentibus ibin.
Effigies sacri nitet aurea cercopitheci,
Dimidio magicae resonant ubi Memnone chordae
Atque vetus Thebe centum iacet obruta portis.
Illic caeruleos, hic piscem fluminis, illic
Oppida tota canem venerantur, nemo Dianam.
Porrum et cepe nefas violare ac frangere morsu.
O sanctas gentes, quibus haec nascuntur in hortis
Numina! lanatis animalibus abstinet omnis
Mensa, nefas illic fetum iugulare capellae:
Carnibus humanis vesci licet. Attonito quum
Tale super coenam facinus narraret Ulixes
Alcinoo, bilem aut risum fortasse quibusdam
Moverat, ut mendax aretalogus. In mare nemo
Hunc abicit, saeva dignum veraque Charybdi,
Fingentem immanes Laestrygonas et Cyclopas?
Nam citius Scyllam vel concurrentia saxa
Cyaneis, plenos et tempestatibus utres
Crediderim, aut tenui percussum verbere Circes
Et cum remigibus grunnisse Elpenora porcis.
Tam vacui capitis populum Phaeaca putavit?

Sic aliquis merito nondum ebrius et minimum qui
De Corcyraea temetum duxerat urna;
Solus enim hoc Ithacus nullo sub teste canebat.
Nos miranda quidem, sed nuper Consule Iunio
Gesta super calidae referemus moenia Copti,
Nos vulgi scelus et cunctis graviora cothurnis;
Nam scelus, a Pyrrha quamquam omnia syrmata volvas,
Nullus apud tragicos populus facit. Accipe, nostro
Dira quod exemplum feritas produxerit aevo.
Inter finitimos vetus atque antiqua simultas,
Immortale odium et numquam sanabile vulnus
Ardet adhuc, Ombos et Tentyra. Summus utrimque
Inde furor vulgo, quod numina vicinorum
Odit uterque locus, quum solos credat habendos
Esse deos, quos ipse colit. Sed tempore festo
Alterius populi rapienda occasio cunctis
Visa inimicorum primoribus ac ducibus, ne
Laetum hilaremque diem, ne magnae gaudia coenae
Sentirent, positis ad templa et compita mensis
Pervigilique toro, quem nocte ac luce iacentem
Septimus interea sol invenit. Horrida sane
Aegyptus, sed luxuria, quantum ipse notavi,
Barbara famoso non cedit turba Canopo.
Adde, quod et facilis victoria de madidis et
Blaesis atque mero titubantibus. Inde virorum
Saltatus nigro tibicine, qualiacumque
Unguenta et flores multaeque in fronte coronae,
Hinc ieiunum odium. Sed iurgia prima sonare
Incipiunt animis ardentibus; haec tuba rixae.
Dein clamore pari concurritur, et vice teli
Saevit nuda manus; paucae sine vulnere malae,
Vix cuiquam aut nulli toto certamine nasus
Integer. Aspiceres iam cuncta per agmina vultus
Dimidios, alias facies et hiantia ruptis
Ossa genis, plenos oculorum sanguine pugnos.
Ludere se credunt ipsi tamen et pueriles
Exercere acies, quod nulla cadavera calcent;
Et sane quo tot rixantis millia turbae,

Si vivunt omnes? ergo acrior impetus, et iam
Saxa inclinatis per humum quaesita lacertis
Incipiunt torquere, domestica seditione
Tela, nec hunc lapidem, quales et Turnus et Aiax,
Vel quo Tydides percussit pondere coxam
Aeneae, sed quem valeant emittere dextrae
Illis dissimiles et nostro tempore natae.
Nam genus hoc vivo iam decrescebat Homero;
Terra malos homines nunc educat atque pusillos.
Ergo deus quicumque aspexit, ridet et odit.
  A diverticulo repetatur fabula. Postquam,
Subsidiis aucti, pars altera promere ferrum
Audet et infestis pugnam instaurare sagittis:
Terga fuga celeri praestantibus omnibus, instant,
Qui vicina colunt umbrosae Tentyra palmae.
Labitur hic quidam, nimia formidine cursum
Praecipitans, capiturque; ast illum in plurima sectum
Frusta et particulas, ut multis mortuus unus
Sufficeret, totum corrosis ossibus edit
Victrix turba, nec ardenti decoxit aëno
Aut verubus; longum usque adeo tardumque putavit
Exspectare focos, contenta cadavere crudo.
Hic gaudere libet, quod non violaverit ignem,
Quem summa coeli raptum de parte Prometheus
Donavit terris. Elemento gratulor et te
Exsultare reor; sed qui mordere cadaver
Sustinuit, nil umquam hac carne libentius edit.
Nam scelere in tanto ne quaeras et dubites, an
Prima voluptatem gula senserit; ultimus autem,
Qui stetit absumpto iam toto corpore, ductis
Per terram digitis, aliquid de sanguine gustat.
Vascones, ut fama est, argumentis talibus usi
Produxere animas: sed res diversa, sed illic
Fortunae invidia est bellorumque ultima, casus
Extremi, longae dira obsidionis egestas.
Huius enim, quod nunc agitur, miserabile debet
Exemplum esse cibi, sicut modo dicta mihi gens
Post omnes herbas, post cuncta animalia, quidquid

Cogebat vacui ventris furor, hostibus ipsis
Pallorem ac maciem et tenues miserantibus artus,
Membra aliena fame lacerabant, esse parati
Et sua. Quisnam hominum veniam dare quisve deorum
Viribus abnuerit dira atque immania passis,
Et quibus illorum poterant ignoscere manes,
Quorum corporibus vescebantur? melius nos
Zenonis praecepta monent; nec enim omnia, quaedam
Pro vita facienda putat: sed Cantaber unde
Stoicus, antiqui praesertim aetate Metelli?
Nunc totus Graias nostrasque habet orbis Athenas,
Gallia causidicos docuit facunda Britannos,
De conducendo loquitur iam rhetore Thule.
Nobilis ille tamen populus, quem diximus, et par
Virtute atque fide, sed maior clade, Saguntus
Tale quid excusat: Maeotide saevior ara
Aegyptus; quippe illa nefandi Taurica sacri
Inventrix homines (ut iam, quae carmina tradunt,
Digna fide credas) tantum immolat, ulterius nil
Aut gravius cultro timet hostia: quis modo casus
Impulit hos? quae tanta fames infestaque vallo
Arma coegerunt tam detestabile monstrum
Audere? anne aliam, terra Memphitide sicca,
Invidiam facerent nolenti surgere Nilo?
Qua nec terribiles Cimbri nec Britones umquam
Sauromataeque truces aut immanes Agathyrsi,
Hac saevit rabie imbelle et inutile vulgus,
Parvula fictilibus solitum dare vela phaselis
Et brevibus pictae remis incumbere testae.
Nec poenam sceleri invenies, nec digna parabis
Supplicia his populis, in quorum mente pares sunt
Et similes ira atque fames. Mollissima corda
Humano generi dare se natura fatetur,
Quae lacrimas dedit; haec nostri pars optima sensus.
Plorare ergo iubet causam dicentis amici
Squaloremque rei, pupillum ad iura vocantem
Circumscriptorem, cuius manantia fletu
Ora puellares faciunt incerta capilli.

Naturae imperio gemimus, quum funus adultae
Virginis occurrit vel terra clauditur infans
Et minor igne rogi. Quis enim bonus et face dignus
Arcana, qualem Cereris vult esse sacerdos,
Ulla aliena sibi credat mala? separat hoc nos
A grege mutorum, atque ideo venerabile soli
Sortiti ingenium divinorumque capaces
Atque exercendis capiendisque artibus apti,
Sensum a coelesti demissum traximus arce,
Cuius egent prona et terram spectantia. Mundi
Principio indulsit communis conditor illis
Tantum animas, nobis animum quoque, mutuus ut nos
Affectus petere auxilium et praestare iuberet,
Dispersos trahere in populum, migrare vetusto
De nemore et proavis habitatas linquere silvas,
Aedificare domos, laribus coniungere nostris
Tectum aliud, tutos vicino limine somnos
Ut collata daret fiducia, protegere armis
Lapsum aut ingenti nutantem vulnere civem,
Communi dare signa tuba, defendier isdem
Turribus atque una portarum clave teneri.
Sed iam serpentum maior concordia; parcit
Cognatis maculis similis fera. Quando leoni
Fortior eripuit vitam leo? quo nemore umquam
Exspiravit aper maioris dentibus apri?
Indica tigris agit rabida cum tigride pacem
Perpetuam, saevis inter se convenit ursis:
Ast homini ferrum letale incude nefanda
Produxisse parum est, quum rastra et sarcula tantum
Assueti coquere et marris ac vomere lassi
Nescierint primi gladios extundere fabri.
Aspicimus populos, quorum non sufficit irae
Occidisse aliquem; sed pectora, brachia, vultum
Crediderint genus esse cibi. Quid diceret ergo
Vel quo non fugeret, si nunc haec monstra videret
Pythagoras, cunctis animalibus abstinuit qui
Tamquam homine et ventri indulsit non omne legumen?

SATIRA XVI.

Quis numerare queat felicis praemia, Galle,
Militiae? nam si subeantur prospera castra,
Me pavidum excipiat tironem porta secundo
Sidere. Plus etenim fati valet hora benigni,
Quam si nos Veneris commendet epistola Marti
Et Samia genitrix quae delectatur arena.
Commoda tractemus primum communia, quorum
Haud minimum illud erit, ne te pulsare togatus
Audeat, immo et, si pulsetur, dissimulet nec
Audeat excussos praetori ostendere dentes
Et nigram in facie tumidis livoribus offam
Atque oculos medico nil promittente relictos.
Bardaicus iudex datur haec punire volenti,
Calceus et grandes magna ad subsellia surae,
Legibus antiquis castrorum et more Camilli
Servato, miles ne vallum litiget extra
Et procul a signis. Iustissima centurionum
Cognitio est igitur de milite, nec mihi deerit
Ultio, si iustae defertur causa querelae;
Tota cohors tamen est inimica omnesque manipli
Consensu magno efficiunt, curabilis ut sit
Vindicta gravior, quam iniuria. Dignum erit ergo
Declamatoris mulino corde Vagelli,
Quum duo crura habeas, offendere tot caligas, tot
Millia clavorum. Quis tam procul absit ab urbe
Praeterea? quis tam Pylades, molem aggeris ultra
Ut veniat? lacrimae siccentur protinus, et se
Excusaturos non sollicitemus amicos.
Da testem, iudex quem dixerit; audeat ille,
Nescio quis, pugnos vidit qui, dicere, Vidi:
Et credam dignum barba dignumque capillis
Maiorum. Citius falsum producere testem
Contra paganum possis, quam vera loquentem
Contra fortunam armati contraque pudorem.

Praemia nunc alia atque alia emolumenta notemus
Sacramentorum. Convallem ruris aviti
Improbus aut campum mihi si vicinus ademit,
Aut sacrum effodit medio de limite saxum,
Quod mea cum vetulo coluit puls annua libo,
Debitor aut sumptos pergit non reddere nummos,
Vana supervacui dicens chirographa ligni:
Exspectandus erit, qui lites inchoet annus
Totius populi; sed tunc quoque mille ferenda
Taedia, mille morae: toties subsellia tantum
Sternuntur, iam facundo ponente lacernas
Caedicio et Fusco iam micturiente; parati
Digredimur lentaque fori pugnamus arena.
Ast illis, quos arma tegunt et balteus ambit,
Quod placitum est illis, praestatur tempus agendi,
Nec res atteritur longo sufflamine litis.
Solis praeterea testandi militibus ius
Vivo patre datur; nam, quae sunt parta labore
Militiae, placuit non esse in corpore census,
Omne tenet cuius regimen pater. Ergo Coranum,
Signorum comitem castrorumque aera merentem,
Quamvis iam tremulus, captat pater. Hunc labor aequus
Provehit et pulchro reddit sua dona labori.
Ipsius certe ducis hoc referre videtur,
Ut, qui fortis erit, sit felicissimus idem,
Ut laeti phaleris omnes et torquibus omnes.